

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Filip Vavřínek

Portugalistika na FF UK: vznik a dějiny oboru

The Luso-Brazilian Studies at the Charles University: The Formation and History of the
Department

Vedoucí práce: Mgr. Šárka Grauová, Ph.D

Praha, 2016

Děkuji všem respondentům za sdílnost, věnovaný čas a poskytnuté vzpomínky. Děkuji též Šárce Grauové za inspiraci a trpělivost při vypracovávání.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Abstrakt

Předložená práce si klade za cíl představit vznik, postupné formování a historii pražské portugalistiky do roku 1989. Vlastní text je výsledkem komparace historických materiálů se vzpomínkami bývalých studentů či pedagogů. Úvodní kapitola sleduje postavení portugalštiny na romanistice, prvotní snahy o zavedení jazykových kurzů a de facto podmínky pro založení diplomního oboru. V dalších kapitolách je vyložena struktura oboru, personální obsazení, jednotlivé medailony a akademická činnost vyučujících. Text je doprovázený příslušnými odkazy a přílohami pro další bádání.

Klíčová slova: Portugalština, portugalistika, lusitanistika, lusobrazilská studia, Jaroslav Cechl, Zdeněk Hampl

Abstract

The aim of this bachelor's degree thesis is to introduce the beginnings, shaping and history of the Prague Portuguese studies until the year 1989. The text is a result of comparison of different historical sources with memories of former students and lecturers. The first chapter is concerned with the status of Portuguese studies at the Institute of Romance Studies and the work of the first teachers who struggled to implement language courses and Portuguese as a major discipline. Following chapters describe the structure of the field of study and the teaching staff, including individual portraits as well as lecturers' biography. The theses is supplemented with references and appendix for further investigation in this matter.

Keywords: Portuguese, Portuguese Studies, Lusitanistic Studies, Luso-Brazilian Studies, Jaroslav Cechl, Zdeněk Hampl

Resumo

Este trabalho tem como objetivo apresentar o início, a formação e a história dos Estudos Portugueses na Universidade Carolina de Praga até o ano de 1989. O próprio texto é um resultado da comparação dos materiais históricos com as entrevistas concedidas por antigos alunos ou professores do Departamento. O primeiro capítulo apresenta o papel que o ensino de Língua e Literatura Portuguesas tinha no Departamento de Estudos Românicos, as primeiras tentativas de implementar os cursos de língua, ou seja, as condições para introduzir o português como disciplina universitária. Nos outros capítulos apresenta-se a estrutura do curso, os professores da disciplina e seu trabalho e suas respectivas biografias. O texto contém vários documentos anexos que podem vir interessar a outra pesquisa relacionada ao tema.

Palavras-chave: Português, Estudos Portugueses, Estudos Lusitanistas, Estudos Luso-Brasileiros

OBSAH PRÁCE

ÚVODEM:	6
Téma práce, vymezení tématu	6
Východiska a cíle	7
1. Počátky	9
Posilování česko-portugalských vztahů	9
Volné kurzy portugalštiny na půdě Univerzity Karlovy	10
„Pražští profesori“	10
Jaroslav Cechl	11
Zřízení volných kurzů	12
Jan O. Fischer	14
2. Období zakladatelské	18
Portugalština na FF UK: první diplomní ročník (1957–62)	18
Nediplomní ročníky (1961–67)	19
Další diplomní ročníky	19
Vyučující	23
Zdeněk Hampl	23
Životopis	24
Učebnice, slovníky a skripta	28
Hodnocení přínosu Zdeňka Hampla	32
Bohumila Sampaio de Araújo	38
Další pedagogové	39
Álvaro Bandarra	39
Ivan Hanus	40
Jaroslav Holbík	42
Jaroslav Stehlík	43
Jaroslav Střihavka	43
Flausino Correia Torres	44
Jindřich Tuček	46
3. Rok 1974 a odchod Zdeňka Hampla	47
Období tzv. normalizace	47
Karafiátová revoluce: nové perspektivy	48
Odchod Zdeňka Hampla a „udržení oboru“	50
ZÁVĚREM	57
RESUMÉ	63
PRAMENY	66
Příloha I: Mimouniverzitní portugalisté a propagátoři portugalštiny	71
Příloha II: Seznam portugalistických přednášek a kurzů	75
Příloha III: Seznam diplomantů oboru Portugalština, FF UK	86
Příloha IV: Obrazová příloha	89

Úvodem:

Téma práce, vymezení tématu

Kdo se o kulturu a jazyk portugalsky mluvících zemí zajímá byt' jen okrajově, nemůže nenarazit na jméno významného portugalisty Zdeňka Hampejze/Hampejse, později Zdeňka Hampla. Jeho jména jsou tradičně spojována, odhlédneme-li od překladatelské, badatelské a popularizační činnosti, také se vznikem pražské portugalistiky, nejstaršího ze tří univerzitních pracovišť zabývajících se jazykem a kulturou portugalsky mluvících zemí na našem území.¹ Za jakých okolností tento malý obor vznikal a kdy se tak stalo? Byl počátek portugalistiky, vzhledem ke geografické souvislosti a jazykové příbuznosti, spojen se založením jiného poměrně mladého oboru, se španělštinou? Kteří lusitanisté se na výuce portugalistiky podíleli? Projevilo se na výuce přerušení (či navázání) diplomatických vztahů mezi Československem a Portugalskem, respektive Československem a Brazílií? Lze vůbec ještě alespoň částečně rekonstruovat původní předpoklady pro vznik oboru?

Dostupnou historickou prací či rešerší, která by odpovídala na uvedené otázky, se nepodařilo najít. Nejstarší nalezené informace týkající se stavu portugalistiky obsahuje článek,² ve kterém Z. Hampl referuje o stavu výuky portugalštiny na pražské německé romanistice na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Článek měl zejména upozornit na pražské působení významného a v Portugalsku známého romanisty Julese Cornua a představit tak tamější počátky univerzitního zájmu o portugalštinu i kolegům v zahraničí.³ Historickou rešerší týkající se výuky a studia portugalštiny zpracoval také Jaromír Tláškal v přednášce pronesené na několika portugalských univerzitách.⁴ Tuto práci se nepodařilo dohledat a její obsah zůstává neznámý. Tématu se ve svém příspěvku, proneseném 20. 10. 2012 na 1. kolokviu Společnosti českých portugalistů, věnovala Jaroslava Jindrová a načrtla možný vývoj a vznik portugalistiky. Její shrnutí, čerpající z vlastní pedagogické činnosti a ze

---

¹ Později byla portugalistika otevřena také na Masarykově univerzitě v Brně Arnoldem Halou (od roku 1982) a na Univerzitě Palackého v Olomouci (od roku 1993). Byla zaznamenána také neúspěšná snaha založit portugalistiku na Západočeské univerzitě v Plzni Marií Havlíkovou s podporou Instituto Camões. K historii portugalské sekce Katedry romanistiky FF UP: ČERNÝ, Jiří; HOLEŠ, Jan. *Katedra romanistiky FF UP: Historie a současný stav*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, zejména strany 49–52, respektive 81–83.

² HAMPEJS, Zdeněk. „Z počátků pražské portugalistiky“. *Časopis pro moderní filologii*. 1959, roč. 41, s. 187–189.

³ Čemuž nasvědčuje, že Hampl téhož roku (1959) uveřejnil v *Revista de Portugal* článek nazvaný „Prof. Júlio Cornu“. Domnívám se, že se zřejmě jedná o prezentaci stejných závěrů, jaké učinil v článku „Z počátků pražské portugalistiky“. A v roce 1970 vyšel tento článek v *Iberoamericana Pragensia*, ovšem přeložený do portugalštiny pod názvem: „Jules Cornu e os começos dos estudos lusitanistas em Praga“.

⁴ Rozhovor s Jaroslavou Tláskalovou.

vzpomínek jiných zainteresovaných osob, mi poskytlo širší vhlad do tématu.⁵ Zmínky o některých relevantních osobách jsem našel také v diplomové práci Lindy Kundrátové, ačkoli její badatelská činnost sledovala jiné cíle.⁶

Ještě donedávna žily důležité osobnosti, které by mohly výše položené otázky zodpovědět, a možná i proto nebylo potřeba tyto otázky klást. Stojí za úvahu, zda přítomnost těchto portugalistů nemohla vzbuzovat pocit určité kontinuity s minulostí a tím i vést k liknavému zájmu o přesné, ne pouze pravděpodobné zachycení uplynulého období.

Východiska a cíle

Sdíleným a přijímaným faktem je prvenství Zdeňka Hampla v oboru. Založení oboru by tak mělo souviset se vznikem volných kurzů portugalštiny, které na FF UK vedl.⁷ Kdy se tak ale stalo? Byla to léta padesátá, nebo šedesátá? Zde obecný souhlas končí a množí se řada pochybností: určit rok otevření oboru by bylo možné podle první diplomové práce. První diplomová práce s inventárním číslem 583/63 pochází z roku 1963, je to ale jediná práce obhájená v tomto akademickém roce a další následují až roku 1971. Její solitérnost dávala důvod k domněnce, že práce byla pouze osobní iniciativou studentky jiného oboru, nikoliv však plně diplomního oboru portugalistika, a otevření oboru by se tak odvozovalo od prací pozdějších, obhájených v roce 1971.⁸

Záměrem a původní inspirací této práce je kriticky prozkoumat příslušné dokumenty, zhodnotit ústně tradovaná pojetí počátku pražské portugalistiky a sledovat její vývoj do roku 1989, zkoumat podmínky pro vznik volných kurzů, datovat přibližný vznik oboru a představit personální obsazení a přínos jednotlivých období na pozadí historického dění (československo-portugalské a československo-brazilské vztahy, vývoj na FF UK).

Po předběžné rešerši tématu vyvstává několik překážek, které nám brání dát na tyto otázky uspokojivou odpověď. První z nich je nedostatek relevantních materiálů historické povahy. V Archivu UK jsou vedeny složky některých pedagogů, jejich neúplnost však nutně vede k mozaikovitému uchopení tématu. Některé prameny mají pouze částečnou vypovídací hodnotu, jak jsem se přesvědčil při dohledávání studijních plánů (tzv. karolinek), které se se

---

⁵ Jaroslava Jindrová působí jako pedagog na FF UK od roku 1981.

⁶ Viz KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Kontakty portugalské antisalazaristické opozice s Československem v letech 1933–1974: příspěvek k dějinám česko-portugalských vztahů*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2003.

⁷ Volné kurzy – volitelné kurzy.

⁸ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

skutečností mírně rozcházel. Tyto dokumenty, slovy Jiřího Fialy, mnohdy spíše „představují nějakou představu či přání“.⁹ Další překážka byla již naznačena: je jí především odchod osobností, jejichž vzpomínky by mohly výrazně pomoci při rekonstruování tohoto historického období (Jaroslav Střihavka, Jaromír Tláškal, Vladimír Uhlíř a další).

Z těchto důvodů budou materiály historické povahy komparovány s rozhovory s pamětníky. K dosažení tohoto cíle bych se rád přidržel metodiky orální historie, inspirací mi jsou též publikace, které orální historii používaly při zpracování podobného tématu.¹⁰ Cílová skupina oslovených respondentů zahrnuje především vyučující a absolventy oboru. Vzhledem k již tak malému počtu zainteresovaných osob se nebráním oslovit další respondenty (např. rodinné příslušníky). Forma záleží na respondentech: jde buď o interview zaznamenávané na diktafon, nebo o emailovou korespondenci.

Orální historie se snaží uchopit témata paměti, dynamiky časového úseku, formování názoru respondentů, vícehlasosti pohledů aj. poměrně autonomním způsobem (tj. jako samostatné fenomény). Z pochopitelných důvodů od těchto aspektů a možností budu odhlížet, neboť pro ně není v této práci místo.

Budiž ještě řečeno, že se tohoto tématu nezhostil historik, nýbrž posluchač filologického oboru. Má to své nevýhody (neznalost praxe historika aj.). Výhodou je určitá znalost prostředí a obeznamenost s vědeckou a překladatelskou činností, která byla v oboru za poslední půl století vykonána. Kromě nevýhod a výhod je zde přítomen také prvek nutnosti: pokud by se čekalo na příhodnější okamžik ke zpracování, jistě by některé důležité souvislosti zanikly spolu s pamětí a vzpomínkami starších Portugalistů.

---

⁹ TESKOVÁ, Alena. „De generatione et corruptione.“ In BENDO VÁ, M.; BORO VANSKÁ, J.; VEJVODO VÁ, D. (eds). *Filosofie v podzemí – filosofie v zázemí*. Praha: Nomáda, 2013, s. 344.

¹⁰ VANĚK, Miroslav; MŮCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR, 2012.

HOLÝ, Jiří (ed.). *Tato fakulta bude rudá!: katedra české literatury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy očima pamětníků a v dokumentech*. Praha: Akropolis, 2010.

BENDO VÁ, M.; BORO VANSKÁ, J.; VEJVODO VÁ, D. (eds). *Filosofie v podzemí – filosofie v zázemí*. Praha: Nomáda, 2013.

RUBÁŠ, Stanislav (ed.). *Slovo za slovem: s překladateli o překládání*. Praha: Academia, 2012.

CHROMÝ, Jan; LEHEČKOVÁ, Eva. *Rozhovory s českými lingvisty*. Praha: Dauphin, 2007.

1. Počátky

Posilování česko-portugalských vztahů

Lze konstatovat, že do dvacátého století se česko-portugalské vztahy, popřípadě celkové zkoumání portugalsky mluvících zemí, vyznačovaly nesystematičností. Občas se vynořilo nadšení pro některého portugalského autora či některé portugalské reálie. Byly to většinou soukromé iniciativy jednotlivých badatelů, dobrodruhů, zájemců o literaturu aj. Příčin je několik. Sbližování kultur v mnohém brzdila geografická vzdálenost, dalším aspektem byla závislost na zahraniční politice Rakouska-Uherska. Na našem území také nikdy nežila žádná početnější lusofonní komunita.

Po první světové válce nastává změna. Portugalsko a Československo, dvě přibližně stejně velké země (mající podobnou zkušenost s velkými zeměmi sousedními), roku 1921 navazují diplomatické styky, budují ekonomickou spolupráci a jsou otevřeny kulturnímu sblížování. Nastolení autoritativního režimu v Portugalsku není důvodem pro přerušení styků. Kromě kulturních akcí (výstavy, koncerty, sport) vzrůstá i seriózní zájem (studijní, inspekční a vědecké cesty). Objevují se první překlady portugalsky psané beletrie.¹¹ Postupně se rodící vztah mezi dvěma mladými zeměmi byl nakonec přerušen v důsledku nedodržení transakce týkající se objednaných kulometů v brněnské *Zbrojovce*. Československá strana měla obavu, že by zbraně mohly být použity ve španělské občanské válce, a to odporovalo oficiálnímu stanovisku: do španělské občanské války se nevměšovat. K údivu českých diplomatů roku 1937 Portugalsko přerušilo s Československem diplomatické styky. Rozdílné politické směřování obou zemí po druhé světové válce nedovolovalo, kromě nutných ekonomických kontaktů, vřelejší prohlubování diplomatických vztahů. Podobně se po první světové válce také vyvíjely vztahy s Brazílií. K jejich částečnému přerušení došlo až po nástupu pravicové vojenské diktatury v roce 1964.

Tento prvotní rozvoj postupně nabízel širší uplatnění portugalštiny. Z výše zmíněných důvodů zde dlouho neexistovala instituce, kde by bylo možné získat jazykové dovednosti a intelektuální obeznamenost na vysokoškolské úrovni. Existenci takového pracoviště nezakládala žádná dlouhotrvající tradice,¹² a proto bylo nutné základy nejprve položit. Vzhledem k příslušnosti k větvi románských jazyků se tak stalo na Katedře romanistiky FF UK. Prvním portugalistům či zájemcům o portugalštinu většinou pomáhala filologická

---

¹¹ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.

¹² Srv. například tradici české germanistiky, francouzštiny nebo hungaristiky, které se formovaly dříve.

průprava, kterou získali na jiném románském oboru. Nejčastěji to byly španělština a francouzština.¹³

Zůstává nezodpovězena otázka, zda se jednotliví zájemci o portugalštinu navzájem vyhledávali a zda o sobě věděli a pracovali spolu – např. romanisté, profesori, diplomaté, překladatelé, tlumočníci. Zdá se, že jich mnoho nebylo a že by je k tomu mohla vést praktická nutnost. Je těžké určit dosah jednotlivých (mnohdy roztržitých) aktivit zájemců o portugalštinu. Zcela jistě však jakási základní tematická obeznámenost existovala. Např. v předmluvě k překladu *Ztraceného ráje* Rudolf Jan Slabý hodnotí Jaroslava Vrchlického jako největšího průkopníka portugalské literatury v Čechách.¹⁴ Kromě překladů *Lusovců* Slabý zmiňuje jiné překlady a některé Vrchlického studie týkající se portugalské literatury. Slabého studie prozrazuje, že i on zná literární tradici Portugalska velmi dobře.

Volné kurzy portugalštiny na půdě Univerzity Karlovy

„Pražští profesori“

Zpočátku se i na univerzitě jednalo spíše o osobní zájem jednotlivců než o systematickou, institucionalizovanou a kritickou činnost více osob. Zdeněk Hampl v této souvislosti poznamenává, že „portugalistické práce se rodily více méně náhodně s profesorem, který si oblíbil portugalský jazyk, a s ním i zanikaly“.¹⁵ Ve svém článku „Počátky pražské portugalistiky“ upozorňuje na dr. Julesa Cornua (1848–1919) a dr. Gustava Rolina (1863–1937). Proto tedy podle Z. Hampla „dějiny pražské portugalistiky Cornum začínají [a zároveň jím] i končí“.¹⁶

Jules Cornu, původem Švýcar, přichází roku 1877 z Basileje do Prahy. Na nedávno vzniklé romanistice se uvolnilo profesorské místo po Wendelinu Forsterovi, který byl převeden do Bonnu. V Praze zůstává Cornu do roku 1901, pak odchází na románskou filologii ve Štýrském Hradci, kde působí do roku 1911.

Těžištěm Cornuovy vědecké činnosti je práce z roku 1906: *Grammatik der portugiesischen Sprache*, která vznikala za přispění portugalských badatelů. Dále publikoval portugalistické studie z oblasti etymologie, fonetiky, teorie verše (zajímal se o *Lusovce*) aj.

¹³ Namátkou lze uvést Václava Černého nebo hispanistu Rudolfa J. Slabého. Oba překládali z portugalštiny.

¹⁴ Jan Rudolf Slabý (1885–1957) byl hispanista, překladatel, pedagog, muzikant.

Srv. HOUSKOVÁ, Anna; ŠOUBOVÁ, Petra. *El Hispanismo en las Universidades Checas*. Praga: Embajada de España en la República Checa – Agregaduría de Educación, 2010, s. 33.

¹⁵ HAMPEJS, Zdeněk. „Z počátku pražské portugalistiky“. *Časopis pro moderní filologii*, 1959, roč. 41, s. 188. Většinu informací o J. Cornuovi a G. Rolinovi přebírám z tohoto článku.

¹⁶ *Ibidem*.

Portugalsko navštívil třikrát (1878, 1880, 1891). Byl členem Portugalské vědecké společnosti, dopisujícím členem Královské akademie věd v Lisaboně, členem Instituto de Coimbra.

Přestože se v Portugalsku o Cornum mluví jako o „pražském profesorovi“, v pražských přednáškách se věnoval spíše francouzštině, provensálštině, francouzské literatuře a v menší míře i hispanistice. Portugalštině zasvětil pouze jednu přednášku během akademického roku 1895–6. Cornu vedl i obecné přednášky (Úvod do studia románských jazyků a Románská cvičení) a je možné, že se při těchto přednáškách zabýval i portugalštinou.

Rakušan Gustav Rolin se o portugalštinu, zejména o portugalskou fonetiku zajímal pouze okrajově. V pedagogické činnosti se jeho zájem neodrazil.

Romanistika se tehdy zaměřovala na francouzštinu, ostatní románské jazyky měly spíše doprovodnou roli. Bylo by možné pokračovat ve výčtu jednotlivých osob, jež možná podnítily zájem o portugalštinu. Na Univerzitě Karlově by to mohli být především pedagogové, kteří vedli zmiňované obecné přednášky. V podobném duchu je však možné soudit o kterémkoli pedagogovi, jehož okrajovým zájmem portugalština byla a který vedl dostatečně obecný kurz. Skládání takové mozaiky by mohlo přispět k lepšímu pochopení vývoje česko-portugalských vztahů. Předložená studie se však zaměřuje na oblast univerzitní.

Prvním pedagogem na FF UK, který se pokusil položit praktické základy pro výuku portugalštiny, byl Jaroslav Cechl. Skutečným mezníkem je založení volných kurzů. Přestože kurzy měly doprovodný charakter (tj. nejednalo se o autonomní disciplínu), lze konstatovat, že kolem těchto kurzů vznikl okruh budoucích propagátorů portugalštiny.

Jaroslav Cechl

PhDr. Jaroslav Cechl se narodil roku 1880, na Univerzitě Karlově vystudoval němčinu a francouzštinu.¹⁷ Během studia absolvoval dvě významnější stáže, které jsou pro vývoj portugalistiky klíčové. Akademický rok 1902–3 strávil v Paříži (Société Philomatique), kde se zapsal na kurzy portugalštiny a španělštiny. Během akademického roku 1903–4 absolvoval přednášky při semináři romanistiky ve Vídni (Meyer-Lübkuv seminář).¹⁸ Tam navštěvoval

---

¹⁷ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, inv. č. 124. V této složce se nachází řada cenných materiálů: žádost o zavedení volných kurzů, žádost o zvýšení mzdy, krátký životopis aj. Medailon věnovaný J. Cechlovi vychází především z nich.

¹⁸ Wilhelm Meyer-Lübke (1861–1936), německý romanista švýcarského původu. Jeho semináře ovlivnily významné romanisty, např. Leo Spitzera.

kurzy portugalštiny a seznámil se s výkladem staroportugalských textů. Zájem o tehdy velmi exotickou portugalštinu a španělštinu ho vedl k výběru tématu rigorózní práce: *O poměru akusativu s a ve staré španělštině a portugalštině*, která byla obhájena v akademickém roce 1909–10. Nepodařilo se zjistit, jaký byl rozsah nebo hlavní teze práce: z Archivu Univerzity Karlovy se práce se ztratila.

Poté J. Cechl působil jako profesor na několika pražských gymnáziích, kde učil němčinu a francouzštinu, příležitostně pracoval jako tlumočník (později i soudní tlumočník) z francouzštiny a portugalštiny. Poskytoval též soukromé jazykové hodiny. Byl zproštěn vojenské služby a po první světové válce, jak je zřejmé z dohledaného pasu, hodně cestoval. Převážně se jednalo o cesty obchodní a studijní (Francie, Jugoslávie, Anglie, Rumunsko, Belgie, Itálie, Španělsko, Německo, Rakousko). Do Portugalska se poprvé dostal počátkem dvacátých let.¹⁹ Byl členem rumunské společnosti Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA).

Zřízení volných kurzů

Jako držitel stipendia ministerstva školství pobýval Jaroslav Cechl v letech 1926–27 v Portugalsku na univerzitě v Coimbre a získal Diploma Superior.²⁰ V roce 1928 se zasadil o vytvoření volného kurzu portugalštiny pro začátečníky při románském semináři.²¹ Oficiální název kurzu byl Jazyk portugalský, náplní pak výklad tvarosloví, hlavní aspekty skladby a četba lehkých článků. Při zřizování kurzu nebylo jisté, zda se přihlásí dost zájemců. Tato obava se však nepotvrdila a počet posluchačů volného kurzu byl srovnatelný s jinými volnými kurzy (španělského, italského a rumunského jazyka). Sám Cechl podotýká, že k vytvoření volných kurzů jej podnítila zkušenost s německým prostředím, kde je portugalštině a španělštině věnována velká péče, a že je v „zájmu národním“ volné kurzy zřídit.

Z narůstajícího zájmu o portugalštinu a z ryze praktických důvodů (tj. J. Cechl se dovolává velmi složité fonetiky, kvůli níž s posluchači stihne probrat pouze základy mluvnice) Cechl podává v roce 1931 děkanátu Filozofické fakulty žádost o zřízení druhého oddělení portugalských cvičení (jedná se o volné kurzy pro pokročilé). Stávající kurz totiž navštěvovali i posluchači, kteří ho již jednou absolvovali. Pokud se chtěl Cechl věnovat

---

¹⁹ Cestovní pas J. Cechla.

²⁰ Zda se skutečně coimberský pobyt již při této první cestě, není zcela jasné.

²¹ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Lektoráty – žádosti a zřizování, inv. č. 845.

pokročilým studentům, musel zanedbávat nově příchozí. Někteří věrní studenti kurz navštěvovali i několik let.²²

Nedostatek materiálů se Cechl pokusil překlenout vytvořením vlastní učebnice. Dokončil tuto příručku s rodilými Portugalci během prázdnin roku 1931 v Portugalsku. Jeho pobyt byl financován šesti tisíci korunami českými ministerstvem školství. Tuto učebnici (příručku) se nepodařilo dohledat ani zjistit její obsah. Je možné, že byla šířena pouze v okruhu posluchačů. Jednalo by se tak o druhou původní českou učebnici portugalštiny. První příručku portugalštiny publikoval v roce 1898 polyglot František Vymazal.²³ V březnu roku 1936 Jaroslav Cechl odjel do Portugalska na výhradně vědeckou cestu, délka pobytu se pohybovala mezi 2 a 5 měsíci.²⁴

Zhoršený zdravotní stav (první příznaky plicního onemocnění se dostavily již roku 1929) nedovolil Cechlovi vést roku 1936–7 cvičení, ta se konala jen výjimečně. Zájem o volné kurzy se na konci třicátých let snížil a posléze byly kurzy v důsledku uzavření vysokých škol přerušeny. V druhé půli čtyřicátých let si Cechl stěžoval na zhoršující se zdraví a kurzy byly pro nemoc několikrát zastaveny. Zároveň se mu dlouhodobě nedařilo sehnat v Praze byt. Dojížděl z různých míst (Hradec Králové, Hořice v Podkrkonoší) a odměny za lektorskou práci mu nenahradily ani potřebné výdaje na knihy, časopisy a cestovné. V roce 1947 požádal ministerstvo školství o poskytnutí finančních prostředků na další vědeckou cestu do Portugalska. Dostalo se mu však záporné odpovědi. Zřejmě závažné onemocnění vedlo románský seminář k vypsání místa druhého lektora, jímž se stal J. O. Fischer. Cechl přestal přednášet k 30. září 1951. Zemřel 25. února 1954.

Jaroslav Cechl byl po dlouhou dobu zapomenut, proto je velmi těžké poskládat jednotlivé zmínky tak, aby vyvstal celkový obraz jeho činnosti. Z jeho pasu se dozvídáme, že byl rusovlasý, vysoké postavy a svobodný. Před druhou světovou válkou velmi cestoval, každý rok se snažil navštívit Portugalsko. Svým starosvětským zjevem i přístupem ke vzdělání strhával pozornost studentů ještě na počátku padesátých let.²⁵

Obvykle bylo zřízení volných kurzů spojováno se jménem Zdeňka Hampla a předpokládalo se, že byly zřízeny počátkem padesátých let.²⁶ Kromě J. O. Fischera, který byl

---

²² Zachovala se jména některých posluchačů volných kurzů: Felix, prof. Jiříčka, Dr. Kottal, Dr. Borovec, vicekonzul Svoboda, Dominová. Nepodařilo se dohledat křestní jména.

²³ POTOČNÍKOVÁ, Romana. *František Vymazal: originální didaktik cizích jazyků* [online]. 2013 [cit. 2015-02-20]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/263070/ff_m/>.

²⁴ Tuto neurčitou informaci obsahují dokumenty, ve kterých J. Cechl žádá ministerstvo školství o finanční podporu.

²⁵ Rozhovor s Josefem Forbelským (archiv autora).

²⁶ Srov. příspěvek J. Jindrové, proslavený dne 20. 10. 2012 na 1. kolokviu Společnosti českých portugalistů.

jeho kolegou, byl Cechl ve spojení s hispanistou Jaroslavem Kuchválkem a měl pedagogický vliv na nestora pražské portugalistiky, zmíněného Z. Hampla.²⁷

Jan O. Fischer

Těžištěm univerzitního působení prof. PhDr. Jana Otokara Fischera CSc. byla francouzská filologie. Vědeckou činnost zasvětil francouzskému realismu, konkrétně vypracování marxistického pohledu na některá literární témata.²⁸ Kromě monografií týkajících se francouzského realismu (především díla Balzacova, Bérangerova, Courierova, Stendhalova) a několika překladů, se jako vedoucí autorského kolektivu podílel na vydání třísazkových *Dějín francouzské literatury 19. a 20. století*.²⁹

V tomto oddíle se omezím pouze na Fischerovu pedagogickou činnost spjatou s portugalistikou a jeho neblahý vliv na portugalistiku v době, kdy byl vedoucím katedry romanistiky. Je třeba dodat, že v Československu existovaly pouze dvě instituce, kde by se mohli portugalisté věnovat odborné práci: jedním byla romanistika a druhým Ústav pro českou a světovou literaturu.³⁰ Obě instituce měly v období tzv. normalizace také stejného vedoucího: J. O. Fischera.³¹ „J. O. Fischer tak měl pod dohledem jediná dvě místa, kde se dalo v románských literaturách vědecky pracovat.“³²

Fischer, lektor portugalštiny

Syn významného germanisty, překladatele a pedagoga Otokara Fischera a akademické malířky Vlasty Vostřebalové se narodil roku 1923. Po maturitě (1941) absolvoval abiturientický kurz na Obchodní akademii a na Učitelském ústavu v Praze složil zkoušky z učitelské způsobilosti z jazyka a literatur.³³ Závěrečné zkoušky vykonal z francouzštiny, angličtiny, španělštiny, italštiny, rumunštiny a portugalštiny. Po ukončení války započal na FF UK studium angličtiny, francouzštiny a španělštiny. Roku 1948 získal titul PhDr. z oboru

---

²⁷ Dohledané kurzy (1928–1951):

Lektorské kurzy pro začátečníky a pokročilé

Rozbor moderní portugalštiny

Jazyk portugalský

²⁸ VESELÝ, Jindřich. „Významné životní jubileum profesora Jana O. Fischera, člena korespondenta ČSAV“. *16. ročenka Kruhu moderních filologů – 1983–84* [online]. s. 18–19. [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z [www: <http://www.kmof.cz/docs/16.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201983-84.pdf>](http://www.kmof.cz/docs/16.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201983-84.pdf).

²⁹ Ibidem.

³⁰ Tato instituce několikrát změnila svůj oficiální název (původně Kabinet pro moderní filologii aj.). Používám zde název Ústav pro českou a světovou literaturu, ten se užíval mezi lety 1984–1990.

³¹ LIDMILOVÁ, Pavla. „A situação dos estudos luso-brasileiros na Tchechoslováquia“. *Philologica Pragensia* 23. Praha: 1980, s. 6–12.

³² Korespondence s Šárkou Grauovou.

³³ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, nezpracováno.

románské filologie a dějin moderních literatur. Od roku 1949 působil jako odborný asistent, vedl přednášky z dějin románských literatur a vykládal aplikaci marxistických přístupů v literatuře. V roce 1951 se habilitoval, v roce 1956 získal titul CSc. a roku 1962 se stal profesorem. Katedru romanistiky vedl po roce 1958, ve vedoucí funkci se pak držel až do roku 1990 s výjimkou krátkého období, kdy vedl katedru O. Bělič.

Znalost portugalštiny zužitkoval Fischer už v roce 1946, kdy byl pověřen vedením lektorských kurzů. K získání tohoto místa Fischerovi pomohl Václav Černý. Fischer později obsadil právě místo V. Černého, který „byl odejit“. Ve svých pamětech V. Černý kriticky popisuje poměry, které zavládly na romanistice. V následující citaci zmiňuje i J. Kuchvála, který se dostal na fakultu, podobně jako Fischer, skrze volné kurzy.

[...] bál se i Fischera, kterému jsme, Kopal, Buben a já, krátce před únorem pomohli ke skromnému lektorátu portugalštiny. Lektor se teď zřejmě chystal k rozletu, vedl na fakultě stranickou mládež, s Kuchválem tvořili spojenecké dueto spřízněné metodami [...] ³⁴

Co se týká lektorátu, jednalo se o externí spolupráci, která byla podmíněna tehdy se zhoršujícím zdravotním stavem Jaroslava Cechla. Není jasné, které kurzy skutečně Fischer vedl: byl přijat jako lektor v záloze. Od roku 1949 přebral většinu kurzů, jež měl vést Cechl, a nabízel i volné kurzy, které se nezabývaly pouze praktickým jazykem (přednášky o portugalské a brazilské literatuře, pod názvem Portugalská a brazilská problematika se snad skrývají přednášky o reáliích). Po odchodu Jaroslava Cechla je jediným lektorem portugalštiny. Během Fischerovy základní vojenské služby přebírá volné kurzy Z. Hampl. Výběrové přednášky týkající se portugalštiny vedl Fischer až do akademického roku 1961–62. Narůstající povinnosti vyplývající z funkce vedoucího katedry a současně fakt, že jeho hlavním oborem byla francouzská filologie, mohly být důvodem přerušení činnosti na portugalistice. V této době byla portugalistika ustavena již jako samostatný obor, výuku zajišťoval Zdeněk Hampl, Jaroslav Střihavka a čerstvá absolventka Bohumila de Araújová. Fischerova pedagogická podpora již nebyla nutná.

---

³⁴ ČERNÝ, Václav. *Paměti. III, 1945–1972*. Brno: Atlantis, 1992, s. 375.

J. O. Fischer a romanistika

Přestože se Fischer zaměřoval na evropskou portugalštinu, ze studijních programů je zřejmé, že se věnoval brazilské portugalštině a zavedl kurzy, které se zaměřovaly na Latinskou Ameriku (např. kurz Portugalská a brazilská problematika). Z portugalštiny přeložil dvě knihy od Jorge Amada. O Amadovi a o jeho pobytu v Československu publikoval časopisecky několik popularizačních článků. Některé jeho práce byly otištěny v pokrokovém portugalském časopise *Vértice*. Z. Hampl zdůrazňuje Fischerův vědecký vklad, který přesáhl hranice Československa a pronikl i do Portugalska.³⁵ Tuto souvislost se však nepodařilo prokázat, je tedy možné, že se jednalo o vyjádření loajality k nadřízenému. Nelze v této souvislosti nezmínit jeho pravověrné politické názory, slovy Z. Hampla: „[J]eho vyhraně[n]á politick[á] angažovanost, která se promít[ala] i do jeho působení pedagogického.“³⁶ Roku 1945 vstoupil do KSČ a aktivně se účastnil politického života. Byl členem několika studentských spolků, tlumočnickem na studentských kongresech. Únorový převrat přivítal obsazováním budovy Svazu vysokoškolského studentstva. Poté následovala jeho činnost v akčních výborech na FF UK, kde Fischer, podle slov jedné respondentky „patřil k těm divoce řadícím ‚klukům‘, kteří ‚vyakčňovali‘ staré profesory a docenty“³⁷.

S odstupem času je více než zřejmé, že Fischer vývoji portugalistiky (a dění na romanistice vůbec) spíše uškodil. Později Fischer z pozice vedoucího katedry znemožnil akademickou kariéru několika portugalistům (Jaroslav Střihavka, Jaromír Tláskal, Eva Schalková, Marie Havlíková a možná i několik dalších, kteří na akademickou dráhu kvůli poměrům na romanistice ani nepomysleli). Většina respondentek hodnotí Fischerovo působení velmi negativně, a to jak na úrovni osobní, tak pedagogické a odborné. Tento sdílený názor popisuje i Květa Sgallová:

Byli jsme spolu ve stranickém výboru. Fischer byl dost pracovitý a aktivní, hodně publikoval a byl schopen na úrovni psát různé zprávy a podobně. Mezi známými se ovšem povídalo, jak je dojemné, že zájem strany se vždycky ztotožňuje se zájmem J. O. Fischera. Jeho tchánem byl Jan Hostáň, autor nevalné agitační poezie pro děti. Fischer asi chytrý byl, ale nebyl múzický, neměl moc smysl pro estetické hodnoty, ani třeba pro oblečení. Taky se mu říkalo Jan Nula Fischer. Ale pravda je, že se mu

---

³⁵ HAMPL, Zdeněk. „K životnímu jubileu profesora J. O. Fischera“. *13. ročenka Kruhu moderních filologů – 1971–78* [online]. s. 7–11. [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z [www: <http://www.kmof.cz/docs/13.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201971-78.pdf >](http://www.kmof.cz/docs/13.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201971-78.pdf).

³⁶ Ibidem, s. 10. Z. Hampl tuto větu použil v jiném kontextu, je výstižná i pro současné hodnocení.

³⁷ Anonymizovaný rozhovor (archiv autora).

ledacos dalo otevřeně říct. Proto v době, kdy jsme měli s manželem na fakultě po roce 1968 problémy, jsem mu naznačila, že za tím může být i antisemitismus. Sice jsem věděla, že se nás nezastane, ale řekla jsem mu to, aby se nemohl později vymlouvat. Okázale se tomu tehdy divil, myslím, že to trochu hrál, byl přece po otci Otokaru Fischerovi z židovské rodiny. Taky se o něm říkalo, že když byl na katedře romanistiky nějaký schopný asistent, tak tam nevydržel dlouho, protože mohl být pro Fischera nebezpečný.³⁸

Josef Forbelský připojuje další rys Fischerovy osoby, totiž nečitelnost jeho vnitřních pohnutek:

Stěží by kdo rozpoznal, zda jednal na základě nevědomého sebezáchovného instinktu nebo byl bezvýhradným vyznavačem komunismu.³⁹

Atmosféra ideologického dohledu se nakonec ukázala být pro portugalistiku paralyzující (toto ochromení zesílilo po odchodu Z. Hampla, jehož následky bylo možné pozorovat ještě v devadesátých letech), jak uvidíme v následujících oddílech. Portugalština patří k malým oborům s nízkým počtem absolventů. Z těch několika málo absolventů portugalštiny, kteří měli zájem o akademickou dráhu, neprošel Fischerovým sítem téměř nikdo. Počátkem roku 1992 Fischer zemřel, podle některých svědectví byla „ztráta moci“⁴⁰ jedním z důvodů smrti, pravděpodobně zemřel při korigování česko-portugalského slovníku,⁴¹ o kterém bude ještě pojednáno.⁴²

---

³⁸ HOLÝ, Jiří (ed.) *Tato fakulta bude rudá!: katedra české literatury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy očima pamětníků a v dokumentech*. Praha: Akropolis, 2010, s. 121.

³⁹ FORBELSKÝ, Josef. *Svět se mnou, svět beze mě*. Praha: Academia, 2013, s. 356.

⁴⁰ Např. rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

⁴¹ Korespondence s Věrou Hrubanovou (archiv autora).

⁴² Fischerova bibliografie spojená s portugalskými tématy je dostupná v článku:

HAMPL, Zdeněk. „Bibliografia dos trabalhos hispânicos e lusitanos do Prof. Dr. Jan O. Fischer.” *Ibero-Americana Pragensia VII*. Praha: 1973, s. 161–164.

Dohledané kurzy (1947–1962):

- Lektorské kurzy pro začátečníky a pokročilé,
- Jazykový a literární seminář
- Portugalská a brazilská problematika
- Portugalská literatura
- Praktický kurs portugalského jazyka
- Seminář z dějin portugalské literatury
- Seminář z dějin portugalské a brazilské literatury
- Výběrový seminář literární

2. Období zakladatelské

V akademickém roce 1952–3 volné kurzy portugalštiny za J. O. Fischera přebírá mladý asistent Zdeněk Hampl, který současně vede i přednášky na hispanistice.⁴³ Již od počátku svého působení se po vzoru nedávno vzniklé hispanistiky snaží koncipovat portugalštinu jako diplomní obor. Tento úmysl se skrývá v Hamplově formulaci: „[P]roti tomu dnes stojí zcela reálná snaha vybudovat portugalštinu jako samostatný obor, nezávislý na náhodném zaměření či koníčku jedné osoby.“⁴⁴ Nebo jak dále vysvětluje při habilitačním řízení: „Svémi vědeckými a popularizačními pracemi usiluji především o vybudování nového vědního oboru u nás – portugalistiky. K tomu směřuje i moje recenzentská činnost a publicistická činnost, jakož i příprava jazykových příruček a komentáře k překládané beletrii.“⁴⁵

V tomto oddíle bude nejprve představena struktura a chronologický vývoj vysokoškolského studia tohoto období a poté budou předloženy medailony jednotlivých pedagogů.

Portugalština na FF UK: první diplomní ročník (1957–62)

V akademickém roce 1957–8 se obor portugalština podařilo otevřít zpočátku se dvěma vyučujícími (Fischer, Hampl), o rok později přichází na portugalštinu hispanista Jaroslav Stříhavka, který přebírá především praktický jazyk. Tento rok byly přijaty tři studentky, z nichž dvě po dvou semestrech studium na FF UK opustily. Zbyla pouze Bohumila de Araújová (tehdy ještě jako Bohumila Mašková), která studovala trojbor skládající se z portugalštiny, španělštiny a angličtiny. Studium dokončila v roce 1962 obhájením diplomové práce *Lima Barreto: nástin života a díla*. Vzhledem k tomu, že byla na oboru jediná, probíhaly její kurzy od třetího semestru většinou formou konzultací. Také nedostatek materiálů v knihovně romanistiky vedl k těsnější spolupráci s vyučujícími: „Moji profesori byli štedří a zapůjčili mně řadu knih, které vlastnili – v případě Zdeňka Hampla to byly knihy spojené s brazilskou tematikou (historie, kultura, literatura, gramatika) a prof. J. O. Fischer měl hodně materiálů z literatury Portugalska – zvláště cennou byla pro mne jeho sbírka portugalského literárního a kulturního časopisu *Vértice*, přes který jsem se seznámila s portugalským neorealismem, se začínající literaturou portugalských kolonií a přes různé články také s kulturní rezistencí proti Salazarovu režimu. Myslím, že tím, že jsem byla nucena

⁴³ Jedním z důvodů Fischerovy nepřítomnosti bylo absolvování vojenských cvičení.

⁴⁴ HAMPEJS, Zdeněk. „Z počátků pražské portugalistiky“. *Časopis pro moderní filologii*, 1959, roč. 41, s. 188.

⁴⁵ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, inv. č. 260.

hodně čist v portugalském jazyce, jsem si dost obohatila slovní zásobu a brzy jsem byla schopna psát plyně v portugalštině.“⁴⁶

Studium se od počátku profilovalo jako filologie (v seznamu přednášek jsou zahrnuty literární i lingvistické disciplíny) a během studia bylo možné seznámit se jak s portugalštinou evropskou (kterou užíval Fischer), tak s portugalštinou brazilskou (Hampl, Střihavka). Studijní program, který absolvovala B. de Araújová, byl zaměřen i na praktické využití portugalštiny, které zřejmě odpovídalo tehdejší představě o vysokoškolském vzdělání („vyvarování se elitářství a služba lidu“). Ve studijním plánu se tak nacházely předměty Metodika vyučování portugalštiny, Odborná praxe a Školní praxe. Odborná praxe probíhala od srpna do září 1960 v Československém rozhlasu, kde B. de Araújová pracovala jako redaktorka v portugalské a brazilské sekci zahraničního vysílání. Školní praxe spočívala v lektorování na střední škole, ale nenašla se žádná střední škola, kde by se portugalština vyučovala. Nakonec Bohumila de Araújová vyučovala španělštinu. Jako studentka pátého ročníku se B. de Araújová stala asistentkou s polovičním úvazkem a postupně přebírá většinu kurzů praktického jazyka, fonetiku aj. Pedagogickému působení B. de Araújové na FF UK je věnován jeden z medailonů této kapitoly.

Nediplomní ročníky (1961–67)

Portugalština po tři roky nebyla jako obor vypsána. Mohla zde hrát roli i Hamplova plánovaná nepřítomnost během akademického roku 1960–1, kdy Hampl odjel na studijní cestu do Brazílie. Po dobu jeho nepřítomnosti učil volné kurzy portugalštiny hispanista Oldřich Tichý.⁴⁷

V akademických letech 1961–2, 1962–3, 1963–4 se portugalistika znovu otevřela, ovšem v trojborové kombinaci. V této kombinaci se pak portugalistika studovala jako vedlejší obor: nepsala se z něho diplomová práce, na rozdíl od volných kurzů však měl strukturu diplomního oboru. Volné kurzy pro ostatní studenty romanistiky se ovšem také realizují.⁴⁸ Jako vedlejší obor se portugalština otevírá ještě v roce 1964–5, 1965–6, 1966–7.

Další diplomní ročníky

Od poloviny šedesátých let se portugalistika znovu začala otevírat jako diplomní obor. Ve struktuře katedry romanistiky byla portugalistika vedena jako oddělení a do roku 1989 se

---

⁴⁶ Korespondence s Bohumilou de Araújovou (archiv autora).

⁴⁷ Doc. PhDr. Oldřich Tichý (1916–1991).

⁴⁸ Vyučující na portugalistice zajišťují volné kurzy portugalštinu po celou dobu (tj. až do roku 1989).

otevřela v povinné kombinaci s druhým filologickým oborem, a to právě jen v kombinaci určené pro daný akademický rok. Portugalistika se postupně otevírala v kombinaci s afrikanistikou, angličtinou, francouzštinou, italštinou a španělštinou.

Kromě několika jednotlivců si portugalštinu málokterý student vybral dobrovolně. Eva Schalková si původně vybrala obory španělština – ruština. Po přijímacím řízení jí byla nabídnuta místo ruštiny portugalština.

Zatímco ostatní téměř vůbec nerozuměli, já jsem na španělštině napsala slyšeného textu dvě verze. Jednu v přítomnosti a druhou v minulosti. Na základě toho mně nabídli, zda bych nechtěla studovat portugalštinu. Na portugalštině potřebovali studenty, kteří uměli dobře španělsky.⁴⁹

Pro ostatní studenty byla portugalština spíše volbou vynucenou. Obor, na který se hlásili prioritně, nejčastěji francouzština nebo španělština (později i angličtina), se otevíral povinně ve dvouoboru a bylo tak možné volit např. mezi španělštinou/portugalštinou, španělštinou/italštinou a španělštinou/historií.⁵⁰

Požadavky k přijímacím zkouškám se postupně vyvíjely. Zpočátku se nevyžadovalo mnoho znalostí: stačilo, aby student byl obeznámen s příručkou reálií lusofonních oblastí, vyžadovalo se několik úvodních lekcí portugalské gramatiky a fonetiky. Později se vyžadoval seznam přečtené beletrie. Část přijímací zkoušky také tvořila zkouška z češtiny. V některých letech se skládala přijímací zkouška z obou oborů, v některých letech studenti skládali zkoušku pouze z oboru, který si sami určili. Požadavky nebyly příliš vysoké, a tak studenti volili portugalštinu převážně pragmaticky, bez znalosti a hlubšího vztahu k lusofonním kulturám.

Vzhledem k přerušeným diplomatickým vztahům s Portugalskem a s Brazílií, studenti ani nedoufali, že by tyto země mohli někdy navštívit. Jistou výjimkou je Jitka Kodešová, které se podařilo využít politického uvolnění v roce 1969. Přihlásila se na zhruba pětítýdenní letní kurz portugalštiny pro cizince při lisabonské univerzitě. Na doporučení Z. Hampla Kodešová požádala Nadaci *Calouste Gulbenkian* o finanční podporu, kterou dostala.⁵¹ U jiných studentů této generace však převládl pocit praktické nevyužitelnosti studovaného jazyka: Věra Hrubanová tehdejší studium portugalštiny přirovnává ke studiu latiny. Tedy k

---

⁴⁹ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

⁵⁰ Zvolený příklad je z roku 1974.

⁵¹ Rozhovor s Jitkou Kodešovou. J. Kodešová nastoupila v roce 1965, portugalštinu studovala ve dvojoboru se španělštinou.

mrtvému jazyku, u kterého je nutné rezignovat na praktické využití. V několika případech se tuto prvotní antipatii podařilo prolomit a studenti si portugalštinu oblíbili a „dobrovolně“ na ní psali diplomové práce. Někteří se k portugalštině vrátili oklikou, jako například Vlasta Dufková, kterou s portugalštinou „smířila“ práce v nakladatelství Odeon.⁵² Později ji Šárka Grauová přivedla na portugalistiku, kde od roku 2003 přednášela portugalskou a brazilskou literaturu a vedla překladatelské semináře. „Já jsem takový lusitanista proti své vůli,“ dodává Dufková. Důvody k výběru portugalistiky jako diplomního oboru mohly být i jiné: na rozdíl od francouzštiny portugalistika nepodléhala takovému politickému dohledu, což mohlo některým studentům vyhovovat.

Do ročníku bylo přijímáno okolo sedmi až dvanácti studentů, a vezmeme-li v úvahu všechny již započaté a dobíhající ročníky, každý rok se realizovaly dva, maximálně tři různé ročníky.

Studijní plán měl pevnou strukturu vyučovaných předmětů, které na sebe navazovaly, a vycházel z obecné struktury filologických oborů na romanistice (tj. studijní plány romanistických oddělení se lišily jen jazykem). Romanistika zajišťovala obecné úvody a portugalistika zajišťovala kurzy portugalštiny pro ostatní studenty romanistiky. Běžná doba studia byla pět let, výjimečně déle (z důvodu zahraniční stáže nebo vyskytnuvších se problému při psaní diplomové práce). Po čtyřech letech si studenti zvolili diplomní obor. Na nediplomním oboru ve čtvrtém ročníku složili státnice a pátý ročník věnovali přípravě k obhájení diplomové práce a složení státních závěrečných zkoušek na oboru hlavním.

Sestava pedagogů se rychle měnila, lze říci, že v šedesátých letech existovala velká různorodost, byť se jednalo o externí pracovníky: portugalské oddělení v šedesátých letech mělo pouze jednoho interního vyučujícího.⁵³ Kromě filologů přednášeli také lidé z praxe a rodilí mluvčí. To se změnilo v letech sedmdesátých, kdy téměř všechny disciplíny, jak lingvistické, tak literární, začal vyučovat Hampl.

Kromě učebnic a skript, které sestavil Hampl, každý z přednášejících pracoval se svými materiály. Respondenti si často stěžují na nedostatek původních materiálů v knihovně romanistiky (jeden případ z mnoha: aby se seznámili s portugalským textem, četli ruský překlad apod.).

---

⁵² Rozhovor s Vlastou Dufkovou (archiv autora).

⁵³ Viz Příloha II: Seznam portugalských přednášek a kurzů.

V Hamplově spisu se dochovalo odůvodnění ke jmenování docentem (okolo roku 1966): „*Na budujícím se oboru portugalštiny je zatím jen jedna interní síla (soudružka Araújo), vykonávající potřeby lektorky. Hamplova role: vedoucí učitel jazykovědy i literatury v příštím studijním roce (...). Perspektivně počítáme v pětiletém cyklu minimálně s realizací dvou ročníků.*“

Přestože se učila portugalská literatura a u některých vyučujících převažovala evropská varianta portugalštiny, oficiálně se portugalistika zaměřovala na brazilskou variantu. Mnoho absolventů později, z důvodu obnovení diplomatických vztahů s Portugalskem a s lusofonní Afrikou, přešlo na variantu evropskou. Občas tuto změnu provázelo rozčarování a pochybnosti:

Když jsem poprvé uslyšela promluvit Portugalce, bylo mi do pláče: téměř jsem jim nerozuměla, evropská portugalštiny se nepodobala jazyku, který jsme vystudovali. Učili jsme se (teoreticky) brazilskou variantu portugalštiny, ale náš vyučující doc. Hampl, jinak velmi erudovaný člověk, neměl ani dobrou brazilskou výslovnost.⁵⁴

Výše zmíněná zkušenost s portugalštinou coby moderní latinou byla v některých případech podpořena i tím, že někteří studenti neměli za celé své studium kontakt s roditelým mluvčím. Zdá se, že po negativní zkušenosti s portugalskými komunisty – Flausino Correia Torres a Álvaro Bandarra kritizovali invazi vojsk Varšavské smlouvy – měl Hampl možná doporučeno od vedení romanistiky cizince dále neoslovovat.⁵⁵ Pokud tedy studenti měli zájem slyšet mluvenou portugalštinu, museli si hledat své kontakty sami. Nejčastěji se dařilo oslovovat studenty z Portugalska, Brazílie nebo lusofonní Afriky, kteří v Československu studovali. Seznámit se s cizinci v mnoha případech záleželo na štěstí či osobních známostech. Tímto způsobem byla Eva Schalková v kontaktu s členkou portugalské antisalazaristické opozice.

Znala jsem zástupkyni portugalské komunistické strany. Paní, která se tehdy jmenovala Catarina Mendesová [šlo o pseudonym], se teď jmenuje Cândida Venturová. Rodiče se znali velmi dobře s Lenkou Reinerovou, která byla za války v koncentračním táboře v Maroku. Komunistická strana Portugalska jim tam posílala solidaritní dary, později se dozvěděla, že to bylo od Venturové. A pak se seznámily tady v Praze, Reinerová mě s ní seznámila a jsme v kontaktu dodnes. Pro mě to byla vzácnost, někdo, kdo mluví portugalsky!⁵⁶

---

⁵⁴ Rozhovor s Marií Havlíkovou (archiv autora).

⁵⁵ O F. Torresovi a Á. Bandarovi viz níže.

⁵⁶ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

Cândida Venturová věnovala svému pobytu v Československu – kde žila mezi lety 1965–1975 – a vylíčení událostí z let 1968–69 knihu vzpomínek *O socialismo que eu vivi*.⁵⁷

Uplatnění absolventů bylo velmi pestré, ovšem závislé na zahraniční politice Československa a na kádrovém profilu absolventů. Nejčastěji šlo o tlumočení zahraničním delegacím, kulturním tělesům a odborářům. Absolventi našli uplatnění v zahraniční sekci Československého rozhlasu (od roku 1972 zde působila Jaroslava Tláskalová). Jiní pracovali jako redaktoři (V. Dufková, V. Hrubanová), absolventi také překládali krásnou literaturu (V. Dufková, M. Havlíková), titulky (E. Schalková) a technickou literaturu. Byli zaměstnáni jako pedagogové na jazykových a středních školách (M. Havlíková, J. Tláskal, M. Franková, Z. Janáčková) a na vysokých školách (J. Jindrová, M. Havlíková a později i E. Schalková, L. Mlýnková a V. Dufková). Pracovali v diplomatických službách, na různých ministerstvech (Štěpán Zajac, Daniela Králová)⁵⁸ či jako soudní tlumočníci atd.

Občas s sebou tato povolání nesla i určitá politická rizika. Styk s cizinci se musel hlásit, nechávat odsouhlasit předem určitými orgány a později se musela vyhotovit zpráva. Někteří se při tlumočení dostávali do složité situace, kdy měli obhajovat stávající komunistický režim, zatímco se cizinci vyptávali na skutečný stav československé společnosti. Projevit vlastní názor, který nebyl v souladu s komunistickou ideologií, znamenalo vystavit se nebezpečí.

Vyučující

Zdeněk Hampl

Jak již bylo naznačeno, se jménem portugalisty, hispanisty, vysokoškolského pedagoga a překladatele Zdeňka Hampla jsou spojena ještě další jména: Hampejz či Hampejs. Původní příjmení obsahující i konotativní rovinu používal Hampl do roku 1964, změna jména souvisela s jeho příchodem na romanistiku: bylo to preventivní opatření před posměchem studentů, které doporučil vedoucí katedry. Byl dvakrát ženatý: první manželství uzavřel s tlumočnicí a překladatelkou Marcellou Hudečkovou, druhou manželkou byla hispanistka a italianistka Sylva Hamplová.⁵⁹

---

⁵⁷ VENTURA, Cândida Margarida. *O socialismo que eu vivi*. Lisboa: O Jornal, 1984.

O Venturové a portugalské antisalazaristické opozici pojednává také diplomová práce Lindy Kundrátové *Kontakty portugalské antisalazaristické opozice s Československem v letech 1933–1974: příspěvek k dějinám česko-portugalských vztahů*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2003.

⁵⁸ Korespondence s Markétou Frankovou.

⁵⁹ Marcella Hudečková se za svobodna jmenovala Svobodová, Sylva Hamplová je rozená Pavlíková.

Pro pochopení dobových souvislostí je vhodné připomenout přístup k jazykům, který formoval generaci „otců zakladatelů“. Velmi často se jednalo o polygloty, pro které nebyl problém pochopit další jazykový systém bez příslušných jazykových příruček. Jak zdůraznila M. Hudečková, v případě Z. Hampla sehrála velmi důležitou roli latina.

Za války byla na základních (tehdy obecných) školách povinná němčina (od 3. třídy), později po válce ruština, kromě toho se na gymnáziích učila latina, a to velmi obšírně, gramatika a četla se i literatura (na reálných gymnáziích, které absolvoval Z. Hampl, od tercie – tedy 6 let, na klasických od primy – tedy 8 let). Patřilo to k všeobecnému vzdělání. Od kvinty bylo možno si na gymnáziu zvolit angličtinu nebo francouzštinu. Z latiny se mimo jiné i povinně maturovalo. Studium jazyků bylo tehdy dosti pěstováno, profesori byli většinou velmi kvalifikovaní, měli procestované i země, jejichž jazyk vyučovali, a dovedli nám o tom poutavě vyprávět. Bylo to hlavně studium latiny, které u Z. Hampla vzbudilo zájem o další jazyky, které se z latiny vyvinuly, a o historické gramatiky románských jazyků.⁶⁰

Životopis

Narozen roku 1929, po maturitě na reálném gymnáziu v Praze IX začal studovat roku 1948 hispanistiku a anglistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.⁶¹ Posléze z angličtiny přechází na portugalštinu. Hampl byl v aktivním kontaktu s Jaroslavem Cechlem, který ho portugalštinu nejen soukromě doučoval, ale zřejmě ho i nadchl svým přístupem. Je možné, že Hampl začal studovat portugalštinu již za gymnaziálních studií, kdy se s Cechlem seznámil – jak vzpomíná jeho první manželka Marcella Hudečková:

Španělštinu měl jako hlavní jazyk. Poněvadž se začal tímto jazykem zabývat již dříve, než začal studovat na FF, začaly ho zajímat jazyky Iberského poloostrova vůbec. [...] Zdeněk Hampl Jaroslava Cechla určitě znal z gymnázia. [...] Víím, že měl tlusté linkované školní sešity hustě popsané právě portugalskou gramatikou – lekce Dr. Cechla, kterého navštěvoval v jeho bytě. [...] Nevím, zda Dr. Cechl působil někdy též na FF, byl to už velmi starý pán, v portugalštině měl zálibu a vítal každého, kdo o tento jazyk projevil zájem. Zdeněk Hampl s ním udržoval styky až do jeho smrti.⁶²

⁶⁰ Korespondence s Marcellou Hudečkovou (archiv autora).

⁶¹ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, inv. č. 260.

⁶² Korespondence s Marcellou Hudečkovou (archiv autora).

V roce 1953 Hampl získal titul doktora filozofie (PhDr.). Disertační práce vznikla rozšířením a úpravou původní diplomové práce *Náčrt učebnice moderní portugalštiny* obhájené v květnu 1952. Disertační doktorská práce byla rozšířená o část *Vybrané kapitoly z portugalské fonetiky*, která tvoří teoretický kontrapunkt k první části, ta má spíše praktický charakter. Během vysokoškolského studia působil Hampl jako pomocná síla v románském semináři Filozofické fakulty.

Od roku 1952 do roku 1954 působil na fakultě jako asistent a od roku 1954 do roku 1965 pracoval v Kabinetu pro moderní filologii ČSAV. Nejprve jako aspirant (do 1957), vědecký pracovník (do 1963) a posléze jako samostatný vědecký pracovník, člen ústavní rady a vedoucí oddělení románské jazykovědy.⁶³ V těchto letech působil na pražské romanistice externě.

V roce 1957 získal titul CSc.⁶⁴ Obhájená disertační kandidátská práce *Infinitiv v portugalštině se zvláštním zřetelem k infinitivu časovanému* má devět kapitol, zaměřuje se na historické a teritoriální výskyty a jejich rozdílné funkce. Zajímavé je, že Hampl z funkčních důvodů odmítá pojmenování osobní infinitiv. Kromě drobných výtek k jednotlivým krokům práce oponenti Hamplovi vytýkali metodologii: „[O]tázky autor předkládá, ale neřeší.“⁶⁵

Během tohoto období se také uskutečnily dvě studijní cesty Z. Hampla do Brazílie: v roce 1959 v Brazílii strávil dva měsíce, účastnil se IV. Mezinárodního kolokvia portugalsko-brazilských studií. A v roce 1960 získal stipendium k postgraduálnímu pobytu v Brazílii. Původně měl pobyt trvat jeden semestr, na návrh brazilské strany byl ale prodloužen a Hampl tak v Brazílii strávil 15 měsíců. Kromě místa smluvního profesora románské jazykovědy na univerzitě v Rio de Janeiru, kde zastupoval tou dobou nepřítomného profesora Serafima da Silva Neta, působil i na dalších pěti brazilských univerzitách.⁶⁶ Kromě portugalské lingvistiky se Hampl v přednáškách snažil přiblížit také českou kulturu a především českou literaturu. Tento pobyt pro něho měl stěžejní význam: procestoval téměř celou Brazílii a kromě navázání styků v akademické obci a možnosti konzultovat s předními brazilskými filology (např.

⁶³ Později Ústav pro českou a světovou literaturu.

⁶⁴ Jiné zdroje uvádějí rok 1958, Jan Šabršula uvádí rok 1956 (sic!). Srv. ŠABRŠULA, Jan-Jaroslav. „Životní jubileum docenta PhDr. Zdeňka Hampla CSc“. *14. ročenka Kruhu moderních filologů – 1979–80* [online]. Praha 1981, s. 17–18 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z [www: <http://www.kmof.cz/docs/14.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201979-80.pdf>](http://www.kmof.cz/docs/14.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201979-80.pdf).

⁶⁵ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Kandidát 27, inv. č. 2053.

⁶⁶ LIDMILOVÁ, Pavla. „Professor Doutor Zdeněk Hampl (1929–1986)“. *Philologica Pragensia*. č. 2. Praha: 1987, s. 110–112.

Antenorem Nascentesem) zde začal připravovat svou habilitační práci. Zřejmě z této doby pochází většina materiálů, které později Hampl využíval při své další činnosti: psaní odborných článků, vytváření učebnic a mezi portugalisty proslulých skript brazilských fejetonů.

V roce 1965 Hampl podstoupil habilitační řízení a stal se tak prvním docentem portugalského jazyka a portugalské a brazilské literatury v Československu. Jeho habilitační práce *Studie o brazilské portugalštině* se skládá ze tří na sobě nezávislých studií.⁶⁷ Práci se nepodařilo dohledat, ale zachovaly se anotace některých částí a oponentské posudky. V části „Jazyk a styl brazilských novin“ se Hampl snaží demonstrovat obecné jevy (např. vývojové tendence a způsoby užití) na konkrétním materiálu. Excerptuje především politický tisk a sportovní noviny z oblasti Rio de Janeira, zaměřuje se na rozdíly mezi ranním a večerním vydáním, pozornost věnuje pronikání slov cizího původu a jejich funkci, vznikání nových slov, která ještě nebyla zpracována brazilskými lingvisty – jak Hampl vysvětluje v části „Rozbor významných monografií předních brazilských filologů“. Z těchto důvodů by jeho práce měla mít velký přínos, vyvozuje sám Hampl.

Habilitační komise byla zároveň i komisí konkurzní: bylo vypsáno místo docenta pro obor portugalské lingvistiky a literatur. Toto místo se uvolnilo odchodem prof. gen. Francisca Garcíi Antonia Cordóna, který vedl na hispanistice lektorské kurzy a přednášky španělské literatury. Kromě angličtiny, francouzštiny, italštiny, ruštiny, srbštiny ovládal Cordón také portugalštinu.

Československo bylo tehdy také zemí, která poskytovala azyl uprchlíkům z těchto zemí [Španělska a Portugalska]. Španělská emigrace byla hodně početná. Někteří působili na fakultách jako lektoři, španělskou literaturu např. přednášel v 50. letech na FF UK generál Cordón, hrdina španělské občanské války. Přednášel to ze sovětské učebnice.⁶⁸

Přijetí místa docenta na romanistice znamenalo odchod Hampla z Ústavu jazyků a literatur. Fischer se neúspěšně snažil převést Hampla i s místem, tj. zajistit propojení mezi fakultou a Ústavem jazyků a literatur. Argumentuje Hamplovým přínosem a specializací: „[N]eboť jde o

---

⁶⁷ Část studií otištěna (např. v *Revista Brasileira de Filologia* 1961, v brazilském tisku, v *Boletim de Filologia* univ. v Chile 1961, v *Revue Linguistique*, v *Aufsätze zur portugiesischen Kulturgeschichte*. Dále ve sborníku *Homenaje a Rodolfo Oroz*). Práce prý získaly příznivé recenze.

⁶⁸ Korespondence s Marcellou Hudečkovou (archiv autora).

pracovníka, který reprezentuje obor portugalistiky na všech vědeckých pracovištích v ČSSR.“ Zůstává otázkou, jaká další vědecká pracoviště v ČSSR měl na mysli, když v této době portugalistika existovala jen v Praze.

Hampl byl v kontaktu s jinými portugalistikami mimo Československo. Byl školitelem posluchačů z jiných univerzit: J. Škultétyho ze Slovenska a dr. S. Schmidta z Humboldtovy univerzity.⁶⁹ Pro německé lusitanisty vytvořil několik učebnic brazilské portugalštiny, s některými z těchto textů pracoval i ve svých kurzech. Zřejmě tyto učebnice a pedagogickou činnost má na mysli J. Šabršula, když tvrdí, že Z. Hampl přispěl i k budování portugalistiky německé:

Zásluhou Zdeňka Hampla udržovala naše portugalistika nejen vědecké styky se světem románským, ale pomáhala budovat obor i v zemích socialistických, obzvláště v NDR (kde vyšly v několika vydáních i některé Hamplovy publikace).⁷⁰

V roce 1965 byl Hampl jmenován docentem a v této funkci působil do roku 1981, vážná nemoc mu neumožňovala dále přednášet. V roce 1983 podal žádost o invalidní důchod. Zemřel 26. listopadu 1986.⁷¹

---

⁶⁹ Korespondence s Marcellou Hudečkovou (archiv autora).

⁷⁰ ŠABRŠULA, Jan-Jaroslav. „Životní jubileum docenta PhDr. Zdeňka Hampla CSc.“. Str. 17.

Jedná se o publikaci (další vydání v roce 1978 a 1981): HAMPL, Zdeněk. *Wir lernen Portugiesisch sprechen : Brasilianisches Portugiesisch: Ein Taschenlehrbuch von Zdeněk Hampl*. Leipzig : Enzyklopädie, 1971.

⁷¹ Další absolvované zahraniční cesty (převážně konference a stáže): 1959 – Lisabon, IX. mezinárodní kongres románské jazykovědy; 1959 – Bahie, IV. mezinárodní kolokvium portugalsko-brazilských studií; 1960 – Německo, přednášky na Humboldtově univerzitě v Berlíně a Univerzitě v Rostocku; 1962 – Štrasburk, X. mezinárodní kongres románské jazykovědy; 1962 – Oxford, I. mezinárodní kongres hispanistů; 1969 – Portugalsko, studijní pobyt.

Členství v organizacích: Společnost přátel Latinské Ameriky (funkcionář a jednatel), Společnost přátel demokratického Španělska, Společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, Překladatelská sekce Čs. svazu spisovatelů, Brazilská akademie filologických věd (dopisující člen), Literární akademie v Ilhéusu, Mezinárodní sdružení hispanistů (člen předsednictva), Jazykovědné kolegium ČSAV (1962–63 člen, do roku 1965 člen ediční komise), Společnost pro románskou lingvistiku (Société de Linguistique Romane), Americká společnost pro studium umění a kultur Španělska, Portugalska a Latinské Ameriky (The Hispanic Society of America, od 1964 dopisující člen), Překladatelský kroužek při Svaz československých spisovatelů (člen vedení).

Členství v redakcích

Časopis pro moderní filologii (od 1954 redaktor), *Philologica Pragensia* (od 1957, od 1963 v redakční radě), *Boletim Internacional de Bibliografia Luso-Brasileira* (člen redakční rady).

Učebnice, slovníky a skripta

Kromě překladů portugalské a brazilské beletrie (okolo třiceti titulů), kterými se zde nebudeme zabývat, se Z. Hampl snažil od počátku zaměřit svou práci na vybudování základů pro portugalská studia: to znamená vybavit obor učebnicemi jazyka, slovníky a jinými učebními materiály.

Učebnice

V roce 1952 Z. Hampl obhájil diplomovou práci, jejímž zadáním bylo navrhnout a zčásti vytvořit moderní portugalskou učebnici určenou českému publiku.⁷² Učebnice se skládá ze tří částí: úvodní část pojednává obecně o portugalském přízvuku, abecedě, výslovnosti a vázání slov. Druhá část předkládá prvních deset lekcí učebnice, které obsahují vždy výklad gramatiky, téma lekce (umělý text se slovníčkem), rčení, vazby a úkoly. Třetí část předkládá návrh a metodiku možného pokračování učebnice v již zmíněném schématu pro dalších deset lekcí, a proto se také učebnice skromně zřiká definitivní verze: je jen náčrtem. V pokročilých lekcích učebnice autor zamýšlel pracovat i s původními texty (F. Namora, P. Gomes, C. Prestes, J. Amado, C. Alves aj.). Z této učebnice mohl zřejmě čerpat zkušenosti jak pro své další učebnice (zejména pro SPN), tak při výuce volných kurzů portugalštiny, které v akademickém roce 1952–53 převzal za J. Cechla. Jak vzpomínají někteří studenti, při lektorování volných kurzů Hampl vycházel také z německých učebnic. Kromě tohoto vlivu je možné předpokládat, že koncepci Hamplovy učebnice mohla ovlivnit také učebnice J. Cechla, která se nedochovala, ale kterou Hampl pravděpodobně mohl znát.

V letech 1953–56 Jaroslav Holbík pracoval na učebnici portugalštiny pro výuku pracovníků zahraničního obchodu.⁷³ Tato učebnice vyšla ve dvou vydáních nákladem ministerstva zahraničního obchodu. Později ji – přepracovanou pro širší okruh zájemců – autor nabídl Státnímu pedagogickému nakladatelství. Učebnice prý vyhovovala, nicméně mu bylo sděleno, že nakladatelství již předběžně uzavřelo smlouvu s Z. Hamplem.⁷⁴ Holbík Hamplovi nabídl spolupráci, a tak vyšla ve Státním pedagogickém nakladatelství v roce 1959 první učebnice portugalštiny tohoto formátu.⁷⁵ Učebnice byla několikrát znovu vydána. Její

---

⁷² HAMPEJS, Zdeněk. *Náčrt učebnice moderní portugalštiny a Vybrané kapitoly z portugalské fonetiky*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 1952.

⁷³ Viz níže medailon J. Holbíka.

⁷⁴ Korespondence s J. Holbíkem (archiv autora).

⁷⁵ HAMPEJS, Zdeněk; HOLBÍK, Jaroslav. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1959.

Další vydání: HAMPL, Zdeněk; HOLBÍK, Jaroslav. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1965.
HAMPL, Zdeněk. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1971.

poslední vydání z roku 1971 již jméno J. Holbík neobsahuje. Holbík v roce 1969 emigroval, a zřejmě proto se jeho jméno stalo nežádoucí.⁷⁶

Učebnice má 483 stran, je rozdělena do třiceti pěti kapitol. Formálně zachovává strukturu klasických jazykových učebnic (text, slovíčka, fráze, mluvnický přehled, situační rozhovory a jazyková cvičení). Pozdější vydání přísně zachovávají původní strukturu výkladu gramatiky, odstraněna a nahrazena je většina úvodních textů (zvláště v druhé části učebnice). Zda právě tyto texty autorsky náležely Holbíkovi a jejich přepracováním se Hampl stal jediným autorem učebnice, se nepodařilo zjistit. Při práci na učebnici Holbík vycházel nejen z materiálů vydaných v Portugalsku a v Brazílii, ale také v Spojených státech a v Německu.⁷⁷

Ačkoliv se z této učebnice portugalsky učilo několik generací studentů Filozofické fakulty, žádný z respondentů ji nepovažuje za přijatelnou. Nejčastěji se zmiňuje velmi mnoho pravopisných chyb, nepoužívané výrazy – Š. Grauová v této souvislosti ráda uvádí různá ne příliš praktická idiomatická spojení jako „João traz luto nas unhas“ – nebo nepoužitelné výrazy a špatně promyšlené texty. E. Schalková učebnici později pro své účely nechala opravit rodilou mluvčí, která na romanistice pracovala v osmdesátých letech jako lektorka. „Kolegyně Marina Lopes ji proškrtala, bylo tam dost chyb. Občas jsme řvaly smíchy. Marina z toho byla docela zoufalá, divila se, že vůbec mluvíme portugalsky.“⁷⁸

Jak napovídá obálka učebnice (první vydání má sice na přebalu plachetnici, ale druhé už fotografii Rio de Janeira, ponořenou do tropicky třeštivé červené barvy), její koncepce se držela brazilské verze portugalského. To začalo být problematické po roce 1974, kdy se portugalská studia přeorientovala na evropskou verzi portugalského. Brazilské verze se po nastolení diktatury stala, slovy Š. Grauové, „politicky nekorektní“. Nastala schizofrenní situace: učit evropskou portugalsku podle materiálů určených pro brazilskou verzi portugalského. „Jindrová přednášela z Hamplovy učebnice a na začátku hodiny jsme si škrtali nepřipustná brazilská slova a nad ně psali portugalská. Tím se vždycky začínalo.“⁷⁹ Š. Grauové se tato činnost spojuje s obrazem učebnice hustě proškrtané fixem. V nadsázce tento obraz připomíná proškrtávání nepřipustných slov v *Latinsko-českém slovníku* autorů Pražáka a Sedláčka během období Protektorátu Čechy a Morava.

Na učebnici se částečně podílel i Guido Araújo jako konzultant. V učebnici jsou také otištěny některé jeho fotografie.

⁷⁶ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

⁷⁷ Korespondence s J. Holbíkem (archiv autora).

Tyto materiály byly věnovány knihovně romanistiky.

⁷⁸ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

⁷⁹ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

Postupně se již v osmdesátých letech objevilo několik skript, která se snažila zprostředkovat evropskou portugalsčinu. Tato snaha vedla roku 1991 k vydání první učebnice evropské portugalstiny autorem M. Havlíkové a J. Jindrové. Hamplova učebnice tak plnila svou úlohu od šedesátých až do konce osmdesátých let.⁸⁰

Slovníky

Za svého života vydal Hampl tři slovníky. Na prvním z nich, kapesním *Portugalsko-českém a česko-portugalském slovníku* z roku 1964, spolupracoval s Jaroslavem Holbíkem. Slovník obsahuje přibližně 20 000 hesel a je zaměřen na brazilskou variantu portugalstiny. Na slovníku se jako korektoři podíleli G. Araújo, G. Cabral, A. Nascentes, A. G. Cunha a R. Facó.⁸¹ V roce 1975 vyšel v témže nakladatelství v edici Střední slovníky jednostranný *Portugalsko-český slovník*, obsahující 35 000 hesel. Roku 1976 Hampl ve spolupráci s Ing. Jiřím Holšanem sestavil *Portugalsko-český, česko-portugalský kapesní slovník*.

Dle dostupných výpovědí se zdá, že Hampl si v již roce 1957 vytkl za cíl vytvořit česko-portugalský slovník středního rozsahu. „Když jsem viděla ty miliony lístků, pomyslela jsem, že to musela být celoživotní práce.“⁸² Předstupněm k dosažení takového cíle – je dobré poznamenat, že úkolu, který je určen řešitelské skupině, se tu zhostil pouze jeden člověk – bylo vydání *Portugalsko-českého slovníku* z roku 1975, ze kterého tento částečně vycházel. Hampl excerpoval texty, které se k němu dostaly, jednotlivá slova se psala na průklepové papíry, aby nezabírala mnoho místa. Hampl bohužel nepracoval s frekvencí slov, to znamená, že když se sešlo několik karet se stejným slovem (významem), jednoduše se tyto karty vyřadily bez uchování informace o tom, kolik se jich vlastně již sešlo s určitým identickým významem. Na slovníku se podíleli i studenti: k absolvování jednoho z Hamplových seminářů bylo nezbytné excerpčně zpracovat předem zadaný text. Některé bývalé studentky se smíchem vzpomínají, jak nechávaly excerpovat své prarodiče. Existovala dokonce finanční odměna pro studenty, kteří přinesli kartotéčních listů více, než bylo požadováno. Při systematizaci a vyřazování listů pomáhala během svých studií také J. Jindrová, která tehdy pracovala jako pomocná vědecká síla.

Po Hamplově odchodu se práce na slovníku zastavila. Sylva Hamplová pomáhala se slovníkem, ještě když byl Z. Hampl těžce nemocný. Po jeho smrti se právě ona neúspěšně snažila prosadit vydání slovníku, poprvé ve Státním pedagogickém nakladatelství. Hamplem

---

⁸⁰ Hampl také vytvořil materiály určené pro německé portugalisty, o kterých bylo pojednáno výše.

⁸¹ HAMPEJS Zdeněk; HOLBÍK Jaroslav. *Portugalsko-český a česko-portugalský kapesní slovník*. Praha: SPN, 1964, s. 3-4.

⁸² Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

sebraný materiál nebyl však počátkem devadesátých let zcela vyhovující a bylo třeba udělat rozsáhlé změny (na kterých se mimo jiné podílel ke konci života J. O. Fischer): slovník obsahoval řadu termínů z brazilské varianty portugalštiny a výrazy poplatné totalitnímu režimu. Slovník se však nakonec nepodařilo vydat z důvodu zániku nakladatelství. Absolventka portugalistiky, Věra Hrubanová, která v letech 1990–1992 ve Státním pedagogickém nakladatelství pracovala, se zde znovu setkala se slovníkem, na kterém se podílela v době svých studií.

Po své předchůdkyni jsem zdědila mimo jiné i přípravu *Česko-portugalského slovníku* k vydání, a to ve fázi stránkových korektur. [...] Protože mě to zajímalo, prošla jsem si celou složku, která se ke slovníku vztahovala. Byl tam mimo jiné tzv. námětový list [...]. Byl z roku 1957 [...]. My jsme totiž na vysoké převáděli už vydanou portugalsko-českou verzi na česko-portugalskou jako seminární práci (mechanické přepisování na kartičky v krabicích od bot, kartičky se pak abecedně řadily). Na podzim 1991 tedy konečně přišly obtahy ke korektuře. Slovník byl obsahově poplatný své době [...]; chtěla bych vysvětlit, co myslím poplatností slovníku době: jde jednak o vyčerpávající výčet odvozenin politického žargonu – leninismus, leninista, leninský, marxismus... apod. Slovník byl dále zaměřen hlavně na brazilskou portugalštinu [...], ale už jsme s tím moc nenadělali, protože šlo ještě o horkou sazbu (v té době už to byla dost rarita), a opravy by znamenaly přelamování celého slovníku. Fischer se nabídl, že korekturu udělá místo autora (myslím, že mi ho navrhla Sylva Hamplová), a po Vánocích ji měl přinést. Když jsem ji začátkem ledna urgovala, dozvěděla jsem se, že právě zemřel. Tu korekturu mi asi rodina dodala, ale to už si moc nepamatuji. Se SPN to šlo z kopce, vzniklo nakladatelství LEDA a řada redaktorek SPN tam přešla i s rozpracovanými tituly.⁸³

Později se stalo vydání slovníku ještě složitější. Materiál se velmi rychle stal neaktuální a bylo třeba začít zčásti znovu. Okolo roku 1994 S. Hamplová oslovila J. Jindrovou a nabídla jí spolupráci na slovníku. Slovník se nakonec podařilo vydat v nakladatelství LEDA.⁸⁴ Slovník má 677 stran a obsahuje 199 500 hesel. V roce 2007 v nakladatelství LEDA vyšel dotisk. Realizací tohoto slovníku se tak zčásti naplnila Hamplova představa o vytvoření českých

⁸³ Korespondence s Věrou Hrubanovou (archiv autora).

⁸⁴ JINDROVÁ, Jaroslava; HAMPLOVÁ, Sylva. *Česko-portugalský slovník*. Praha: LEDA, 1997.

materiálů pro studium portugalštiny. Zůstává otázkou, zda by se podobný slovník bez Hamplova odkazu podařilo vytvořit a zda to nebyl právě závazek k již vykonané práci, který byl prvotním podnětem. J. Jindrová na tuto otázku odpovídá: „Nevím, jestli by bez Hamplova základu takový slovník vůbec vznikl, já sama bych na něco takového nepomýšlela.“⁸⁵

I přes značné odborné (i manažerské) úsilí tento slovník není vyčerpávající a bylo by dobré v započatém úsilí pokračovat, jak dodává J. Jindrová. Zřejmě je ale na dlouhou dobu největším česko-portugalským slovníkem (brání tomu mj. i ekonomické faktory).

Mám pocit, že tento slovník je nedostatečný. Ale náš trh by jiný slovník neunesl. Byl by dobrý větší, dvojdílný slovník s odbornějšími výrazy, se kterým by bylo možné číst i beletrii, ale myslím, že se už nic takového nepodaří. Udělat kvalitní filologickou příručku je finančně náročné. U nás se daří vydávat jakési kompilace (asi z jiných jazyků), jejichž kvalita je velmi malá.⁸⁶

Skripta aj.

Hampl dále sestavil a ve svých přednáškách a seminářích pracoval se *Stručnou mluvnici portugalštiny*, *Česko-portugalskou konverzací* a s velkým množstvím skript. Skripta byla nejčastěji antologiemi krátkých původních textů. O stylu výuky a kritice publikací bude pojednáno níže.

Hodnocení přínosu Zdeňka Hampla

Cílem předložené podkapitoly není kriticky zhodnotit celkový přínos Zdeňka Hampla. Spíše se jedná o snahu předložit plastický portrét Hamplovy činnosti ve vzpomínkách zainteresovaných osob. Takový počín má daleko ke kritické práci, která například v souvislosti s Hamplovou překladatelskou činností již byla započata.⁸⁷

„Zakladatel české portugalistiky“, „nesmírně pracovitý člověk“, „jednička v oboru“ – tak se o Z. Hamplovi vyjadřují jeho vrstevníci a kolegové. V pamětech hispanisty Josefa Forbelského nacházíme vcelku neutrální, smířlivý komentář o jeho vyučujícím:

---

⁸⁵ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

⁸⁶ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

⁸⁷ Srv. práce, které se týkají Hamplovy překladatelské činnosti:

MASÁŘÍKOVÁ, Jana. *Dva české překlady románu José Eustasia Rivery „La Vorágine“*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2012.

HAVLOVCOVÁ, Zuzana. *Dva české překlady Camõesových Lusovců*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2013.

Zdeněk Hampl, téměř náš vrstevník, nicméně velice pracovitý učitel fakulty, jenž dokázal i v její nesvobodné atmosféře a během života zkráceného těžkou nemocí výrazně posílit základy zdejší lusitanistiky. Povahu měl vytrvalou, a spíše plachou, tvář pod vysokým čelem a za zlatými brýlemi laskavou, netypickou pro zhrublý proletářský styl doby, ostatně byl rodem městský člověk. Oženil se s krásnou brunetou, dcerou univerzitního profesora Ludvíka Svobody, znalce SSSR a Leninova překladatele, jež sama přeložila Galdósovu *Zaragozu*. V dalším manželství spojil svůj život s hispanistkou, lingvistkou prof. Sylvou Pavlíkovou. Představovali vrstvu české inteligence, u níž komunistické stranictví bylo dobovou nezbytností, ne trýzní svědomí.⁸⁸

Velmi ostrou kritiku, bez explicitního zmínění jména Z. Hampla, přinášejí *Paměti Václava Černého*, nesmlouvavého kritika pounorového dění na romanistice.

Mladý filolog-portugalista a překladatel z portugalského, do strany ve vlastním slova smyslu přiřazený, na kaši strachy rozteklá baba, jež perspektivu svého doživotního docentství nakonec vložil do poklonování u svých šťastnějších vrstevníků a spolužáků J. O. Fischera a Oldřicha Běliče! Pane, to se to uprostřed této brigády dýchalo.⁸⁹

Kritický pohled také nacházíme u absolventů, kteří Z. Hampla zažili jako pedagoga. Respondenti nejvíce kritizují styl přednášení, dále vyžadování nazpaměť se naučeného materiálu bez samostatného myšlení a přehnaný důraz na docházku. Hodiny lingvistiky a praktického jazyka Hampl vyučoval podle své *Učebnice portugalského jazyka, Stručné mluvnice portugalského jazyka a Česko-portugalské konverzace*. Propojení mezi teorií a praktickým jazykem zajišťovala práce s jeho antologiemi brazilských fejetonů, které se na hodinách četly a překládaly. Literaturu Hampl vykládal podle knihy *Dějiny portugalské literatury* autorů A. J. Saraivy a Ó. Lopese a *Dějiny brazilské literatury* od A. S. Amory, knihy vyšly jeho zásluhou v českém překladu. Obě knihy však mají svá slabá místa: první představuje výrazně levicový výklad portugalské literatury, druhá se s výkladem zastavuje před dvacátým stoletím a stěžejní místa současné literatury vykládá přinejmenším sporně. Respondenti také zmiňují, že

---

⁸⁸ FORBELSKÝ, Josef. *Svět se mnou, svět beze mě*. Praha: Academia, 2013, s. 169.

⁸⁹ ČERNÝ, Václav. *Paměti. III, 1945–1972*. Brno: Atlantis, 1992, s. 486.

Z. Hampl nevyžadoval četbu literatury v originále. Shodnou se tak na středoškolském rázu výuky:

Předčítal z dějin, které přeložil. Řekl půl věty, kde byl podmět, čekal jako při diktátu, až si tu půlku věty napíšeme, a teprve pak dořekl druhou část s přísudkem, takže bylo těžké psát si stručné poznámky. Přecházel před katedrou sem a tam a v podstatě diktoval – pro mě to byl po francouzské střední škole krok zpět. Přitom vyžadoval docházku. Já soptila, protože mi bylo vzpurných osmnáct a byla jsem individualistka, kterou naučili aktivně nakládat s vlastním rozumem: formulace poznámek pro mě byla pro osvojení látky klíčová. Uvědomuji si však určitou předpojatost, se kterou jsem na portugalštinu přišla.

Škoda, že doc. Hampl vůbec nevyužíval studijní texty vytvořené pro FF dr. Pavlou Lidmilovou, o jejich existenci jsem se dověděla až zpětně. Ale možná mi něco uniklo – obor jsem jako nediplomní ukončila už po čtvrtém ročníku.⁹⁰

Jiní respondenti nepovažují za dostatečné vedení portugalistických diplomových prací. Zmiňují jak nedostatečnou připravenost k samotné práci, tak nesvobodu při výběru témat, která by je zajímala. Zarážející je, že některé práce vznikaly takřka bez možnosti konzultací s vedoucím. Marie Havlíková absolvovala diplomovou práci *Lima Barreto – analytik brazilské společnosti své doby*. Vybrala si diplomovou práci na portugalštině, aby se v portugalštině zlepšila a nastudovala období brazilské literatury, které se na portugalistice takřka nevyučovalo:

Literaturu 20. století jsme téměř neprobírali (a ani 19. století nebylo ostatně probráno dostatečně). Vybrala jsem si nakonec diplomku na portugalštině, abych se dostala ke čtení knih (do té doby jsme nepřečetli ani jednu celou knihu v portugalštině). Doc. Hamplovi jsem řekla, že bych si ráda zvolila jako téma diplomové práce některého portugalského autora 20. století, tedy jednoho z těch, k nimž jsme se při výuce vůbec nedostali, a on mi řekl, abych si vybrala jednoho ze dvou brazilských autorů počátku 20. století - Monteiro Lobata nebo Lima Barreta. Četba Barretových děl pro mě byla velmi obtížná, ale snažila jsem se poctivě přečíst velkou část autorova díla.

---

⁹⁰ Rozhovor s Vlastou Dufkovou (archiv autora).

Portugalština mě dostatečně nepřipravila ani po stránce jazykové, ani po stránce literární.⁹¹

Vlasta Dufková psala diplomovou práci o francouzskokanadské literatuře na francouzské filologii.⁹² V jisté fázi svého studia měla zájem své obory propojit komparativně zaměřenou diplomovou prací. Odradila ji však jak atmosféra na portugalistice, tak i reakce Zdeňka Hampla:

Měla jsem takový mírně ztřeštěný nápad na diplomku, zajímalo mě, zda by šlo u brazilské a francouzskokanadské literatury najít podobnost ve vztahu kolonie k někdejší mateřské zemi, tak jako si lze u jazyka všimnout obdobně zakonzervovaných archaických rysů. Ale když jsem to řekla docentu Hamplovi, odpověděl mi: „To máte moc složité, na doktorát vám stačí mnohem míň.“ Samozřejmě měl do značné míry pravdu – od nápadu k realizaci je dlouhá cesta a lepší je začít odspodu, jít od jednoduššího k složitějšímu –, ale nebyla to odpověď pedagoga. Z toho tématu se dalo něco vybrat a mohl mě přinutit k práci. Nápadů jsem měla spoustu a portugalština mě mohla podržet.

Hlavně mi utkvělo, že vůbec nemluvil o práci jako takové ani o možném přínosu pro obor, ale ještě před ukončením studia o potenciálním kariéřním růstu a minimalizaci námahy – to byla po francouzském přístupu velká změna. Nechci spekulovat, zda se tak dělo s nějakým úmyslem, motivace mohou být různé. Ale obecně platí, že pokud je vůle, aby obor získal jistý rozměr, je tam dobré právě ty nejméně svolné přidržet a donutit je něco produkovat.⁹³

Podobnou zkušenost popisuje Eva Schalková. Diplomová práce probíhala formou samostudia bez možnosti plnohodnotných konzultací. Konec jejích studií doprovázela tíživá atmosféra normalizace, absence jakýchkoliv perspektiv v oboru:

Nejdříve jsem si vybrala portugalsko-galicijskou literaturu, později jsem zjistila, že v knihovně není vůbec nic. Téma jsme změnili na Fernãa Mendese Pinta, když jsem přišla s první verzí, Hampl řekl: „Snad si nemyslíte, že to budu číst. Co bych vám pak

---

⁹¹ Rozhovor s Marií Havlíkovou (archiv autora).

⁹² MACKOVÁ, Vlasta. *Le thème de l'adolescence chez quelques auteurs canadiens-français*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 1974. Uznána jako práce rigorózní, 1975.

⁹³ Rozhovor s Vlastou Dufkovou (archiv autora).

napsal do posudku?“ – takže mi nepomohl opravdu s ničím. Člověk se nestačil divit. Do posudku mi pak napsal, že jsem nedbala rad vedoucího práce [Smích]. Ale byla to podivná, děsivá atmosféra, vyhlídky bez jakékoli perspektivy, bez jakýchkoli možností. To nás zrovna moc nemotivovalo k jakékoli činnosti. Nevěděli jsme, co s námi bude. Nebýt rodičů, tak bych školu nedodělala [...]; o doktorátu jsem za této situace neuvažovala. Představa, že bych se musela učit marxismus, byla velmi děsivá. Navíc pak už nešlo ani o to, co je obsahem Marxova *Manifestu*, ale kolik má kapitol. Za to se u státnic vyhazovalo. Projevení jakéhokoli samostatného myšlení bylo velmi rizikové.⁹⁴

Většina respondentů, přes drobné výhrady, které vůči Zdeňku Hamplovi měla, nakonec vzpomíná na svého učitele v dobrém. Někteří s ním navázali osobní kontakt. To bylo dáno i tím, že v sedmdesátých letech učil na portugalštině sám a studentů bylo v ročnících málo. Absolventky vzpomínají, jak se učily na způsob mrtvých jazyků nesmyslné věty typu „Mohli byste mi podat palubní plivátko, cítím, že...“ a ptaly se sami sebe, k čemu jim to může být v praktickém životě (uvážíme-li, že některé ani nepočítaly s tím, že se do portugalsky mluvících zemí budou moci podívat). Později jim ale právě tato schopnost, aplikovaná např. na rychlé zapamatování technických výrazů, pomáhala při jejich tlumočnickém povolání. Význam těchto nazpaměť naučených znalostí se neomezoval pouze na jazykové výrazy, ale i na realie: např. na hlavní lisabonské třídy a náměstí.⁹⁵

Přestože byl Hampl loajální vůči vedoucímu romanistiky Fischerovi, nepůsobil dojmem člověka zaslepeného komunistickou ideologií (jak ostatně potvrzuje i výše citovaná pasáž z paměti J. Forbelského):

Oldřicha Tichého jsme milovali, nevěděli jsme však o jeho zbabělosti. Dělal nám závěrečné posudky, na základě těchto posudků jsme absolutně nemohli za jakýchkoliv okolností sehnat místo. Do posudku nám napsal, že jsme nesouhlasili s bratrskou pomocí. [...] Došlo to tak daleko, že za námi pak přišel Hampl a ptal se: „Proč jste si nenechali napsat posudek ode mne?“⁹⁶

---

⁹⁴ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

⁹⁵ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

⁹⁶ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

Jistý posun v hodnocení vědecké a popularizační činnosti nacházíme u absolventů a pedagogů, kteří Z. Hampla nezažili jako pedagoga, a proto je jejich hodnocení oprostěno od vzpomínek či nutnosti zaujímat k němu jakékoliv osobní stanovisko.

Se Zdeňkem Hamplm nemám žádnou osobní vazbu. Oceňuji to, že byl velmi pracovitý. Čas měl tehdy trochu jiný spád, lidé měli více času na své věci a portugalština se otevírala jednou za dva, za tři roky. To znamená, že studentů bylo poměrně málo. A ve srovnání s dnešním stavem bylo i kurzů málo.

Myslím, že Hampl neměl cit pro literaturu. Nepoznal špatné dílo od kvalitního. Naštěstí v Odeonu byli ještě další lidé, kteří na to měli vliv. Proto se dnes těžko hodnotí, kdo měl na překladu větší podíl. V překladu existuje tento optický klam. Snad ale kromě Azevedovy *Tchýně* nepřeložil úplný škvár. V zásadě překládal dobře, mně trochu vadí jeho jazyk. Kvalita je celkem přijatelná. Málo z věcí, které udělal, jsou takové, že by se to muselo dělat znova. Což se nedá říct o ostatních.⁹⁷

Jak je zřejmé z těchto výpovědí, je těžké hodnotit tak rozsáhlý a nejednoznačný odkaz, který Z. Hampl zanechal. Bibliografie, která mapuje období 1948–79, jež zpracovala Pavla Lidmilová, čítá na 900 Hamplových položek. Tento seznam publikační, překladatelské, popularizační a metodické činnosti zahrnuje práce věnované nejen portugalštině, ale také španělštině.⁹⁸ Hodnotit podle tehdejších kritérií, nebo hodnotit podle současných kritérií akademické práce a překladatelské činnosti? „Tehdejší vědecká práce byla obtížná, napsat takovou práci na portugalistice bylo velmi obtížné. Jenom napsat diplomku už byla odvaha. S dnešní mírou poznání se to nedá srovnat.“⁹⁹

Přimlouval bych se zvolit kritérium, které by bralo v úvahu především fakt, že Z. Hampl zakládal portugalistiku na „zelené louce“, sledoval tedy jiné cíle, především zajistit obor, proto občas mohla kvalita ustoupit kvantitě. A Zdeněk Hampl se svými sny o novém aprobačním oboru a smyslem pro mravenčí práci se pro tento úkol hodil. Škoda jen, že se nepodařilo na toto zakládající gesto navázat a vyrůst tak na jím připravených základech.

---

⁹⁷ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

⁹⁸ LIDMILOVÁ, Pavla. „Bibliografia dos trabalhos de PhDr. Zdeněk Hampl, CSc., Professor da Universidade de Praga“. *Romanistica Pragensia XIII*. Praha: 1981, s. 73–100.

JINDROVÁ, Jaroslava. „Bibliografia dos trabalhos de PhDr. Zdeněk Hampl, CSc., professor da Universidade Carolina de Praga, dos anos 1980–1986“. *Romanistica Pragensia XVI*, Praha: 1988, s. 139–141.

⁹⁹ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

Málokdy se v malém oboru najde hned zpočátku osobnost, která nejenom odvede nezbytnou nevděčnou práci, ale obstojí bezvýhradně i v absolutním srovnání – někdo přitom začít musí. Přísně vzato, nově vymezený prostor může samozřejmě lákat eventualitou dlouhého kralování mezi slepými. Ale zkusme to vidět i z druhé strany: kolik z těch, kdo disponují patřičným přesahem, příslušné nejpřísnější srovnání snesou a jejich intelektuální neotřesitelnost jde ruku v ruce s velkorysostí, bude ochoten se po dlouhá léta zabývat tou záslužnou neokázalou nádeničinou?¹⁰⁰

Bohumila Sampaio de Araújoová

Bohumila Sampaio de Araújoová (rozená Mašková) se narodila v roce 1939 v Praze, na střední hospodářské škole se specializovala na anglický a portugalský jazyk.¹⁰¹ Portugalštinu zde vyučoval významný hispanista Josef Dubský,¹⁰² jehož pedagogický vliv přivedl Araújoovou k hlubšímu zájmu o portugalštinu.

[Dubský] byl přikloněn spíše k brazilské portugalštině [...], ale dal nám i tak základy evropské výslovnosti, stejně tak jako morfologii a lexikografii evropské verze portugalštiny. Když Prahou projížděl nějaký brazilský spisovatel, novinář, podnikatel nebo umělec, Dubský se vždy snažil, aby nám ho přivedl na krátký rozhovor.¹⁰³

Již při studiu portugalštiny (1957–62) na FF UK jí bylo nabídnuto v pátém ročníku místo asistentky s polovičním úvazkem.¹⁰⁴ Roku 1964 byla jmenována odborným asistentem a bylo s ní počítáno jako s budoucí docentkou pro portugalskou filologii. Posluchači její kurzy měli rádi a hodnotí je jako velmi kvalitní. Nedostatek materiálů vedl k vydání skript, která se zaměřovala na brazilskou verzi portugalštiny.¹⁰⁵ V srpnu roku 1967 došlo k rozvázání pracovního poměru, v listopadu emigrovala do Brazílie.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Rozhovor s Vlastou Dufkovou (archiv autora).

¹⁰¹ Jedná se o dnešní Československou akademii obchodní Dr. Edvarda Beneše.

¹⁰² Prof. Josef Dubský (1917–1996).

¹⁰³ Korespondence s Bohumilou de Araújoovou (archiv autora).

¹⁰⁴ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, nezpracováno.

¹⁰⁵ ARAÚJO, Bohumila. *Učebnice brazilské portugalštiny pro volné kurzy*. Praha: Univerzita Karlova, 1967.

¹⁰⁶ Dohledané kurzy (1961–1966):

Fonetika a pravopis portugalštiny

Konverzační kurz

Lektorská cvičení

Praktický kurz portugalského jazyka II

Praktický kurz portugalštiny

Volný kurz portugalštiny

Úvod do dějin a kultury

Její manžel, novinář a režisér Guido Araújo, v šedesátých letech studoval na FAMU u režiséra J. Krejčíka a později pracoval v Československém rozhlasu.¹⁰⁷ Na univerzitě nevyučoval, ale studenti ho znali ze společných akcí¹⁰⁸ a Z. Hampl s ním spolupracoval na některých svých textech. Syn Guido André Araújo se později podílel jako konzultant na diplomové práci o lusotropikalismu.¹⁰⁹

V Brazílii B. de Araújoová pracovala pro UNESCO a na Federální Univerzitě v Bahii. Celkový výčet její činnosti je velmi bohatý: publikovala řadu studií o metodice vyučování, dějinách pedagogiky a hodnocení výuky. Dále uveřejnila řadu literárních, filmových studií a sbírky vlastních básní. Aktivně se věnuje práci s myšlenkovým odkazem J. Á. Komenského a jeho vztahu k modernímu myšlení, kterému byla věnována její diplomová práce z pedagogiky, později vydaná tiskem.¹¹⁰ Se synem se podílela na zprostředkování díla Jaroslava Seiferta brazilským čtenářům.¹¹¹ V roce 2012 koordinovala sborník *Jorge Amado e a Sétima Arte*, v roce 2015 vydala knihu věnovanou památce české operní hvězdě Klementině Kalašové.¹¹²

Další pedagogové

Álvaro Bandarra

Z. Hampl měl pravděpodobně kontakty na československou antisalazaristickou opozici, z jejichž řad se snažil zajistit semináře s rodilým mluvčím. Álvaro Bandarra byl představitel sekretariátu sdružujícího portugalské studenty v zahraničí,¹¹³ v šedesátých letech studoval na Univerzitě 17. listopadu a zprostředkoval tak styky nejen mezi portugalskými studenty, ale i ostatními portugalskými imigranty.¹¹⁴ Po ukončení studií Československo

---

Úvod do dějin, kultury a spol. zřízení Portugalska a Brazílie

¹⁰⁷ Guido Araújo – narozen roku 1933, univerzitní profesor s titulem Professor Emérito e Comendador do Mérito Cultural da Bahia do Governo do Estado da Bahia.

¹⁰⁸ Korespondence s hispanistou Miloslavem Uličným.

¹⁰⁹ TICHÝ, Milan. *Caetano Veloso a brazilský tropikalismus*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2012.

¹¹⁰ ARAÚJO, Bohumila Sampaio de. *A Atualidade do Pensamento Pedagógico de Johannes Amos Comenius*. Bahia: Editora da Universidade Federal da Bahia, 1996.

¹¹¹ SEIFERT, Jaroslav. *Rondeaux primaverais: doze pantumes sobre o amor*. Brasília: MusiMed, 1989.

¹¹² Viz ARAÚJO, Bohumila Sampaio de; CAETANO, Maria do Rosário; FRAGA, Myriam. *Jorge Amado e a sétima arte*. Salvador: EDUFBA/Casa de Palavras, 2012.

ARAÚJO, Bohumila Sampaio de. *Klementina Kalasová – Clémence Kalas : a estrela tcheca que ficou na Bahia*. Salvador: Universidade Federal da Bahia, 2015.

¹¹³ Secretariado dos Encontros dos Estudantes Portugueses no Estrangeiro.

¹¹⁴ Srv. KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Os contactos da oposição portuguesa antisalazarista com a Checoslováquia entre 1933–1974. Contribuição para o estudo das relações luso-checas* [online]. Iberoamerická cena, IX. ročník [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z [www: <http://www.premioiberoamericano.cz/documentos/9naedicion/3erPremioIX_LindaKudratova.pdf>](http://www.premioiberoamericano.cz/documentos/9naedicion/3erPremioIX_LindaKudratova.pdf). Str. 23.

opustil. K jeho odchodu přispěla jak hořká zkušenost se socialismem uvedeným v praxi, tak nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy.¹¹⁵

Ivan Hanus

Vedle portugalských imigrantů tvořili druhou skupinu, kterou Hampl ve snaze zajistit kurzy portugalštiny oslovoval, lidé z praxe. Jednalo se o bývalé diplomaty nebo technické experty, kteří se jazyk naučili během svých zahraničních cest. Většinou vyučovali kurzy praktického jazyka.¹¹⁶ Jedním z nich byl i Ivan Hanus, jehož stručný životopis přibližují vzpomínky syna:

Můj otec, JUDr. Ivan Hanus byl absolvent Právnické a také Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v době před 2. světovou válkou. Narodil se 9. 12. 1905 v Litovli v rodině profesora francouzštiny, latiny a aramejštiny Františka Hanuse, který v té době působil na Reálném gymnáziu v Litovli, a jeho manželky Ludmily, rozené Požiarecké.

Jako výborný student na základní škole byl vyslán na studia do Francie, na Lycée Carnot v Dijonu, které absolvoval s vynikajícím prospěchem a patřil mezi nejlepší studenty lycea. Při maturitě z francouzského jazyka dokonce obdržel známku 20 z 20, což bylo v té době naprosto výjimečné, a předstihl tak všechny ostatní rodilé francouzské spolužáky. Spolu s ním studovali ve stejné třídě také Jiří Voskovec, dále pak význačný historik a filozof a pozdější disident a signatář Charty 77, prof. Dr. Václav Černý, ale také významný ekonom a rektor ČVUT v Praze působící v letech 1960 až 1962, prof. ing. Dr. František Brabec a řada dalších pozdějších významných vědeckého a kulturního života v Československu. Po absolvování dvou oborů - práv a filosofie na Univerzitě Karlově - odjel do Madridu na pokračující právnická studia. V té době výborně ovládal vedle francouzštiny, němčiny a angličtiny také španělštinu a zanedlouho nato také portugalštinu. Jako skvělý lingvista a právník pracoval nějakou dobu v advokátní kanceláři JUDr. Mullera. Ještě před 2. světovou válkou procestoval

---

¹¹⁵ Dohledané kurzy (1968–1969):
Konverzační kurz
Kurz portugalštiny pro pokročilé

¹¹⁶ Dohledané kurzy:
Proseminář k mluvnici současné portugalštiny
Rozbor portugalského jazyka
Rozbor portugalského jazyka II

jižní a střední Ameriku a po jistém pobytu v Mexiku byl jmenován honorárním konzulem Spojených států mexických v Československu [...]. Celý život se věnoval svému koníčku, cestování a studiu jazyků. Z jeho bohatých zkušeností čerpala řada cestovatelů, mezi nimiž byl i významný etnograf, cestovatel a spisovatel Dr. Miloslav Stingl. Byl soudním tlumočnickem ze sedmi jazyků, kde k již nabytým přibyla holandština a ruština. Bezprostředně po válce byl jmenován vládami El Salvadoru, Hondurasu a Nicaraguy honorárním konzulem těchto středoamerických republik v Československu. Jako diplomat požíval paradoxně i v období komunistické totality diplomatické imunity, zatímco členové jeho rodiny a zejména rodiny jeho manželky byly perzekuovány.

Diplomatické misi se věnoval naplno až do svého úmrtí v roce 1978. Svoji zálibu v cestování a jazycích pěstoval při svých služebních cestách po světě a procestoval všechny kontinenty, včetně Polynésie. Přitom ještě na sklonku svého života zvládl domorodý jazyk Polynésanů Maori.

Jako vynikající znalec španělštiny, portugalštiny, historie a literatury se jako koníčku také věnoval výuce těchto jazyků na Filozofické fakultě UK a vychoval tak řadu dalších odborníků. Pomáhal zahraničním studentům z Latinské Ameriky, kteří v 60. letech minulého století přijížděli do Prahy studovat různé obory, a usnadňoval jejich pobyt a integraci v Československu. Spolupracoval také na vydání *Portugalsko-českého a česko-portugalského slovníku*.¹¹⁷

U studentů byl velmi oblíbený. Spíše než jeho hodiny konverzace, utkvěla v myslích absolventů pábitelská postava starosvětského doktora Hanuse.

Doktor Hanus, to byla záhadná postava. Když jsem přišla na fakultu (1969), tak už to byl starý pán, který nám vyprávěl svoje historky (portugalsky jsme se samozřejmě neučili): jak zažil v Lisabonu zemětřesení (vybavuji si, jak vykázal hotelového poslíčka ze dveří rázným *Fora!* a doprovázel to velitelsky napřaženým ukazovákem – tohle bylo přece jen jednoslovně portugalské a zároveň celou situací kulturně exotické, s Portugalskem jsme neměli diplomatické styky a učili jsme se brazilskou verzi portugalštiny), jak cestoval s Pierrem Lotim, francouzským autorem přelomu století – což mně připadá trochu z říše snů, ale kdo ví. Byl to honorární konzul Hondurasu a

---

¹¹⁷ Korespondence s Danielem Hanusem, synem Ivana Hanuse (archiv autora).

Nikaraguy v Československu, jak k tomu přišel, nevím. Bydlel v nádherném podkrovním bytě v Provaznické ulici, několikrát nás k sobě místo semináře pozval.¹¹⁸

Doktor Hanus? To byl strašně zajímavý pán, prvorepublikový, vždy elegantní, s knírkem, občas chodil i s holí, strašně upovídáný: vyprávěl nám, jak jel s krásnou dámou mezinárodním rychlíkem první kategorie mezi Madridem a Lisabonem. Strašně krásně povídal [smích]. Svět, který nám zprostředkovával, jsme neznali, byl nám úplně uzavřený.¹¹⁹

Jaroslav Holbík

J. Holbík se narodil roku 1925, s portugalským jazykem se poprvé setkal v roce 1940 na Obchodní akademii Tomáše Bati ve Zlíně, kde vedl jednorozční jazykový kurz Dr. Jiljí Pořízek (před válkou prý působil v diplomatických službách v Lisabonu a učil z německé učebnice *Portugiesische Konversations-Grammatik* od autorů L. Eye a F. Krügera).¹²⁰ V letech 1954–59 studoval obory španělština a čeština na Palackého univerzitě v Olomouci. V letech 1964–69 učil španělštinu na Univerzitě 17. listopadu a zaměřoval se na ekonomickou terminologii. Na portugalské vedl externě kurzy praktického jazyka. V letech 1952–1960 příležitostně pracoval jako tlumočnický pracovník různých brazilských skupin (převážně sportovní kluby). V červenci roku 1969 emigroval.

Z. Hampl s J. Holbíkem spolupracoval na *Portugalsko-českém a česko-portugalském kapesním slovníku*, *Česko-portugalské konverzaci* a na *Učebnici portugalského jazyka*.¹²¹ V padesátých letech napsal učebnici portugalského jazyka pro výuku pracovníků zahraničního obchodu vydanou tímto ministerstvem, zde tehdy vedl intenzivní výuku španělštiny a portugalského jazyka. Dále se Holbík podílel na *Česko-španělském slovníku* z roku 1964 a na prakticky zaměřené vysokoškolské učebnici španělštiny *Español comercial*.¹²² Na FF UK vedl jednu diplomovou práci.¹²³

---

¹¹⁸ Rozhovor s Vlastou Dufkovou (archiv autora).

¹¹⁹ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

¹²⁰ Korespondence s J. Holbíkem (archiv autora).

¹²¹ Viz podkapitoly věnované Z. Hamplovi.

¹²² HOLBÍK, Jaroslav; ŠTEFANOVÁ-PLÍVOVÁ, Vlasta. *Español comercial: vysokošk. učebnice*. Praha: 1959.

¹²³ Dohledané kurzy: Kurz portugalského jazyka pro pokročilé

Jaroslav Stehlík

Jaroslav Stehlík, italianista, přednášel na portugalistice převážně praktický jazyk od akademického roku 1970–1 do roku 1972–3.¹²⁴ Později emigroval do Itálie, kde přednášel v rámci východoevropských studií, a zde také publikoval řadu učebnic češtiny. Jedním z jeho žáků je antropolog Giuseppe Maiello, který v současnosti přednáší na několika českých univerzitách.

Jako pedagoga a člověka ho absolventky, které nastoupily v roce 1968, hodnotí neutrálně. Komentář Evy Schalkové ze starší generace absolventů je však jiný: zřejmě hraje roli i její zkušenost s romanistikou před rokem 1968, a proto její následnou přeměnu může hodnotit kriticky:

Na romanistice měl [J. Stehlík] velmi silnou pozici, byl velmi ambiciózní, využil situace, která nastala. Pak odešel do Itálie a hrál si na revolucionáře. Nevím, jestli na romanistice byl nějaký větší normalizační kádr. Odrovnával romanistiku, nedivila bych se, kdyby chtěl odrovnat i Hampla. Nepočkal ani, až si Střihavka [odchod J. Střihavky viz níže] odnese věci, a obsadil mu stůl.¹²⁵

Jaroslav Střihavka

Jaroslav Střihavka se narodil roku 1929, po maturitě na státním reálném gymnáziu se v roce 1948 přihlásil na Filozofickou fakultu (angličtina/španělština).¹²⁶ Po ukončení studia vyučoval španělský a anglický jazyk na Vysoké škole politických a hospodářských věd, Fakultě jaderné a technické fyziky, Fakultě matematicko-fyzikální a na Filologické fakultě UK. Pracoval také jako tlumočnický a odborný doprovod při různých akcích, např. zájezdu Pražského komorního orchestru do Latinské Ameriky nebo při návštěvě brazilské odborové delegace.

---

¹²⁴ Dohledané kurzy:

- Jazykový seminář
- Lektorská cvičení
- Lektorská cvičení z portugalštiny
- Portugalština pro posluchače Iberoamerického střediska
- Portugalština pro začátečníky
- Praktický kurz portugalštiny
- Výběrová jazyková přednáška

¹²⁵ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

¹²⁶ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, nezpracováno.

V roce 1958–9 se na katedře romanistiky uvolnilo místo odborného asistenta za Dr. Juana Blázquezze, na které nastoupil Střihavka. Vyučoval praktické kurzy španělštiny, portugalštiny a portugalskou fonetiku, pro kterou měl prý velké nadání a cit.¹²⁷ Do budoucna se s ním počítalo jako s perspektivní silou spíše na portugalistice. Po odchodu B. de Araújoové přebral některé její kurzy.

Začátkem akademického roku 1970–1 došlo k rozvázání pracovního poměru. Oficiálně je Střihavka vyloučen kvůli neplnění svých pedagogických závazků, tj. nepokračuje v publikační činnosti a nedochází na přednášky. Romanistiku je však nucen opustit z politických důvodů. Narozdíl od svých kolegů nebyl ze strany vyškrtnut, ale vyloučen: v této situaci nemohl na fakultě dále zůstat. Ke studentům se nedostaly žádné konkrétní informace týkající se této kauzy, a proto existuje několik, spíše tušených, výkladových strategií. Podle jedné šlo o ideologické důvody, podle jiných šlo o projev rivality v oboru. Kromě Fischera, Hampla a Stehlíka, prý existovaly i další subjekty usilující o Střihavkův odchod. Jedná se však jen o spekulace.¹²⁸ Zemřel 19. října 2011.¹²⁹

Flausino Correia Torres

Z politických důvodů F. C. Torres, „[...] historik, spisovatel a kulturní činitel, profesor [...] dřívější člen demokratických organizací MUNAF A MUD a podporovatel Delgadovy prezidentské kandidatury“,¹³⁰ opustil Portugalsko a počátkem šedesátých let pobýval v Alžírsku, kde pracoval pro organizaci Frente Patriótica da Libertação Nacional.¹³¹ Po konfliktu s místními stalinisty se bezúspěšně snažil najít práci v Bukurešti, kde v té době pracoval jeho starší syn Cláudio. Zřejmě na přímluvu Á. Cunhala¹³² československá komunistická strana přiznala rodině Torresových v Československu trvalý pobyt a finanční podporu.

Na Univerzitě Karlově vedl Torres kurzy praktického jazyka a literární přednášky v akademickém roce 1968–9 a 1969–70 (Jan Klíma uvádí 1966–70).¹³³ Ve Státním

---

¹²⁷ Rozhovor s Josefem Forbelským (archiv autora).

¹²⁸ Viz FORBELSKÝ, Josef. *Svět se mnou, svět beze mě*. Praha: Academia, 2013, s. 348.

¹²⁹ Dohledané kurzy:

Lektorská cvičení

Praktický kurz portugalštiny I, II, IV, V

Volný konverzační kurz

Volný kurz portugalštiny pro začátečníky

Zvukový rozbor portugalštiny

¹³⁰ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 517.

¹³¹ KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Os contactos*, s. 21.

¹³² Přední funkcionář Portugalské komunistické strany.

¹³³ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 517.

pedagogickém nakladatelství vydal v roce 1970 portugalsky psaná vysokoškolská skripta *História de Portugal*, jejichž náklad nepřesáhl sto padesát kusů.¹³⁴ V témže roce byla publikace vydána také v Portugalsku pod názvem *Portugal, uma perspectiva da sua História*.¹³⁵ V časopise *Ibero-Americana Pragensia* publikoval několik článků o portugalské literatuře.

Není přesně jasné, jakou funkci Torres zastával ve struktuře PCP (Komunistická strana Portugalska).¹³⁶ Napsal několik brožur a předmluv ke knihám pro sekretariát sdružující portugalské studenty v zahraničí,¹³⁷ které byly distribuovány Á. Bandarrou. V Československu byl v kontaktu s ostatními emigranty. Eva Schalková vzpomíná na rozpolcenost antisalazaristické opozice v Československu po vpádu vojsk Varšavské smlouvy: „Portugalských komunistů tu tehdy bylo celkem hodně, desítky lidí [...]. Flausino Torres po roce 1968 emigroval zase zpátky do Portugalska, protože atmosféra mezi portugalskými komunisty tu byla příšerná, bylo to mezi nimi hodně ošklivé.“¹³⁸

F. Torres se stal odpůrcem vstupu vojsk Varšavské smlouvy a vypracoval prohlášení odsuzující tento čin. K prohlášení se přidali i jiní Portugalci, např. Mercedes Ferreira nebo Álvaro Bandarra. Ačkoliv ústředí PCP ještě před rokem vydávalo Československo za vzor cesty k socialismu, oficiální prohlášení hodnotí vstup vojsk kladně. Signatáři prvního prohlášení se cítili dotčeni nevyslyšením svého názoru a formulovali prohlášení druhé, ve kterém se distancují od oficiálního stanoviska PCP a organizaci jsou nuceni opustit.

Z osob, o kterých pojednává tato práce, stojí za zmínku postoj Cândidy Venturové, který vedl téměř k nepřátelství s F. Torresem. Ve svých pamětech Venturová vzpomíná, že vnitřně byla na straně F. Torrese a vstup vojsk neschvalovala, ale prohlášení nepodepsala: jako funkcionářka PCP čekala na oficiální vyjádření organizace. Podle některých svědectví se snažila i ostatní Portugalce přimět k souhlasu s oficiálním stanoviskem PCP. Lze přičinit i úvahu, zda se život v Československu nestal pro některé členy PCP životem pohodlným (měli zajištěný plat, ubytování v Hotelu Praha nebo v prostorách Červeného kříže a další různé výhody) a v případě nesouhlasu měli co ztratit.¹³⁹

Roku 1970 se Torresovi vrátili do Portugalska. Hlavním důvodem jejich návratu jsou politické změny v Portugalsku. Nelze však vyloučit i celkové zklamání z československé emigrace a negativní zkušenost s totalitním režimem, jak soudí Schalková. Podpořila by to i

---

¹³⁴ TORRES, Flausino. *História de Portugal: Introdução a civilização e cultura*. Praha: SPN, 1970.

¹³⁵ KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Os contactos*, s. 21.

¹³⁶ PCP – Partido Comunista Português.

¹³⁷ Secretariado dos Encontros dos Estudantes Portugueses no Estrangeiro.

¹³⁸ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

¹³⁹ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

věta, kterou F. Torres údajně pronesl v přítomnosti J. Střihavky: „Náš fašismus [tj. salazaristická diktatura] vypadá maličký v porovnání s tím, co jsem poznal zde.“¹⁴⁰ Torresův mladší syn Álvaro studoval na Univerzitě 17. listopadu a po odchodu rodiny do Portugalska pracoval na portugalské ambasádě, v Československu tak zůstal až do sedmdesátých let. Oženil se s jednou z Torresových studentek na portugalistice, Ludmilou Dismanovou.¹⁴¹

Jindřich Tuček

Jméno Jindřicha Tučka nebylo nalezeno v seznamech přednášek, zachovalo se však v několika indexech ze sedmdesátých let. Tuček zřejmě vyučoval portugalskou konverzaci na romanistice po ukončení své diplomatické mise v Brazílii.¹⁴²

---

¹⁴⁰ „O nosso fascismo parece um mindinho em comparação com o que conheci aqui.“ KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Os contactos*. Str. 21.

¹⁴¹ Dohledané kurzy (1968–1969):
Dějiny portugalské literatury
Dějiny portugalské a brazilské literatury
Jazyková přednáška
Kurz portugalštiny pro pokročilé
Literární přednáška

¹⁴² Rozhovor s Josefem Forbelským (archiv autora).

3. Rok 1974 a odchod Zdeňka Hampla

Období tzv. normalizace

Jako tzv. normalizace se označuje historické období, které následovalo po vstupu a umístění okupačních vojsk na území Československa. Pro toto období jsou charakteristická především represivní opatření, obnovení cenzury, devastace kulturního dědictví šedesátých let a propouštění ze zaměstnání či vyloučení z komunistické strany na základě postoje ke vstupu okupačních vojsk. Na Filozofické fakultě se tyto události neprojevíly hned – generace, která začala studovat ještě v roce 1968–69, popisuje atmosféru začátku studia jako poslední nádech svobody –, ale proces normalizace postupně dorazil i na univerzitní půdu.¹⁴³ Někteří členové pedagogického sboru byly „vyhozeni“ ze strany, jiní pouze „vyškrtnuti“. Jak se projevoval stav „vyškrtnuti“ na romanistice, komentuje J. Forbelský:

[V]ětšina jejích členů tam přežívala [na katedře romanistiky] a byla držena v situaci pouze „vyškrtnutých“[...]. Být vyškrtnutý znamenalo být zablokovaný ve vědecké kariéře, ale o to víc být nucený skládat důkazy o své ideologické nápravě.¹⁴⁴

To se týkalo Z. Hampla, který byl vyškrtnut, a abychom ilustrovali citovanou pasáž z Forbelského pamětí, existují důkazy o loajálnosti k vedoucímu katedry, kterými snad Hampl kompenzoval vyškrtnutí.¹⁴⁵ Jaroslav Střihavka musel z fakulty odejít. Portugalští lektori opustili Československo a lektorát se po dlouhou dobu nepodařilo obnovit. Z důvodu odchodu těchto vyučujících (později z jiných důvodů odchází J. Stehlík) přebírá Hampl většinu kurzů a stává se tak jediným vyučujícím na oboru. Na otázku, kdo se v sedmdesátých letech podílel na výuce a chodu portugalštiny, respondenti většinou odpovídali v nadsázce, že jejich studium bylo velmi pestré: „přednášel Hampl, pak Hampl a Hampl (...)“.¹⁴⁶ V oficiální formulaci J. O. Fischera: „[Z. Hampl] je vedoucím a toho času jediným pracovníkem na svém oboru, vede všechny přednášky, semináře a praktické kurzy portugalštiny.“¹⁴⁷ Tato jednotvárnost vedla u studentů, jak bylo zmíněno, buď k určité averzi a dojmu provinciality, nebo naopak k utužení přátelských vztahů se svým „jediným“ vyučujícím.

¹⁴³ Rozhovor s Věrou Hrubanovou (archiv autora).

¹⁴⁴ FORBELSKÝ, Josef. *Svět se mnou, svět beze mě*. Praha: Academia, 2013, s. 356.

¹⁴⁵ Anonymizovaný rozhovor (archiv autora).

¹⁴⁶ Rozhovor s Věrou Hrubanovou (archiv autora).

¹⁴⁷ AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, inv. č. 260.

Sylva Hamplová upozornila, že z byrokratických a především finančních důvodů bylo velmi těžké vytvořit na portugalštině nové interní místo. Portugalistika se v těchto letech otevírala nepravidelně: v akademických letech 1969–70, 1974–5, 1977–8, 1979–80, 1981–2, 1983–4 a 1987–8.¹⁴⁸ Na této nepravidelnosti se mohly zřejmě podílet jak různé personální změny na portugalštině, tak i velikost ročníků: některé ročníky čítaly okolo dvanácti studentů, v jiných bylo studentů pět. Pro studenty, kteří nestihli dostudovat v plánovaném termínu (např. z důvodu zahraniční cesty), se znovu vypisovaly nesplněné přednášky. Proto bylo v případě většího počtu studentů nutné některé vyšší ročníky znovuotevřít, což v případě jediného pedagoga znamenalo časové zatížení.

Karafiátová revoluce: nové perspektivy

25. dubna 1974 v Portugalsku proběhla „Karafiátová revoluce“, která ukončila období autoritativní pravicové diktatury a její koloniální politiky. Portugalsko čekala cesta k demokratizaci. Ta se v prvních porevolučních letech projevovala koketováním s levicovými idejemi, jež se objevily jako přirozená reakce na nedávný pravicový režim. Neostalinské Československo hodnotilo tuto proměnu pozitivně a pokusilo se o obnovení diplomatických vztahů:

[V] Portugalsku vrcholily levicové experimenty prosazované komunisty vedenými À. Cunhalem, což československou stranu inspirovalo k dalším pokusům o posílení styků se zemí realizující socialistické programy.¹⁴⁹

Diplomatické vztahy byly obnoveny již 27. června 1974. Kulturní dohoda byla podepsána 12. června 1976.¹⁵⁰ Na portugalistice se tyto změny projevily v akademickém roce 1974–75. Do prvního ročníku byli přijati posluchači, jejichž studium bylo ještě orientováno na brazilskou portugalštinu, jako budoucí odborníci měli však být využiti při „zavádění socialismu“ v Portugalsku. Po období chaosu, anarchie a politických extrémů nastalo v Portugalsku období konsolidace a demokratizace (1976, 1977) a Portugalsko se vzdálilo levicové politice: rychle se rozvíjející vztahy mezi oběma zeměmi opět začaly pomalu upadat.

---

¹⁴⁸ Ze seznamu přednášek vyplývá, že se portugalistika otevírala i v ak. roce 1975–6. Zdá se to však nepravděpodobné. Viz příloha Seznam portugalských přednášek a kurzů.

¹⁴⁹ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 519.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

První vlády v Portugalsku proklamovaly cestu k socialismu a socialistický blok měl za to, že musí okamžitě vychovat velké množství portugalštinářů, abychom jim poskytl bratrskou pomoc a vedli je správným směrem, tj. k socialismu. Nejenom, že se v roce 1974 otevřela portugalistika, ale navíc od roku 1975 bylo poskytováno asi padesát stranických stipendií portugalským studentům (většina z nich byla z komunistických rodin).¹⁵¹

Jednalo se o studenty z různých, nejčastěji technických oborů, medicíny a fakulty matematicko-fyzikální. Samotné výuce, která probíhala v češtině, předcházela roční intenzivní příprava v jazykových centrech v Zahrádkách u České Lípy a v Poděbradech. Zdá se, že záměr původního plánu – navázat styk s mladými portugalskými komunisty – se příliš nezdařil a pro některé z nich byla tato zkušenost plná rozčarování. Tito studenti odjížděli z Portugalska s představou Československa jako dobře fungujícího socialistického státu. Pět let strávených v realitě normalizačního režimu však přimělo některé z nich změnit svá politická stanoviska: kromě front na banány a podobných tamějších zvláštností, měli za zády neustále příslušníky StB, museli založit stranickou buňku, plnit různé úkoly, které dostávali od představitelů Portugalské komunistické strany.¹⁵²

Koncem sedmdesátých let se Z. Hamplovi podařilo přivést na portugalistiku lektorku. Jednalo se zřejmě o manželku dánského diplomata a pro některé studenty představovala jediného rodilého mluvčího, kterého za celé studium viděli.¹⁵³ O prázdninách roku 1978 dochází k první studentské výměně pražských portugalistů, která vyplývala z kulturní dohody. Šlo o letní kurz, kterého se zúčastnili studenti čtvrtého ročníku.¹⁵⁴

Objevily se také nové pracovní příležitosti pro absolventy. Statut portugalštiny se změnil ze dne na den a o portugalštinu se začali zajímat i absolventi, kteří nedoufali, že ji někdy v životě využijí. Jednalo se o tlumočení portugalským skupinám, ale znatelně začalo přibývat i tlumočení příslušníkům z bývalých portugalských kolonií, Angoly a Mosambiku. Nejčastěji šlo o návštěvy politické, jejichž cílem bylo ukázat portugalsky mluvícím odborářům, popř. specialistům československé továrny a zemědělská družstva. Starší absolventi se začali učit evropskou verzi portugalštiny, která pro některé byla takřka novým jazykem: „S příchodem Portugalců jsme se portugalštinu učili prakticky znovu.“¹⁵⁵ A

---

¹⁵¹ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem.

¹⁵⁵ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

Portugalsko se otevřelo Čechoslovákům: Eva Pokorná jako jedna z prvních v roce 1974 využila možnosti tlumočit a navštívila Portugalsko.¹⁵⁶ Doprovázela filmový štáb kameramana a režiséra Jana Špáty, který měl zachytit atmosféru pádu diktatury a přiblížit historii a geografii Portugalska. Skrytý politický podtext dokumentu měl ukázat zemi, která směřuje k socialismu a bude jakýmsi západním hrotem Sovětského svazu.¹⁵⁷ Vznikly tak dokumentární filmy *Portugalsko* (1975) a *Imprese z Portugalska* (1975) s metráží 30 minut, respektive 18 minut.

Odchod Zdeňka Hampla a „udržení oboru“

Počátkem osmdesátých let Zdeněk Hampl nabídl vedení kurzů praktického jazyka (Jazyková cvičení a reálie) absolventce portugalistiky Evě Schalkové. Jako externistka učila na portugalštině zhruba do roku 1984, kdy byla „odejita“ vedoucím katedry. V případě jejího propuštění nešlo jen o „nedostatečné politické uvědomění“, komentář Evy Schalkové přibližuje atmosféru na romanistice v osmdesátých letech:

Pozvali mě na nějakou besedu, vůbec jsem netušila, do čeho jdu. Jmenovalo se to Strana hovoří s mládeží. Říkala jsem si: „Zdravas Maria, to mi nikdo neřekl.“ Chtěli, aby lidé z praxe – potom, co dokončí školu – řekli, jak na tom pak jsou. A já jsem prohlásila, že potom, co z té školy odejdete, zjistíte, že nic neumíte. Něco se naučíte, ale pro praxi je to nepoužitelné. J. O. Fischer se smrtelně urazil a od té doby jsem tam už nebyla.¹⁵⁸

V roce 1979 absolvovala lingvisticky zaměřenou práci *Vyjadřování povahy děje v současné portugalštině* Jaroslava Jindrová (rozená Kubrychtová). Poté začala pracovat jako tlumočnice a překladatelka ve svobodném povolání. V roce 1980 romanistika vypsalala konkurz na tzv. samostatnou vědeckou přípravu, jejíž součástí bylo i vedení některých praktických kurzů, převážně se však jednalo o studium. Podnětem k vypsání konkurzu byl mimo jiné i dlouhodobě se zhoršující zdravotní stav Z. Hampla, kterému byla již počátkem sedmdesátých let diagnostikována Parkinsonova nemoc. „V té době byl Z. Hampl nemocný, ubývalo mu sil a nechtěl na to být sám. Cítil se být za obor zodpovědný a přemýšlel, kdo by

---

¹⁵⁶ Eva Pokorná, rozená Pštrosová, studovala francouzštinu/portugalštinu v letech 1966–72.

¹⁵⁷ Rozhovor s Evou Pokornou (archiv autora).

¹⁵⁸ Rozhovor s Evou Schalkovou (archiv autora).

to za něj mohl vzít, kdo by to s ním mohl dělat.¹⁵⁹ Jako jediný kandidát se do konkurzu přihlásila J. Jindrová a již v akademickém roce 1982–83 za Z. Hampla, jemuž zhoršující se zdravotní stav již nedovolil dále přednášet, přebrala většinu lingvistických disciplín. „Byla to celkem svízelná situace, protože jsem začala ze dne na den učit syntax a normativní mluvnicí, které se učí na sklonku pedagogické kariéry,“ říká.¹⁶⁰

Během akademického roku 1981–82 zřejmě učila Dějiny literatur, reálie a jazykový seminář překladatelka a tlumočnice Marie Havlíková.¹⁶¹ V tomto roce byla J. Jindrová na mateřské dovolené. V roce odchodu Z. Hampla se musel narychlo měnit studijní plán. Na výuce se podílely J. Jindrová a E. Schalková. Na krátkou dobu přibyla překladatelka a vědecká pracovnice Ústavu české a světové literatury ČSAV, Pavla Lidmilová, která vyučovala praktický jazyk.¹⁶²

Personální obsazení externích vyučujících se dále příliš neměnilo. Portugalskou a brazilskou literaturu přednášel od roku 1982 Eduard Hodoušek. E. Hodoušek (1921–2004) byl hispanista, překladatel, redaktor a recenzent. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy vystudoval srovnávací dějiny literatur (u V. Černého) a estetiku (u J. Mukařovského). Pracoval v nakladatelstvích Melantrich a Odeon (redaktor překladů ze španělštiny a portugalštiny) a jako odborný pracovník v sekci iberoamerických literatur v Ústavu jazyků a literatur ČSAV. V roce 2001 mu byla udělena Jungmannova cenu za překlad.¹⁶³

V akademickém roce 1984–85 odjela J. Jindrová na tříměsíční studijní pobyt do Portugalska. Během její nepřítomnosti převzala některé jazykové přednášky a semináře aspirantka na španělské literatuře, J. Fenclová (rozená Kryšková) a čerstvé absolventky Ludmila Mlýnková a Zuzana Gavendová. Gavendová vystudovala obory francouzština/portugalistika. Svou studentku Z. Gavendovou chtěl J. O. Fischer prosadit na pozici vyučující literatur na portugalistice.¹⁶⁴ K tomu však nikdy nedošlo, neboť Z. Gavendová záhy emigrovala, a proto její kurz, který byl vypsán v tomto roce, vyučoval

---

¹⁵⁹ Rozhovor se Sylvou Hamplovou (archiv autora).

¹⁶⁰ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

¹⁶¹ Marie Havlíková figuruje ve studijních plánech. Zda se výuka realizovala, však M. Havlíková s jistotou nepotvrdila. Rozhovor s Marií Havlíkovou (archiv autora).

¹⁶² Rozhovor se Simonou Binkovou (archiv autora).

¹⁶³ Viz *KDO BYL KDO. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté* [online]. Heslo Eduard Hodoušek. [Cit. 2015-03-04] Dostupné z [www: <http://www.libri.cz/databaze/orient/list.php?od=h&start=1>](http://www.libri.cz/databaze/orient/list.php?od=h&start=1).

¹⁶⁴ Z. Gavendová absolvovala diplomovou práci o detektivním románu Georgese Simeona. Vedoucím práce byl J. O. Fischer.

zřejmě někdo jiný.¹⁶⁵ L. Mlýnková vystudovala portugalistiku v kombinaci se španělštinou a kurzy jazyky zde vyučovala jeden nebo dva semestry.

Na výuce se podíleli i romanisté/lingvisté, jejichž hlavním ani vedlejším oborem portugalština nebyla. Bohumil Zavadil, hispanista a italianista, vedl kromě obecných úvodů (Úvod do studia románských jazyků a Základů jazykovědy), také portugalistické přednášky Současný jazyk a Úvod do vědeckého popisu portugalštiny. Vladimír Uhlíř, francouzštinář a italianista, vedl kromě Latiny a Úvodu do studia románských jazyků také Vývoj jazyka.

Od konce sedmdesátých let vyučoval dějiny Portugalska a Brazílie (předmět se jmenoval Úvod do dějin, kultury a literatury) Josef Polišeňský ze Střediska iberoamerických studií.¹⁶⁶ Přestože propojení s portugalisty existovalo již po založení střediska – např. Z. Hampl publikoval v ročence *Iberoamericana Pragensia* nebo J. Stehlík vedl předmět Portugalština pro posluchače Střediska iberoamerických studií –, nyní došlo k užší spolupráci zajišťováním úvodů do dějin daných zemí, která trvá dodnes (po odchodu J. Polišeňského vyučuje dějiny Simona Binková).

Polišeňský nás učil dějiny Portugalska a Brazílie. Mám takový dojem, že nás ale neučil dějiny těchto zemí: byla to spíš takový volný sled asociací. Jednou nám vyprávěl o tom, jak byla budována města v Latinské Americe podle čtvercového vzorce. To jsem si zapamatovala, zejména proto, že v Brazílii to tak není. To je rozdíl mezi hispánským a brazilským osídlením.¹⁶⁷

Na základě podepsané mezinárodní kulturní dohody, ve které byla zakotvena reciproční výměna lektorů, přijela do Československa v tomto období Marina Lopes.¹⁶⁸ Po Marině Lopesové nastoupila Maria do Carmo Lopes Manso (snad v ak. roce 1984–5), pak Pedro Monteiro.¹⁶⁹ S příjezdem prvního lektora, přechází pražská portugalistika postupně na evropskou variantu portugalštiny. Systematicky se tak děje až po příjezdu J. Jindrové z Portugalska (akademický rok 1984–85). Tato změna s sebou také přinesla problémy týkající se materiálů. Všechna skripta, učebnice, slovníky byly určeny pro výuku brazilské verze

---

¹⁶⁵ Podle M. Frankové to byla E. Schalková.

¹⁶⁶ Prof. PhDr. Josef Polišeňský, DrSc (1915–2001), iberoamerikanista, historik a jeden ze zakladatelů interdisciplinárního pracoviště Střediska iberoamerických studií.

¹⁶⁷ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

¹⁶⁸ Podle J. Jindrové funguje lektoriát od ak. roku 1981–82, podle karolinek od 1980–81, podle oficiálních údajů portugalského institutu byl lektorát založen roku 1979.

¹⁶⁹ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

portugalštiny a zpočátku se praktikovala metoda přepisování materiálů určených původně pro brazilskou variantu portugalštiny. Mnoho respondentů si stěžuje na nedostatek základních materiálů. Např. Šárka Grauová vzpomíná, že během jejího studia romanistika disponovala jediným portugalským výkladovým slovníkem, který bylo možné používat v kabinetu J. Jindrové. „Materiály tu nebyly, a ani žádné významnější styky s Portugalci a Brazilci. Ale on to tu nikdo ani dělat nechtěl, a tak se to tu ani nepostrádalo.“¹⁷⁰ Později bylo pro studenty nejjednodušší obstarávat si materiály při výměnných pobytech.

Po materiální stránce byly obory špatně vybavené. Cizojazyčné knihy se velmi těžce získávaly. Řídilo se to devizovým příslibem daného roku, což vyšlo zhruba na jednu nebo dvě publikace pro obor. Ze svých cest a díky svým kolegům ze zahraničí, se Z. Hamplovi podařilo nashromáždit na svou dobu velmi cennou knihovnu.¹⁷¹

Nedostatek materiálu k výuce evropské portugalštiny vedl absolventku portugalštiny, Markétu Frankovou,¹⁷² k sepsání *Portugalská konverzace* (1986). Primárně byla skripta určena pro posluchače Filozofické fakulty a vycházela ze zkušeností a materiálů, které Franková získala během studijního pobytu v Portugalsku. Následně vydala tři díly doplňkových textů k výše zmíněným skriptům: *Texty k portugalské konverzaci: úvod do reálií Portugalska I a II* v roce 1989 a *III.* v roce 1990.¹⁷³

J. Jindrová vydala v roce 1986 skripta *Portugalské cvičební texty*. Texty přibližují reálie portugalsky mluvících zemí spolu s gramatickým výkladem a slovní zásobou. Ve stejném roce vyšla také skripta *Vybrané portugalské texty pro experty* Marie Havlíkové, která v letech 1983–93 učila portugalštinu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy (JASPEX: jednalo se o intenzivní přípravu expertů, kteří byli vysíláni do méně rozvinutých zemí). Snahy o vytvoření nové učebnice evropské portugalštiny, která by nahradila Hamplovu učebnici ze sedmdesátých let, na sebe nedaly dlouho čekat: Obě zmíněné portugalistky spojily síly při

---

¹⁷⁰ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

¹⁷¹ Rozhovor se Sylvou Hamplovou (archiv autora).

Po smrti Z. Hampla byla jeho pozůstalost rozdána mezi portugalisty a část, kterou se nepodařilo rozdat, byla věnována knihovně romanistiky FF UK.

¹⁷² Rozená Pokorná. Portugalistiku studovala s hispanistikou v letech 1979–84.

¹⁷³ POKORNÁ, Markéta. *Portugalská konverzace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 145 s.

POKORNÁ, Markéta. *Texty k portugalské konverzaci: úvod do reálií Portugalska I*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, 266 s.

POKORNÁ, Markéta. *Texty k portugalské konverzaci: úvod do reálií Portugalska II*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 268–506.

FRANKOVÁ, Markéta. *Texty k portugalské konverzaci: úvod do reálií Portugalska III*. Praha: Univerzita Karlova, 1990, s. 507–805.

vypracování *Portugalštiny pro samouky*, která vyšla ve Státním pedagogickém nakladatelství. Učebnice vyšla až v roce 1991, přestože byla připravena dříve: na zpoždění měly svůj podíl revoluční změny v zemi. Některé texty učebnice obsahovaly realie předlistopadového Československa a to se v této souvislosti jevílo redaktorům jako problematické a nežádoucí.¹⁷⁴ Po rozebrání zásob této učebnice začalo nakladatelství LEDA uvažovat o jejím možném přepracování a novém vydání. K tomu nakonec nedošlo z osobních důvodů autorek a každá napsala svoji vlastní učebnici.¹⁷⁵ Jaroslava Jindrová spolu s Evou Schalkovou a Ludmilou Mlýnkovou vypracovaly *Portugalštinu* (2001), Marie Havlíková s Carlosem Manuelem Pinheirem Alvesem *Portugalštinu pro samouky* (2003).¹⁷⁶ Je pozoruhodné, že každá z těchto učebnic vznikala nezávisle na té druhé a samotné autorky (J. Jindrová a M. Havlíková) nevěděly o realizaci druhé učebnice. Ačkoliv se učebnice velmi liší, podnětem k vypracování a cílovým čtenářem byl v obou případech posluchač portugalistiky Filozofické fakulty.

Šárka Grauová reprezentuje generaci studentů, kteří nastoupili na fakultu v ak. roce 1983–4. Své studium i stav tehdejší romanistiky Grauová hodnotí poměrně kriticky. Nároky na portugalštině byly velmi malé, výuka (v porovnání s jejím druhým oborem, anglistikou) neodpovídala vysokoškolské úrovni. V tomto hodnocení hraje také roli, že portugalistika pro ni a pro mnoho jejích spolužáků nepředstavovala dobrovolnou volbu – tento vztah se během studia měnil a nakonec si sedm studentů této generace vybralo portugalistiku jako obor diplomní.

Je třeba si uvědomit, že pro nás portugalština představovala požadavek režimu. To nebylo nic, co bychom si vybrali. Studovali jsme také marxismus – museli jsme ho studovat a kromě toho jsme také museli studovat portugalštinu. Někteří to velmi úspěšně bojkotovali.¹⁷⁷

Š. Grauová dále zmiňuje velmi malé nároky na přednáškách E. Hodouška. Jeho styl výuky vycházel z do češtiny přeložených dějin literatur. Je třeba mít na paměti, že Hodoušek měl s portugalskou a brazilskou literaturou zkušenosti, které získal během své redaktorské

---

¹⁷⁴ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

¹⁷⁵ Rozhovor s Marií Havlíkovou (archiv autora).

¹⁷⁶ Havlíkové učebnice se ovšem v druhém vydání jmenovala *Portugalština nejen pro samouky* (2008). Je předmětem dohadů, zda vydavatel nechtěl tímto názvem pouze rozšířit pole potenciálních zájemců. Svou strukturou učebnice samoukům příliš nevyhovuje.

¹⁷⁷ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

práce. Ovšem těžištěm jeho činnosti byla především literatura španělsky mluvících zemí a k vyučování portugalských literatur byl zřejmě donucen J. O. Fischerem (vyučovat disciplíny, které nebyly specializací dotyčných osob, byla na romanistice běžná praxe).¹⁷⁸ Možná se jednalo jen o dočasné řešení a E. Hodouška měl během několika let vystřídat někdo jiný (např. Z. Gavendová).

Na literaturu jsme měli doktora Eduarda Hodouška, který pracoval v Odeonu a prof. Fischer mu asi výuku portugalské a brazilské literatury nařídil, když se mu Pavlu Lidmilovou nepodařilo zlomit. Tři roky učil z poznámek vypsanych z jediných dvou česky dostupných knih (Saraiva – Lopes na portugalskou a Soares Amora na brazilskou literaturu) a výklad prokládal četbou textů, které si doma opisoval na růžových průklepácích. Někteří portugalisté je pietně uchovávají dodnes. Texty jsme přečetli, přeložili, ale žádná analýza nenásledovala. Doktor Hodoušek byl nesmírně hodný a laskavý člověk. Uprostřed své dvojhodinovky dělal přestávku, aby si mohl jít na chodbu zakouřit, a před státnicemi nás prosil, abychom si přečetli tak jednu dvě knihy z každé literatury, a nabádal nás, abychom si všichni nevybrali totéž, prý to pak před komisí špatně vypadá. [...] Byl to ale takový kombajnový způsob vyučování. Tři semestry brazilské a tři portugalské literatury [...] A to bylo celé. Žádné požadavky. Nikdo nic nečetl a nikdo nic neuměl. Dodnes to na sobě pozoruji.¹⁷⁹

V roce 1989 byla absolventka Šárka Grauová přijata do interní aspirantury. Tomu však předcházela roční studijní pobyt, který měl politický podtext:

Dostudovala jsem v roce 1988 a nechtěli mě přijmout do aspirantury, byla jsem politicky ‚nezralá‘. Místo toho mi dali roční studijní pobyt a snažili se mne přesvědčit, abych vstoupila do strany. Na základě intervence H. Vydrové mě do aspirantury nakonec přijali v akademickém roce 1989–90. Během studijního pobytu byl J. O. Fischer jakýmsi mým školitelem, ale prakticky z toho nic než pohovor o mé politické uvědomělosti neplynulo.¹⁸⁰

Později Š. Grauová převzala po E. Hodouškovi výuku portugalské a brazilské literatury.

---

¹⁷⁸ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

¹⁷⁹ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

¹⁸⁰ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

Téma těchto řádků je omezeno rokem 1989, a další směřování portugalistiky není proto těžištěm této práce. Během třiceti dvou let trvání portugalistiky jako diplomního oboru (respektive šedesáti jedna let od založení volných kurzů portugalštiny) zde bylo obhájeno okolo třiceti šesti diplomových a osmi rigorózních prací. Z kandidátských a z habilitačních prací bylo obhájeno po jedné práci.

Závěrem

I.

Předložená práce si nečiní nárok na celistvost, její snahou je uchopit jednotlivé fragmenty a předložit složenou mozaiku, chcete-li historickou kostru ověšenou, pro budoucí zájemce, relevantními odkazy. Práce má však i konkrétní, skromné výstupy: Podařilo se zjistit, kdy se portugalistika otevřela jako plně diplomní obor, což byl jeden ze stěžejních záměrů práce. Dále bylo zjištěno, že výuka portugalštiny má na FF UK delší tradici, než se dosud předpokládalo. Navíc je v této práci zaznamenána souvislost mezi zapomenutým profesorem Jaroslavem Cechlem a prvními portugalisty, a jsou představeni všichni vyučující, kteří na portugalistice přednášeli.

Použití a výběr citovaných rozhovorů může na čtenáře působit kontroverzním dojmem. Zčásti je to způsobené tím, že získané rozhovory mají různou výpovědní hodnotu: mezi respondenty byly věkové rozdíly, formovaly je různé historické události, měli jiné zkušenosti, jinak vzpomínali (a zapomínali). Každý z nich měl také v době svého studia jiná očekávání. Lze to nejlépe demonstrovat na rozdílu mezi absolventy, kteří se přimkli spíše ke svému druhému oboru a portugalistiku trpně snášeli, a absolventy, kteří na portugalistice diplomovali a vyžadovali více, než jim obor tehdy mohl nabídnout. To pak podmiňuje i to, zda se jedná o vzpomínání milá či nemilá. Výběr citovaných rozhovorů se tak snažil podepřít a doplnit materiály historické povahy (jichž je nedostatek), ale také sledoval názory a zkušenosti respondentů samých.

II.

Při ohlédnutí za historií a vznikem pražské portugalistiky lze položit mnoho otázek obecného charakteru, z nichž některé pokládáme v současné době za podstatné: Co říká předložená práce o tom, jak funguje malý obor? Co je „hrozbou“ pro filologický obor, který nemá základ v dlouhotrvající tradici nebo v prostorově kulturních, politických, popřípadě ekonomických vazbách? Lze určit z historického vývoje, kolik vyučujících by takový obor měl mít?

V porovnání s jinými filologickými obory je portugalistika malý a mladý obor, který vznikl poměrně nedávno a nemá v našem kulturním prostoru dlouhou tradici. Důvody tohoto stavu byly zmíněny v úvodní kapitole. Vzhledem ke geografické vzdálenosti, rozdílným

kulturám, nutnosti fenomény vykládat komplexně, obtížnému shánění materiálů atd., se domníváme, že velkým nebezpečím pro malý obor je především ztráta kontinuity. Na rozdíl od velkých oborů s dlouhou tradicí se malé obory nepohybují jakousi vnitřní samozřejmou setrvačností a jejich chod je třeba neustále promýšlet a cílit. Především se to ukazuje na dynamice historického vývoje popsaného v této práci: zájem o portugalštinu byl zpočátku velmi okrajový a omezoval se na kuriózní aktivity jednotlivců. Později se vynořila snaha vytvořit univerzitní obor a připravit základní materiály (odborná, popularizační či překladová činnost), které v jiných „zavedených“ filologických oborech již existovaly. Mohlo by se tedy zdát, že po vytyčení základních kamenů byl obor odborně zajištěn a mohl se dále rozvíjet na solidních základech. Ukázalo se však, že setrvačný pohyb se v sedmdesátých letech postupně vyčerpával a portugalistika přešla do stavu stagnace.

Budeme-li hledat příčinu tohoto stavu, lze se tázat po prvotní motivaci zakladatelského gesta: Hampl byl velmi pilný, ale zda se skutečně snažil nezištně vyplnit mezery poznání, nebo zda se jednalo o převahu jednookého mezi slepými, zůstává v portugalistických kruzích nejasné a je stále předmětem diskuze. Podle některých interpretací tak po sobě Hampl nezanechal (tj. nevychoval) nástupce, který by obor převzal.¹⁸¹ Směřování a vývoj portugalistiky závisely však spíše na vedoucím katedry než na samotném Hamplovi. Na Filozofickou fakultu se hledělo jako na ideologické pracoviště a J. O. Fischer vyžadoval a zřejmě i hodnotil převážně politické názory vyučujících. Existovalo několik portugalistů, kteří měli zájem na romanistice vyučovat, nesplňovali však právě tato politická kritéria, a proto jim byl vstup na romanistiku odepřen. Kromě toho zasahoval nejen do náplně vyučování, ale i do publikační činnosti vyučujících. Na romanistice tak rozhodoval téměř o všem.¹⁸²

Jiný příklad představuje J. Jindrová, Hamplova nástupkyně a žákyně, která po jeho odchodu převzala lingvistické disciplíny. Jako nestraník se J. Jindrová na romanistice udržela díky naprosté absenci jiných přednášejících (tj. podle Jindrové by v případě jejího eventuálního odvolání bylo těžké zajistit náhradu), ale tento stav velmi výrazně oslaboval její pozici na romanistice.¹⁸³ Přestože se portugalistiku podařilo na Filozofické fakultě udržet, ztratila se však vize oddělení a pro výuku literatur nastalo těžké období, protože se nenašel

---

¹⁸¹ GALVÃO, Walnice Nogueira. *Estudos Brasileiros extramuros* [online]. Teoria e Debate, edição 110, março 2013 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.teoriaedebate.org.br/materias/cultura/estudos-brasileiros-extramuros>>. Jedná se o rozhovor vedený se Šárkou Grauovou.

¹⁸² Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

¹⁸³ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

žádný vhodný vyučující. „J. O. Fischer měl pocit, že jazyk může učit kdokoliv, ale na literaturu měl velké kádrové požadavky.“¹⁸⁴

Přerušeni statu quo a naději na změnu přinesla Sametová revoluce. V akademické obci byla změna přivítána s nadšením a existovalo několik strategií, podle kterých mělo dojít k tomu, aby na fakultě došlo k výměně lidí nekompetentních a spojených s minulým režimem, za kompetentní a slušné. Z různých důvodů tato spíše „přání“ vzala za své a k velkému předělu nedošlo.¹⁸⁵ Kuriózní situace nastala na romanistice, kde obnovu např. portugalistiky brzdil mimo jiné nedostatek odborníků a vyučujících na úzce specializovaná témata, jak předkládá rozhovor mezi Šárkou Grauovou a Hedvikou Vydrovou, tehdejší ředitelkou katedry:

Když už to vypadalo, že režim padne, řekla jsem: „To je skvělé, konečně sem přijdou učit nějaká chytrá lidé.“

Hedvika Vydrová povytáhla obočí a odpověděla:

„A kde je vezmeme, ty chytré lidi?“

Tehdy jsem si uvědomila, že na našich románských oborech s žádnou posilou zvenčí počítat nemůžeme. To nebylo jako na filosofii nebo bohemistice, kde existovaly bytové semináře. Normativní mluvnicí v podzemí nikdo přednášet nebude.

To by nikdo nepřišel.¹⁸⁶

Další charakteristikou malého oboru je výrazně nižší konkurence, která může v zájemcích o obor vyvolávat pocit chráněného pracoviště, které se nachází „v závětrí“. K tomu se však nutně neváže negativní hodnocení: větší svoboda ve výběru témat, menší kruh posluchačů, individuální přístup k posluchačům aj. mohou dát vyučujícímu prostor pro kvalitní vědeckou a pedagogickou činnost. Existuje i jisté nebezpečí, které představuje právě příliš velká svoboda v rámci malého oboru. Tato svoboda klade větší nároky na subjekt, který se stává sám sobě kritickým oponentem:

Negativní stránkou malého oboru je to, na co doplácíme jako kultura neustále: jsme žáci bez učitelů. [...] Jednak se člověk nemusí konfrontovat s žádnou autoritou, což je

---

¹⁸⁴ Rozhovor s Jaroslavou Jindrovou (archiv autora).

¹⁸⁵ VOLNÁ, Katka. „Opotřebované tramvaje na FF UK.“ In BENDOVI, M.; BOROVANSKÁ, J.; VEJVODOVÁ, D. (eds). *Filosofie v podzemí – filosofie v zázemí*. Praha: Nomáda, 2013, str. 322–330.

¹⁸⁶ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

věc, která je vždycky dobrá. Neříkám následovat, říkám konfrontovat. A když děláte nějaký nesmysl, tak vám nikdo neřekne, že děláte nesmysl. Já jsem si tehdy vymyslela pro kandidátskou práci, že se budu zabývat modernistickou poezií, ale měla jsem málo knih a nebyl nikdo, s kým bych se mohla poradit. Tak, jak jsem si to představovala, tak to bylo nerealizovatelné. Mazala jsem se s tím dva roky a výsledek nestál za nic. Když si zadáváte práce, ten druhý má více zkušeností a může vás varovat. Když to člověk dělá sám, musí si sám zadat téma. Sám najít literaturu. Sám rozlišit, co je zajímavější a co méně. To není lehké. A portugalistika na to doplácela po celou dobu své existence. [...] To je nevýhoda, když si člověk sám obor zakládá. Když máte někoho před sebou, máte spoustu informací zpracovaných. Můžete s tím nesouhlasit, ale ušetří vám to roky. Nemít se koho zeptat, to mi přijde nejhorší.¹⁸⁷

Mohlo by se zdát, že Š. Grauová hodnotí malý obor jen ze své perspektivy, totiž z pozice vyučujícího dvou velkých literatur, a její hodnocení se nevztahuje na lingvistiku. Tato představa však jde ale za jednotlivá rozdělení, Grauová má na mysli především sám obor – a v tomto by se její představa částečně shodovala s Hamplovou představou. „Kdy obor funguje a kdy ho lze považovat za založený? Když je vytvořena jistá obecná informovanost, pod kterou se jednoduše nejde.“¹⁸⁸ Portugalistika by měla být především kvalitní, autonomní univerzitní pracoviště, které soustřeďuje odborníky a jehož úroveň je porovnatelná s jinými pracovišti. Absolventi by tak měli být schopni samostatného, kritického myšlení o komplexních kulturních fenoménech, které studují.

Během období, na které se zaměřuje tato práce, měla portugalština pouze jednoho interního pracovníka a několik pracovníků externích (buď z jiných oddělení na katedře romanistiky, nebo šlo o specialisty). Zpočátku to bylo jistě opodstatněné, navíc se portugalština neotevírala pravidelně každý rok. Po odchodu Z. Hampla se malý počet odborníků ukázal být pro portugalistiku paralyzující.

Po roce 1989 bylo vytvořeno místo druhého interního vyučujícího pro portugalskou a brazilskou literaturu. Během krátké doby se však ukázalo, že tento počet vyučujících stále nestačí, pokud se má obor otevírat každý rok. Tato situace, zapříčiněná také nejasným rozdělením kompetencí na romanistice (i v rámci oddělení) a nedostatečné vyrovnání s minulostí katedry, se ukázala pro některé pedagogy neúnosná, jak nasvědčuje odchod

---

¹⁸⁷ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

¹⁸⁸ Ibidem.

nejprve Š. Grauové a později i M. Havlíkové.¹⁸⁹ Důvody svého odchodu popisuje Š. Grauová takto:

Myslím, že všude, kde je nějaké oddělení, má být někdo, kdo to řídí, a měly by být jasně rozdělené kompetence. Pokud to tak není, připomíná to zápas ve volném stylu. Já jsem v jednu chvíli pochopila, že by mě to zničilo. Vztahy tu byly stejné, spousta věcí byla stejných a vůbec to nevypadalo na to, že by se to mělo měnit. Byla jsem takové děvče pro všechno, vždycky když někdo něco potřeboval, tak mě tam poslal. Mně to hrozně vadilo.¹⁹⁰

M. Havlíková navíc zmiňuje nekolegiální vztahy na pracovišti a nevyžadování dalšího postgraduálního studia ze strany katedry v devadesátých letech. Podle některých názorů by „malý“ obor měl mít nejméně čtyři vyučující: dva na lingvistiku a praktický jazyk, dva na literatury. Vychází se z vnitřních potřeb malého oboru a klade se důraz na zachování kontinuity – v případě, že by obor měl pouze dva vyučující, vzrůstá riziko zániku oboru. Argumentuje se zde nedostatkem kompetentních specialistů v porovnání s jinými obory. Zůstává otázka, zda obor s menším počtem vyučujících může vůbec držet akademické standardy a nabízet studentům vysokoškolskou úroveň (tj. skloubit publikační a pedagogickou činnost).

Myslím, že obor, který má méně než čtyři učitele, nemůže fungovat dobře. Někdy slýchám, že na malý obor stačí dva lidi a lektor. Ale tady nejde jen o rozdělení výuky. Na portugalistice to není jako na anglistice, kde po Praze chodí padesát anglistů s PhD., a jak se uvolní nějaké místo, všichni se běží přihlásit do konkurzu. Tady žádní neobsazení lidé s PhD. nejsou, portugalistika je dost nákladný koníček, například proto, že když chcete něco studovat do hloubky, musíte si sám koupit knihy. Pokud jsou na oboru čtyři lidi, znamená to, že jeden může odjet na nějakou dobu na stipendium, někdo si může vzít tvůrčí volno. Když jeden onemocní, je tady ještě ten

---

¹⁸⁹ Obor měl mít vedoucího s „velkým“ akademickým titulem (docentura). Vzhledem k tomu, že na portugalistice se nikdo takový nenacházel, byl vedoucím jmenován docent z jiného romanistického oboru. De facto tedy šlo o formálního vedoucího, který mohl, ale také nemusel mít na zřeteli vizi portugalistiky a její vnitřní potřeby.

¹⁹⁰ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

druhý, který to drží. To znamená: nedojde k absolutní ztrátě kontinuity. Tohle je minimum.¹⁹¹

Tohoto minimálně přijatelného stavu se nakonec pražské portugalistice dosáhnout podařilo a k dnešnímu dni má čtyři interní pracovníky a po jednom portugalském a brazilském lektorovi, kteří si mezi sebe dělí jeden učitelský úvazek.

---

¹⁹¹ Rozhovor se Šárkou Grauovou (archiv autora).

Resumé

Portugalistika na FF UK: vznik a dějiny oboru

Těžištěm diplomové bakalářské práce bylo určit vznik oboru a nastínit pravděpodobný vývoj až do roku 1989. Po předběžných rešerších byl tento záměr ještě rozšířen o období, které předcházelo portugalistice jako oboru, tj. období volných kurzů. Výzkum se zpočátku omezoval pouze na archivní materiály a publikace. Později se však ukázalo, že těchto materiálů je nedostatek nebo nejsou běžně dostupné. Z tohoto důvodu byla pořízena série rozhovorů se zainteresovanými osobami, jejichž úběžníkem byla pražská portugalistika. Rozhovory byly podle dostupných možností ověřovány, roztríděny a často se samovolně vynořovala i nová témata. Roztríděné rozhovory byly porovnávány a později zobecňovány, u některých byl naopak ponechán jejich výjimečný individuální charakter, který ostatně akcentují a do svého středu umisťují metody orální historie.

Výše zmíněným způsobem bylo popsáno období prvních pokusů učit portugalštinu na FF, které jsou spojeny se jménem Jaroslava Cechla. Poté byl popsán přerod těchto volných kurzů do plně diplomního oboru zásluhou Zdeňka Hampla a vývoj portugalistiky až k roku 1989. Byla dohledána většina pedagogů, kteří se podíleli na výuce. Vzhledem k jeho významnému přínosu, byl osobnosti Z. Hampla věnován větší prostor. Tento vývoj byl zároveň vsazen i do širších historických a kulturních souvislostí.

Vzhledem k tomu, že univerzitní prostor se neskládá pouze z počtu absolventů, z obhájených diplomových prací, z publikační a recenzentské činnosti a z účasti na odborných kongresech, nýbrž také ze vztahů, ze společného zaujetí společným tématem, stejně jako z důvěry, rozhodl jsem se akcentovat a v práci použít i výpovědi, které mají mnohdy subjektivní charakter (jak zastřené vzpomínky, tak i vybroušené kritiky) a jsou jakýmsi vztyčeným otazníkem nad onou jemnou a lehce zbadatelnou sumou matérie. Práce se tak dostává do oblasti, o níž je těžké říci, co nám vlastně přináší a říká, a proto mnozí mohou argumentovat proti takovému typu bádání a vůbec ho jako bádání nepřipustit. Domnívám se, že tato nejistota ohledně výsledku však patří k věci a to obzvláště, pokud se bavíme o době tak neobyčejně složité, jakou byl bývalý totalitní režim, v jehož samé podstatě byla snaha fakta co nejrůznějším způsobem ohýbat. Portugalština je mladý obor, který má nejednoznačné zakladatele a nejednoznačnou historii na pozadí naprosto nejednoznačné doby. A záznam o těchto nejednoznačnostech je jednoznačně tato práce.

Os Estudos Portugueses na Universidade Carolina: Criação e Formação do Departamento

O objetivo deste trabalho era, a princípio, descobrir a data de criação do Departamento de Estudos Portugueses e esboçar sua formação até o ano de 1989. Depois do primeiro contato com o tema, no entanto, optei por ampliá-lo e investigar também a época antecessora da fundação do departamento em questão, ou seja, a época dos cursos livres (disciplinas optativas). No início, a pesquisa visava tomar como seu corpus de trabalho principalmente materiais históricos, tais quais arquivos e publicações. Mais tarde, contudo, foi descoberto que existia apenas um número reduzido de documentos e que uma parcela ainda menor estava disponível para pesquisa. Por essa razão, foram feitas várias entrevistas com pessoas ligadas ao departamento (professores, antigos estudantes) e o resultado desse trabalho foi comparado, selecionado e verificado. Às vezes, nessa fase, emergiam outros temas novos (por exemplo a experiência pessoal na área do trabalho, a política, as dificuldades culturais etc.). Utilizando a metodologia da história oral para análise das entrevistas, busquei preservar o caráter subjetivo dos relatos. No entanto, em algumas situações em que havia a repetição do mesmo fato ou percepção em diversos relatos, organizei-os em categorias.

Com base nos dados históricos e nos relatos das entrevistas, foi possível conectar as primeiras tentativas do ensino de português na Faculdade de Letras ao professor Jaroslav Cechl. Depois, mostrei como o desenvolvimento dos cursos livres levaram à fundação do departamento como carreira acadêmica por Zdeněk Hampl. Um lugar especial foi dedicado ao professor Hampl devido a sua importante contribuição acadêmica. Além dele, também outros professores e participantes foram apresentados. Acho importante ressaltar que a história do departamento está inserida na história da universidade e de suas relações com outros centros de estudos e sobretudo, na história da antiga Tchecoslováquia.

Devido ao fato de que o espaço universitário não ser composto apenas do número de alunos diplomados, trabalhos finais de mestrado, publicações e participação nos congressos, mas também de relações interpessoais, colaboração e confiança, resolvi dar, no texto final, um destaque aos enunciados subjetivos, os quais podem ter, por um lado, caráter extremamente pessoal e saudoso, por outro, caráter crítico bem refinado. Com isso, as entrevistas podem mudar um pouco o sentido objetivo dos materiais históricos e resignificá-los. De modo que é difícil posicionar o texto, dizer qual é o lugar do texto da tese apresentado-a, pois o resultado não é nem um trabalho histórico, nem uma mensagem subjetiva.

Através da metodologia apresentada, consegui captar uma visão de uma época ambígua, do totalitarismo, e também as ambiguidades advindas das histórias singulares, parece que também o gesto fundador e a história do departamento receberam um certo sabor de ambiguidade.

Prameny

Použitá literatura

- BENDO VÁ, M.; BORO VANSKÁ, J.; VEJVODOVÁ, D. (eds). *Filosofie v podzemí – filosofie v zázemí*. Praha: Nomáda, 2013.
- ČERNÝ, Jiří; HOLEŠ, Jan. *Katedra romanistiky FF UP: Historie a současný stav*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004.
- ČERNÝ, Václav. *Paměti. III, 1945–1972*. Brno: Atlantis, 1992.
- Dějiny Univerzity Karlovy, Sv. 4. 1918–1990*. Praha: Karolinum, 1998.
- FISCHER, Jan Otokar. „Československá portugalistika“. *Tvorba*, č. 40, Praha: 1979, s. 12.
- FISCHER, Jan Otokar. „Portugalská a brazilská literatura u nás“. *Literární měsíčník* (1979-80): s. 17–18.
- FORBELSKÝ, Josef. *Svět se mnou, svět beze mě*. Praha: Academia, 2013.
- GATTAI, Zélia. *Zimní zahrada*. Přeložila Marie Havlíková. Praha: Jiří Hladký, 2011.
- HAMPEJS, Zdeněk. „Jules Cornu e os começos dos estudos lusitanistas em Praga“. *Ibero-Americana Pragensia*. 1970, roč. 4, s. 261–262.
- HAMPEJS, Zdeněk. „Z počátků pražské portugalistiky“. *Časopis pro moderní filologii*. 1959, roč. 41, s. 187–189.
- HAMPEJS, Zdeněk. *Náčrt učebnice moderní portugalštiny a Vybrané kapitoly z portugalské fonetiky*. Disertační diplomová práce. Praha: 1952.
- HAMPEJS, Zdeněk; HOLBÍK Jaroslav. *Portugalsko-český a česko-portugalský kapesní slovník*. Praha: SPN, 1964.
- HAMPEJS, Zdeněk; HOLBÍK, Jaroslav. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1959.
- HAMPL, Zdeněk; HOLBÍK, Jaroslav. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1965.
- HAMPL, Zdeněk. *Učebnice portugalštiny*. Praha: SPN, 1971.
- HAMPL, Zdeněk. „Bibliografia dos trabalhos hispânicos e lusitanos do Prof. Dr. Jan O. Fischer“. *Ibero-Americana Pragensia VII*. Praha: 1973, s. 161–164.
- HAMPL, Zdeněk. *Stručná mluvnice portugalštiny*. Praha: Academia, 1972.
- HAVLOVCOVÁ, Zuzana. *Dva české překlady Camõesových Lusovců*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2013.

- JINDROVÁ, Jaroslava. „Morreu o Dr. Zdeněk Hampl“. *Romanistica Pragensia XVI*, Praha: 1988, s. 135–139.
- JINDROVÁ, Jaroslava. „Bibliografia dos trabalhos de PhDr. Zdeněk Hampl, CSc., professor da Universidade Carolina de Praga, dos anos 1980-1986“. *Romanistica Pragensia XVI*, Praha: 1988, s. 139–141.
- JINDROVÁ, Jaroslava; HAMPLOVÁ, Sylva. *Česko-portugalský slovník*. Praha: LEDA, 1997.
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Brazílie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Kontakty portugalské antisalazaristické opozice s Československem v letech 1933–1974: příspěvek k dějinám česko-portugalských vztahů*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2003.
- LIDMILOVÁ, Pavla. „Bibliografia dos trabalhos de PhDr. Zdeněk Hampl, CSc., Professor da Universidade de Praga“. *Romanistica Pragensia XIII*. Praha: 1981, s. 73–100.
- LIDMILOVÁ, Pavla. „A situação dos estudos luso-brasileiros na Tchechoslováquia“. *Philologica Pragensia 23*. Praha: 1980, s. 6–20.
- LIDMILOVÁ, Pavla. „Bibliografia dos Estudos Luso-Brasileiros de Lingüística e de Letras, 1945–1973“. *Ibero-Americana Pragensia VIII*. Praha: 1974, s. 177–207.
- LIDMILOVÁ, Pavla. „Bibliografia dos Estudos Luso-Brasileiros de Lingüística e de Letras, 1974–1978“. *Ibero-Americana Pragensia XII*. Praha: 1978, s. 239–257.
- LIDMILOVÁ, Pavla. „Professor Doutor Zdeněk Hampl (1929–1986)“. *Philologica Pragensia*. č. 2. Praha: 1987, s. 110–112.
- MASAŘÍKOVÁ, Jana. *Dva české překlady románu José Eustasia Rivery „La Vorágine“*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. Praha: 2012.
- PICCHIOVÁ, Luciana Stegagno. *Dějiny brazilské literatury*. Přeložily Vlasta Dufková, Šárka Grauová, Anežka Charvátová, Irena Kurzová. Praha: Torst, 2007.
- POKORNÁ, Markéta. „Falleció Zdeněk Hampl, 14. 10. 1929 – 26. 11. 1986“. *Ibero-Americana Pragensia XX*. Praha: 1986, s. 252–254.
- ROLLO, Maria Fernanda; QUEIROZ, Maria Inês; BRANDÃO, Tiago; SALGUEIRO, Ângela. *Ciência, Cultura e Língua em Portugal no Século XX – Da Junta de Educação Nacional ao Instituto Camões*. Lisboa: Imprensa Nacional Casa da Moeda, 2012.
- RUBÁŠ, Stanislav (ed.). *Slovo za slovem: s překladateli o překládání*. Praha: Academia, 2012.

HOLÝ, Jiří (ed.) *Tato fakulta bude rudá!: katedra české literatury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy očima pamětníků a v dokumentech*. Praha: Akropolis, 2010.

VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR, 2012.

VANĚK, Miroslav, a kol. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003.

VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel; PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

VENTURA, Cândida Margarida. *O socialismo que eu vivi*. Lisboa: O Jornal, 1984.

Internetové zdroje

Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945 [online]. Portugalská jazyková oblast: Překlady. [Cit. 2015-03-04] Dostupné z www: <http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/ZZPREKLADY/totalportugalstina.htm>.

Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945 [online]. Portugalská jazyková oblast: Osobnosti. [Cit. 2015-03-04] Dostupné z www: <http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/ZZOSO/OSOportugalska.htm>.

HAMPL, Zdeněk. „K životnímu jubileu profesora J. O. Fischera“ [online]. *13. ročenka Kruhu moderních filologů – 1971–78*, s. 7–11 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.kmof.cz/docs/13.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201971-78.pdf>>.

GALVÃO, Walnice Nogueira. „Estudos Brasileiros extramuros“ [online]. *Teoria e Debate*, edição 110, março 2013 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.teoriaedebate.org.br/materias/cultura/estudos-brasileiros-extramuros>>.

HOUSKOVÁ, Anna; ŠOUBOVÁ, Petra. *El Hispanismo en las Universidades Checas* [online]. Praga: Embajada de España en la República Checa – Agregaduría de Educación, 2010 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <http://www.mecd.gob.es/republicacheca/cs_CZ/dms/consejerias-exteriores/republica-checa/material-divulgativo/hispanismo.pdf>.

JINDROVÁ, Jaroslava. „Recordando o professor Jaromír Tláškal (Memory of Associate Professor Jaromír Tláškal)“ [online]. *Linguística, Revista de Estudos Linguísticos da Universidade do Porto*, 2008, č. 1, s. 259–262 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/6885.pdf>>.

KDO BYL KDO. *Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté* [online]. Heslo Eduard Hodoušek [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.libri.cz/database/orient/list.php?od=h&start=1>>.

KUNDRÁTOVÁ, Linda. *Os contactos da oposição portuguesa antisalazarista com a Checoslováquia entre 1933–1974. Contribuição para o estudo das relações luso-checas.* [online]. Iberoamerická cena, IX. ročník [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <http://www.premioiberoamericano.cz/documentos/9naedicion/3erPremioIX_LindaKudratova.pdf>.

POTOČNÍKOVÁ, Romana. *František Vymazal: originální didaktik cizích jazyků* [online]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2013 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/263070/ff_m/>.

ŠABRŠULA, Jan-Jaroslav. „Životní jubileum docenta PhDr. Zdeňka Hampla CSc.“. [online]. *14. ročenka Kruhu moderních filologů - 1979–80*, Praha: 1981, s. 17–18 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.kmof.cz/docs/14.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201979-80.pdf>>.

VESELÝ, Jindřich. „Významné životní jubileum profesora Jana O. Fischera, člena korespondenta ČSAV“ [online]. *16. ročenka Kruhu moderních filologů - 1983–84* s. 18–19 [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://www.kmof.cz/docs/16.%20rocenka%20Kruhu%20modernich%20filologu%20-%201983-84.pdf>>.

Vladimír Rejzek a začátky španělské filologie v Praze [online]. Rozhovor [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z www: <<http://dosmundos.cz/?p=1214>>.

Přednášky (1. kolokvium Společnosti českých Portugalistů, Praha, 20. 10. 2012)

JINDROVÁ, Jaroslava. *Pražská Portugalistika do roku 1989.*

GRAUOVÁ, Šárka. *Portugalistika na FF UK po roce 1989: literatura.*

HRISCINA, Jan. *Portugalistika na FF UK po roce 1989: lingvistika.*

Archivy

AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru.

AUK, fond Filozofická fakulta UK, Studijní plány.

AUK, fond Filozofická fakulta UK, Lektoriáty – žádosti a zřizování.

Národní archiv Praha, fond Policejní ředitelství Praha II, všeobecná spisovna 1941–1950, č. kartonu 1145, sign. C 313/6 Cechl Jaroslav.

Seznam oslovených respondentů

Araújoová Bohumila Sampaio de (20. 1. 2013)

Binková Simona (12. 2. 2014)

Dismanová Ludmila (19. 11. 2015)

Dufková Vlasta (15. 11. 2013)

Franková Markéta (25. 11. 2015)

Forbelský Josef (13. 11. 2015)

Grauová Šárka (1. 11. 2013)

Hamplová Sylva (10. 1. 2015)

Hanus Daniel (10. 11. 2014)

Havlíková Marie (18. 11. 2013)

Havlínová Vlasta (6. 4. 2013)

Holbík Jaroslav (26. 11. 2015)

Hrubanová Věra (2. 10. 2013)

Jindrová Jaroslava (14. 10. 2013)

Kodešová Jitka (2. 10. 2013)

Magalhãesová Eva (23. 11. 2015)

Maixnerová Jana (17. 11. 2015)

Mlýnková Ludmila (9. 12. 2015)

Piruchta Libor (16. 11. 2015)

Pokorná Eva (2. 10. 2013)

Schalková Eva (23. 10. 2013)

Svobodová Marcella (8. 1. 2014)

Tláskalová Jaroslava (18. 11. 2014)

Uličný Miloslav (20. 3. 2014)

Příloha I: Mimouniverzitní portugalisté a propagátoři portugalštiny

Rád bych v této souvislosti upozornil na několik portugalistů, na které jsem během výzkumu narazil a kteří se na vývoji portugalistiky nepodíleli přímo (důvodem například bylo, že obor portugalština v době jejich zájmu neexistoval). V této souvislosti by bylo dobré zmínit mezi jinými i překladatelku Pavlu Lidmilovou. Výčet její činnosti je tak obsáhlý, že by si zasloužil samostatnou monografii. Z těchto důvodů raději uvádím méně známá jména, u kterých by se některé souvislosti mohly ztratit.

Jaroslav Kuchválek

Doc. PhDr. Jaroslav Kuchválek¹⁹² se narodil v roce 1910, po maturitě na jindřichohradeckém gymnáziu vystudoval v letech 1929–34 na FF UK obor francouzština/tělocvik. Akademický rok 1934–35 strávil jako stipendista na Filozofické fakultě univerzity v Madridu. Téhož roku o prázdninách studoval v Coimbre portugalštinu, kterou zřejmě jako posluchač J. Cechla již ovládal. Před válkou pracoval jako středoškolský profesor na gymnáziu v Českém Brodě a posléze i v Praze. Na Gymnáziu v Křemencové ulici prosadil okolo roku 1940 výuku španělštiny (mezi jeho žáky, které španělština později provázela, patřili hispanisté Vladimír Rejzek a Kamil Uhlíř).¹⁹³ Kuchválek působil jako lektor španělštiny na Vysoké škole obchodní v Praze a po druhé světové válce na FF UK. Zde se zasadil o vytvoření španělštiny jako plně diplomního oboru.

V padesátých letech byl průvodcem manželů Amadových během jejich „dobříšského exilu“. Na univerzitě portugalštinu nikdy nevyučoval, není ale vyloučené, že mohl podpořit další rozvoj již zavedených volných kurzů: od roku 1953 do roku 1955 působil jako zástupce docenta pro obory španělština a také portugalština. Z portugalštiny přeložil několik básní.¹⁹⁴

V kontrapunktu k oslavným glosám Kuchválkových žáků nacházíme v Černého *Pamětech* ostrou kritiku. Podle něho se Kuchválek podobně jako Fischer snažil na fakultu dostat prostřednictvím volných kurzů.

Měl jsem o něm pevné mínění z nedávné štvance, kterou uspořádal po válce proti lektoru Fariňovi, aby sám na fakultu pronikl. [...] Na fakultě inspiroval stranickou

---

¹⁹² AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru, inv. č. 428.

¹⁹³ Vladimír Rejzek a začátky španělské filologie v Praze [online]. Rozhovor [Cit. 2015-03-04]. Dostupné z [www: < http://dosmundos.cz/?p=1214 >](http://dosmundos.cz/?p=1214).

¹⁹⁴ JINDROVÁ, Jaroslava. *Pražská portugalistika do roku 1989*. Příspěvek pronesený 20. 10. 2012, na 1. kolokviu Společnosti českých portugalistů.

mládež, ačkoliv předstíral nestrannost a nestraniectví, a váhal v tu chvíli již mezi kariérou na univerzitě, ke které neměl nejmenší předpoklady, neboť byl vědecky naprosto sterilní, a místem v diplomacii, za nímž se brzo usilovně vrhl.¹⁹⁵

Od roku 1954 Kuchválek pracoval pro ministerstvo zahraničních věcí a posléze byl jmenován velvyslancem v Brazílii (1955–61) a v Mexiku (1961–62). Zemřel roku 1973.

Vlasta Havlíková

Havlíková se narodila v roce 1918 ve Štokravě.¹⁹⁶ Během roku 1946 studovala v Praze dva semestry žurnalistiku. V letech 1946–48 pracovala v São Paulu jako exportní referentka u firmy INEX. Po krátkém zaměstnání v závodech Škodabrás se stala konzulární úřednicí československého velvyslanectví v Rio de Janeiru (1948–50).

Během brazilského pobytu se Havlíková seznámila s některými z tamních spisovatelů (J. Amado, G. Ramos aj.), emigrantů (jejím nadřízený v INEXu byl filosof Vilém Flusser) a udržovala také styky s projíždějícími Čechoslováky (diplomaté, cestovatelé aj.). Po vynuceném návratu do Československa měla problém najít jakékoliv uplatnění a zažila represe ze strany tehdejšího režimu, pro který byla podezřelá už jenom tím, že žila několik let v zahraničí.

I přes tyto nepříznivé okolnosti se jí podařilo předchozí zkušenosti zužitkovat: v padesátých a šedesátých letech byla v Československu po portugalsky poptávka a málokdo měl takové zkušenosti jako ona. V této době Havlíková překládala beletrii, se kterou se seznámila v Brazílii,¹⁹⁷ dostala se k technickému překladu, tlumočila a portugalsky i soukromě vyučovala. Samostatnou kapitolou je její spolupráce s Mezinárodním filmovým festivalem Karlovy Vary, pro který tlumočila a překládala titulky. Na filmovém festivalu se koncem padesátých let seznámila s brazilským filmařem Guidem de Araújem, který zde přijel představit film *Rio, Zona Norte*. Později se seznámila i s jeho manželkou Bohumilou de Araújovou, tehdy studentkou portugalského jazyka, s oběma udržovala přátelské vztahy. Při svých cestách po Evropě ji v Praze navštěvovali osobnosti, se kterými se seznámila v Brazílii nebo na jejichž překladech pracovala (G. Ramos, N. Pereira dos Santos aj.).

---

¹⁹⁵ ČERNÝ, Václav. *Paměti. III, 1945-1972*. Brno: Atlantis, 1992, s. 375.

¹⁹⁶ Životopisné informace jsou převzaty z *Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945* a následně ještě korigovány. Viz *Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945* [online]. [Cit. 2015-03-04] Dostupné z [www: <http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/H/HavlinovaVlasta.htm>](http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/H/HavlinovaVlasta.htm).

¹⁹⁷ Sama v nakladatelství prosadila *Výprahlé životy* od G. Ramose a *Dvě cesty do Brazílie* od H. Stadena.

Její jméno je spojeno také s „dobříšským exilem“ manželů Amadových. Ve vzpomínkové knize *Zimní zahrada* popisuje Zélia Gattaiová neúspěšné snahy V. Havlínové při snaze o prosazení sňatku s Brazilcem, kterého poznala během pobytu v Brazílii.

Dosud byla nadšená [V. Havlínová] a doufala, že se jí podaří dostat od strany povolení ke sňatku s cizincem. Její žádost však byla zamítnuta. [...] Česká komunistická strana zůstala neoblomná: „žádné sňatky s cizinci, ať vás ani nenapadne odejít do ciziny...“ Tak vytrvale jí odpovídali. Případ milostného vztahu Vlasty a Fernanda, kteří se nesměli vzít, nebyl prvním případem nelidského dogmatismu, jemuž nám bylo dáno přihlížet. I další Brazilci se pokoušeli oženit s Češkami, ale bezvýsledně.¹⁹⁸

Jan Rudolf Slabý

J. R. Slabý (1885–1957) je známý především jako hispanista-lexikograf a překladatel.¹⁹⁹ V roce 1924 přednášel literaturu a slovanské jazyky na barcelonské univerzitě, po návratu do Československa učil na obchodní akademii. Během 2. světové války pracoval jako diplomat ve Španělsku. Na UK vyučoval katalánštinu v letech 1927–39 a 1945–48 a později vyučoval španělštinu a portugalštinu v Československé obchodní komoře. Do češtiny přeložil *Návrat do ráje* portugalského spisovatele Teixeira de Pascoaes. Překlad vznikl ve spolupráci s Jaromírem Boreckým a se samotným autorem. Slabého doslov k této knize svědčí o hluboké znalosti a zaujetí portugalskou literaturou.

Zajímavou úvahu zmínil Josef Forbelský, který spolu s několika dalšími studenty španělštiny Slabého počátkem 50. let osobně poznal. V období zakládání oborů španělštiny a portugalštiny, kdy se někteří pedagogové teprve seznamovali s relevantními tématy a jejichž zájem byl motivován nadšením z exotického prostředí Latinské Ameriky, Slabý byl již hotový odborník odchovaný španělským a německým prostředím. Z politických důvodů se nemohl dostat na univerzitu, a zřejmě ani nebyl zájem o některé z jeho prací (např. téměř dokončený velký česko-španělský a španělsko-český slovník, který Slabý připravil po vydání německo-španělského a španělsko-německého slovníku, který vyšel ve spolupráci s Rudolfem Grossmannem roku 1932. Byl vydáván ještě po druhé světové válce). Forbelský se domnívá, že pokud by Slabý dostal v padesátých letech příležitost působit na univerzitě, mohl díky své

¹⁹⁸ GATTAI, Zélia. *Zimní zahrada*. Přeložila Marie Havlíková. Praha: Jiří Hladký, 2011, s. 265.

¹⁹⁹ HOUSKOVÁ, Anna; ŠOUBOVÁ, Petra. *El Hispanismo en las Universidades Checas*. Praga: 2010, s. 33.

dlouholeté zahraniční praxi výrazně přispět k rozvoji tehdejší hispanistiky a rodící se portugalistiky.²⁰⁰

---

²⁰⁰ Rozhovor s J. Forbelským.

Příloha II: Seznam portugalistických přednášek a kurzů²⁰¹

- Od roku 1928 do roku 1940 vedl lektorské kurzy Jaroslav Cechl.
- Na romanistice byly zajišťovány kurzy portugalštiny pro studenty jiných románských jazyků. Tyto kurzy jsem v následujícím seznamu evidoval zhruba do osmdesátých let. Ty, které se konaly od osmdesátých let jsem záměrně vypustil. Kurzy převážně vedla J. Jindrová a V. Uhlíř.
- V seznamu také nejsou zaneseny položky SZK, diplomová práce a společný základ.

Volné kurzy

1928/9 Jazyk portugalský (vyhledán pouze LS)²⁰²

1929/30 Jazyk portugalský (četba lehkých článků, jejich výklad, základy konverzace)

1930/31 Jazyk portugalský (úryvky z novin, konverzace, četba *Rosas de Todo o Ano*²⁰³)

1931/32 Portugalština

1932/33 Portugalština

1933/34 Praktická mluvnice jazyka portugalského (četba – *Don Ramon de Capichuela*²⁰⁴)

1934/35 Praktická mluvnice jazyka portugalského

1935/36 Praktická mluvnice jazyka portugalského

1936/37 Praktická mluvnice jazyka portugalského

1937/38 Praktická mluvnice jazyka portugalského

1938/39 Praktická mluvnice jazyka portugalského (nekoná se LS)

1939/40 cvičení se nekoná

– Uzavření českých (českojazyčných) vysokých škol (1939-45) –

1945 Počáteční kurz jazyka portugalského (Cechl, LS)

1945/6 Kurz jazyka portugalského (Cechl)

1946/7 Kurz jazyka portugalského (Cechl)

1947/8 Portugalština (Fischer)²⁰⁵

1948/9 Jazyk portugalský I (Cechl)

Portugalština pro začátečníky (Fischer)

Portugalština pro pokročilé (Fischer)²⁰⁶

1949/50 Problematika dnešního románského světa (Gajan)

Jazykový a literární seminář (Fischer)

Portugalská a brazilská problematika (Fischer)

Lektorský kurz portugalštiny (Fischer)²⁰⁷

Lektorský kurz portugalštiny pro pokročilé (Cechl)

1950/51 I. roč: Rozbor moderní portugalštiny (Cechl)

II. roč: Lektorský kurz portugalštiny (Cechl)

Portugalská a brazilská problematika (Fischer)

Portugalská literatura (Fischer)

1951/52 Portugalská a brazilská problematika (Fischer)

---

²⁰¹ Dle seznamů přednášek tzv. karolinek, pokud není uvedeno jinak.

²⁰² Anotace kurzu uvádí, že se jedná o pokračování v gramatice. Z toho usuzuji, že kurz probíhal již v zimním semestru. V seznamu přednášek však uvedený není.

²⁰³ Autorem je Júlio Dantas.

²⁰⁴ Ibidem. Jedná se o divadelní hru.

²⁰⁵ Ze spisu prof. J. O. Fischera, nesrovnalosti se seznamem přednášek.

²⁰⁶ Ze spisu prof. J. O. Fischera, nesrovnalosti se seznamem přednášek.

²⁰⁷ Ze spisu PhDr. J. Cechla, nesrovnalosti se seznamem přednášek.

Portugalský jazykový a literární kurz (Fischer)
 Lektorský kurz portugalštiny...
 1952/53 Volný lektorský kurz portugalštiny (Hampl)
 1953/54 Volné kurzy portugalštiny pro pokročilé (Hampl)
 1954/55 nedohledáno
 1955/56 nedohledáno
 1956/57 nedohledáno

Portugalština jako diplomní obor

Ak. rok 1957/8	1. ročník (průvodní) Úvod do dějin a kultury Portugalska a Brazílie (Hampl) Praktický kurs portugalského jazyka (Fischer)		
Ak. rok 1958/9		2. ročník (průvodní) Seminář z mluvnice a dějin portugalského jazyka (Hampl) Literární a jazykový seminář portugalštiny (Fischer) Praktický kurz portugalštiny II (Střihavka) Historický vývoj portugalštiny (Hampl) ²⁰⁸	
Ak. rok 1959/60			3. ročník (základní) Seminář z dějin portugalské literatury (Fischer) Seminář z rozboru moderní portugalštiny (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Střihavka) Volitelné: Praktický kurz portugalštiny (Hampl)

²⁰⁸ Z indexu B. de Araújoové.

Ak. rok 1960/1		4. ročník (základní) Seminář z dějin portugalské a brazilské literatury (Fischer) Seminář z rozboru moderní portugalské literatury Praktický kurz portugalské literatury IV. (Střihavka ²⁰⁹)	Volitelné: Volný kurz portugalské literatury pro začátečníky (Střihavka) Volný kurz portugalské literatury pro středně pokročilé (Tichý)
Ak. rok 1961/2	1. ročník (nediplomní) Praktický kurz portugalské literatury I. A (Araújo) Praktický kurz portugalské literatury I. B (Araújo)		5. ročník Dějiny brazilské literatury (Hampl) Výběrový seminář literární (Fischer) Praktický kurz portugalské literatury V. (Střihavka ²¹⁰) Metodika vyučování portugalské literatury (Závodská) Odborná praxe ²¹¹ Školní praxe ²¹²
Ak. rok 1962/3 (jako 3. obor)²¹³	1. ročník (jen pro posluchače II. ročníku jiných oborů) Praktický kurz portugal. jazyka I (Araújo) Úvod do dějin a kultury	2. ročník (bez dipl. pr. 3. obor) Literární přednáška (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Praktický kurz portugal. jazyka II (Araújo)	Volitelné: Volný kurz portugalské literatury (Araújo)
Ak. rok 1963/4 (bez dipl. práce jako 3. obor)	1. ročník Úvod do dějin a kultury (Araújo) Praktický kurz portugalské literatury (Araújo) Zvukový rozbor portugal. (Střihavka)	2. ročník Literární přednáška (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Praktický kurz portugalské literatury (Araújo)	3. ročník Literární přednáška (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Praktický kurz portugalské literatury (Araújo)

²⁰⁹ Z indexu B. de Araújoové.

²¹⁰ Z indexu B. de Araújoové.

²¹¹ Z indexu B. de Araújoové.

²¹² Z indexu B. de Araújoové.

²¹³ Portugalská literatura se po několika letech otevírala jako třetí obor, k jehož absolvování nebylo umožněno studentům psát diplomovou práci (jako třetí obor začali portugalskou literaturu studovat např. M. Uličný, M. Nebeská, V. Konečný). Proto se další diplomanti objevují až v roce 1971.

Ak. rok 1964/5 (bez dipl. pr.)	2. ročník Literární přednáška (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Araújo)	3. ročník Literární přednáška (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Araújo)	Volitelné: Volný kurz portugalštiny (Araújo)
Ak. rok 1965/6 (bez dipl. pr.)	1. ročník Úvod do dějin, kultury a spol. zřízení Portugalska a Brazílie (Araújo) Fonetika a pravopis portugalštiny (Araújo) Praktický kurz portugalštiny (Araújo)	3. ročník Dějiny portugalské literatury (Hampl) Četba a výklad portug. textů (Hampl) Normativní mluvnice port. (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Araújo)	4. ročník: Vybrané kapitoly z dějin portug. a brazil. literat. (Hampl) Rozbor moderní portugal. (Hampl) Lektorská cvičení
Ak. rok 1966/7 (bez dipl. pr.)	2. ročník Dějiny portugalské literatury (Hampl) Normativní mluvnice port. (Hampl) Lektorská cvičení (Araújo) Konverzační kurz (Araújo, Holbík) ²¹⁴	4. ročník Vybrané kapitoly z dějin portug. a brazil. literat. (Hampl) Rozbor portugal. jazyka (Hampl) Lektorská cvičení (Araújo) Konverzační kurz (Araújo)	Volitelné: Volný kurz portugalštiny (Araújo)
Ak. rok 1967/8	1. ročník Úvod do dějin a kultury Port. a Brazílie (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Střihavka)	3. ročník (bez dipl. práce) Dějiny portugalské literatury (Hampl) Rozbor portugal. jazyka (Hampl, Hanus) Praktický kurz portugalštiny (Střihavka) Volný konverzační kurz (Střihavka)	5. ročník Literární přednáška (Hampl) Diplomový seminář (Hampl) Praktický kurz portugalštiny (Střihavka) Volitelné: Kurz port. pro pokročilé (Holbík)

²¹⁴ Z indexu Jitky Kodešové.

Ak. rok 1968/9	2. ročník Mluvnice současné portugal. (Hampl) Dějiny portugalské literatury (Hampl, Torres) Lektorská cvičení (Střihavka) Konverzační kurz (Bandarra)	4. ročník Rozbor portugalského jazyka (Hanus, Hampl) Dějiny portugalské a brazilské literatury (Torres, Hampl) Lektorská cvičení (Střihavka)	Volitelné: Kurz portugalštiny pro začátečníky (Střihavka) Kurz portugalštiny pro pokročilé (Torres)
Ak. rok 1969/70	1. ročník ²¹⁵ 3. ročník Dějiny portugalské literatury (Hampl, Torres) Rozbor portugalského jazyka II (Hampl, Hanus) Lektorská cvičení (Střihavka)	5. ročník Literární přednáška (Torres) Jazyková přednáška (Torres) Diplomový seminář (Hampl) Lektorský kurz (Střihavka)	Volitelné: Kurz portugalštiny pro začátečníky (Střihavka) Kurz portugalštiny pro pokročilé (Bandarra)
Ak. rok 1970/1	2. ročník Mluvnice současné portugalštiny (Hampl) Proseminář k mluvnici současné portugalštiny (Hanus) Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hampl) Lektorská cvičení z portugalštiny (Stehlík)	4. ročník Dějiny portugalské literatury (přednáška a seminář) Rozbor portugalského jazyka (přednáška a seminář) Lektorská a překladatelská cvičení z portugalštiny	5. ročník Literární přednáška Diplomový seminář literární Diplomový seminář jazykový Lektorská cvičení z portugalštiny

²¹⁵ 1. ročník se realizoval, v Karolině zanesen není. Realizované předměty (z indexu V. Hrubanové): Úvod do dějin a kultury zemí portugalského jazyka (Hampl), Úvod do fonetiky a fonologie port. (Hampl), Proseminář k úvodu do lit. teorie (Hampl), Lektorská cvičení (Střihavka).

Ak. rok 1971/2	3. ročník Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hampl) Literární seminář (Hampl) Rozbor portugalského jazyka (Hampl) Jazykový seminář (Stehlík) Lektorská cvičení (Stehlík)	5. ročník Výběrová literární přednáška (Hampl) Výběrová jazyková přednáška (Stehlík) Literární seminář/pro diplomanty s literární prací (Hampl) Jazykový seminář/pro diplomanty s jazykovou prací (Hampl) Lektorská cvičení (Stehlík)	Volitelné: Portugalština pro začátečníky (Stehlík) Konverzační kurz/pro 3.ročník (br. lektor)
Ak. rok 1972/3	3. ročník Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hampl) Literární seminář (Hampl) Dějiny portugalského jazyka (Hampl) Jazykový seminář (Stehlík) Úvod do studia románských jazyků (Zavadil) Lektorská cvičení (Stehlík)	4. ročník Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hampl) Literární seminář (Hampl) Rozbor portugalského jazyka (Hampl) Jazykový seminář (Stehlík) Lektorská cvičení (Stehlík)	Volitelné: Úvod do teorie překladu (od 3. ročníku, Bělič) Překladačský seminář (Hampl) Portugalština pro posluchače Iberoamerického střediska (Stehlík) Praktický kurz portugalštiny (Stehlík)
Ak. rok 1973/4	4. ročník Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hampl) Rozbor portugalského jazyka (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	5. ročník Literární přednáška (Hampl) Literární seminář/pro diplomanty s literární prací (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Jazykový seminář/pro diplomanty s jazykovou prací (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	Volitelné: Úvod do teorie překladu (Bělič) Překladačský seminář (Hampl)

Ak. rok 1974/5	1. ročník Úvod do marxistické teorie literatury (Bělič) Úvod do studia portugalské a brazilské literatury (Hampl) Úvod do dějin a kultury Portugalska a Brazílie (Hampl) Fonetika portugalštiny (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	5. ročník Literární přednáška (Hampl) Literární seminář/pro diplomanty s literární prací (Hampl) Jazyková přednáška (Hampl) Jazykový seminář/pro diplomanty s jazykovou prací (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	Volitelné: Úvod do teorie překladu (od 3. ročníku, Bělič) Kurz portugalštiny začátečníci. (Hampl) Kurz portugalštiny pokročilí (Hampl)
Ak. rok 1975/6²¹⁶	1. ročník Úvod do marxistické teorie literatury (Bělič) Úvod do studia portugalské a brazilské literatury (Hampl) Úvod do dějin a kultury Portugalska a Brazílie (Hampl) Fonetika portugalštiny (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	2. ročník Portugalská literatura (Hampl) Základy gramatiky port. jazyka (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	3. ročník Portugalská literatura (Hampl) Historická gramatika (Hampl) Úvod do romanistiky (Šabršula) Lektorská cvičení (Hampl)
	4. ročník Portugalská a brazilská literatura (Hampl) Moderní port. jazyk (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	5. ročník Portugalský jazyk (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl) Literární seminář (Hampl) Portugalská literatura (Hampl) Jazykový seminář (Hampl)	Volitelné Kurz portugalštiny I,II Překlad. seminář Úvod do teorie překladu (Bělič)

²¹⁶ Není zcela zřejmé, zda bylo všech pět ročníků realizováno. Je zvláštní, že některým ročníkům (třetí, čtvrtý a pátý) nepředchází ročník předchozí. Prvnímu a čtvrtému ročníku naopak chybí pokračování v následujícím roce. Je možné, že se jednalo pouze o obecný mustr studia, než o seznam reálně realizovaných přednášek. Další možností, na kterou upozornila S. Binková, je, že se ročníky mohly rozpadnout z důvodů přerušení studia, opakování ročníku, stipendijních cest, aj.

Ak. rok 1976/7	3. ročník Literatura (Hampl) Historická gramatika (Hampl) Úvod do romanistiky (Šabršula) Lektorská cvičení (Hampl)	Volitelné Kurz portugalštiny I,II Úvod do teorie překladu (od 3. ročníku, Bělič) Překlad. seminář	
Ak. rok 1977/8	1. ročník Úvod do marxistické teorie literatury (Bělič) Uvedení do literatury (Hampl) Dějiny a kultura (Polišenský) ²¹⁷ Lektorská cvičení a fonetika (Hampl)	4. ročník Literatura (Hampl) Moderní jazyk (Hampl) Lektorská cvičení (Hampl)	
Ak. rok 1978/9	2. ročník Dějiny port. literatury (Hampl) Současný jazyk (Hampl, port. lektor) Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Latina (Bejlovec)	5. ročník Dějiny literatury (Hampl) Literární seminář (Hampl) Současný jazyk (Hampl) Jazykový seminář (Hampl) Lektorská cvičení (port. lektor)	
Ak. rok 1979/80	1. ročník Základy jazykovědy (Tichý, Novák) Úvod do teorie lit. (Bělič) ²¹⁸ Úvod do dějin, kultury a literatury Jazyková cvičení a fonetika (Hampl) ²¹⁹ Latina (Bejlovec)	3. ročník Dějiny port. literatury (Hampl) Vývoj jazyka (Hampl) Jazyková cvičení a reálie (Hampl) Úvod do studia románských jazyků (Zavadiš)	

²¹⁷ Není jasné, zda se jednalo o kurz pro portugalisty.

²¹⁸ Podle indexu M. Frankové učil tento předmět J. Polišejský.

²¹⁹ Podle indexu M. Frankové učily tento předmět P. Lidmilová, E. Schalková a M. Lopesová.

Ak. rok 1980/1	2. ročník Jazyková cvičení a reálie ²²⁰ Latina (Uhlíř) Současný jazyk (Hampl) ²²¹ Dějiny literatury ²²²	4. ročník Světová literatura Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Současný jazyk (Hampl) Dějiny literatury (Hampl) Základy jazykovědy (Hampl)	
Ak. rok 1981/2	1. ročník Úvod do dějin, kultury a literatury (Polišenský) Jazyková cvičení a reálie (Schalková, Adámková) Fonetika (Hampl)	3. ročník Jazyková cvičení a reálie (Lopesová) Vývoj jazyka (Uhlíř) Úvod do studia románských jazyků (Zavadil) Dějiny port. literatury (Adámková) ²²³	5. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (Lopesová) Současný jazyk (Hampl) Dějiny literatury (Hampl) Světová literatura Výběrová přednáška a seminář (Hampl)
Ak. rok 1982/3	2. ročník Úvod do dějin, kultury a literatury Jazyková cvičení a reálie (Schalková) Současný jazyk (Jindrová) Dějiny literatury (Hodoušek, Lopesová)	4. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (Lopesová) Současný jazyk (Lopesová) ²²⁴ Dějiny literatury (Hampl) ²²⁵ Světová literatura (Vondrášková)	
Ak. rok 1983/4	1. ročník Základy jazykovědy (Tichý) Úvod do teorie lit. (Bělič) Úvod do dějin, kultury a literatury	3. ročník Jazyková cvičení a reálie (Schalková) Vývoj jazyka (Uhlíř) Dějiny literatury (Hodoušek)	5. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (Schalková) Současný jazyk (Zavadil)

²²⁰ Podle indexu M. Frankové učila tento předmět J. Jindrová.

²²¹ Podle indexu M. Frankové učila tento předmět M. Lopesová.

²²² Podle indexu M. Frankové učila tento předmět J. Kryšková. Dále se zřejmě realizoval předmět Úvod do dějin, kultury a literatury (J. Polišejský).

²²³ V indexu M. Frankové je podepsán Z. Hampl. Předmět však prý neučil. Působení M. Havlíkové na fakultě je stále nejasné.

²²⁴ Podle indexu M. Frankové učil tento předmět B. Zavadil.

²²⁵ Podle indexu M. Frankové učil tento předmět E. Hodoušek.

	(Polišenský) Jazyková cvičení a fonetika (Jindrová) Latina (Uhlíř)		Dějiny literatury (Hodoušek) Výběrová přednáška a seminář: a. literární (Hodoušek) b. úvod do věd. popisu portugalštiny (Zavadil)
Ak. rok 1984/5	2. ročník Úvod do dějin, kultury a literatury (Polišenský) Jazyková cvičení a reálie (Gavendová) Latina (Uhlíř) Současný jazyk (Kryšková) Dějiny literatury (Hodoušek)	4. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (Jindrová) Současný jazyk (port. lektor) Dějiny literatury (Hodoušek)	5roč. Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Současný jazyk (Zavadil) Dějiny literatury (Hodoušek) Výběrová přednáška a seminář a. literární (Hodoušek) b. úvod do věd. popisu portu. (Zavadil)
Ak. rok 1985/6	3. ročník Jazyková cvičení a reálie (Jindrová, portugalský lektor) Vývoj jazyka (Uhlíř) Úvod do studia rom. jaz. (Uhlíř) Dějiny literatury (Hodoušek)	5. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Současný jazyk (Jindrová) Dějiny literatury (Hodoušek) Výběrová přednáška: a. lit. (Hodoušek) b. ling. (Jindrová) Výběrová seminář: a. lit (Hodoušek) b. ling(Jindrová)	
Ak. rok 1986/7	4. ročník Základy jazykovědy (Jindrová) Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Současný port. jazyk (Jindrová) Dějiny literatury (Hodoušek) Světová literatura		

Ak. rok 1987/8	1. ročník Základy jazykovědy (Zavadil) Úvod do teorie lit. (Valentová) Úvod do dějin, kultury a literatury (Polišenský) Fonetika (Jindrová) Jazykový seminář a reálie (Jindrová) Latina (Uhlíř)	5. ročník Základy jazykovědy (Jindrová, Zavadil) Jazyková cvičení a reálie (port. lektor) Současný jazyk (Jindrová) Dějiny literatury (Hodoušek) Světová literatura Výběrová přednáška: a. lit. (Hodoušek) b. ling. (Jindrová) Výběrová seminář: a. lit. (Hodoušek) b. ling. (Jindrová)	
Ak. rok 1988/9		2. ročník Úvod do dějin, kultury a literatury (Polišenský) Jazykový seminář port. a reálie (Jindrová, portugalský lektor) Současný port. jazyk (Jindrová) Dějiny port. literatury	
Ak. rok 1989/90	3. ročník Dějiny portugalské a brazilské literatury (Hodoušek) Jazykový sem. a reálie (Jindrová, P. Monteiro) Problematiky port. mluvících zemí – doplňková výuka (Jindrová) Úvod do studia rom. jazyků (Uhlíř) Vývoj port. jazyka (Jindrová)		

Příloha III: Seznam diplomantů oboru Portugalština, FF UK²²⁶

Diplomové práce:

–	Hampl, Zdeněk	Náčrt učebnice moderní portugalštiny, 118 s. ²²⁷	1952
1	Mašková de Araújo Bohumila	Lima Barreto: nástin života a díla. 78 s.	1963
2	Houdková Ludmila	Komparace fonetického a lexikálního plánu brazilské a evropské varianty portugalštiny. 202 s.	1971
3	Ondráková Jana	Porovnání tří verzí románu Zločin pátera Amara. 63 s.	1971
4	Nebeská Marie	Opisné vazby slovesné v portugalštině. 78 s.	1971
5	Kodešová Jitka	Současné portugalské divadlo. 253 s.	1971
6	Tláskal Jaromír	Konjunktiv ve vedlejších větách v současném portugalském jazyce. 140 s.	1972
7	Schalková Eva	Rozbor putování Fernãa Mendese Pinta. 92 s.	1972
8	Torresová-Dismanová Ludmila	Sebastianismus v portugalské literatuře. 156 s.	1972
9	Severová Silva	Luís António Verney a portugalské osvícenství. 161 s.	1973
10	Manethová Eva	Generace 70. let. 242 s.	1973
11	Krejčíková Jitka	Sémantická a syntaktická funkce portugalských předložek. 117 s.	1974
12	Pakostová Zuzana	Problematika postavení adjektiv v současné portugalštině. 120 s.	1974
13	Máchová Eva	Tragické námořní příběhy. 164 s.	1974
14	Jurášková Andrea	Stylistické využití infinitivu osobního v portugalštině. 94 s.	1974
15	Součková Jaroslava	Církev a náboženství v díle Eçy Queiróse. 99 s.	1974
16	Langová Tatiana	Černošská otázka v díle Jorge Amada. 161 s.	1975
17	Havlíková Marie	Lima Barreto - analytik brazilské společnosti své doby. 169 s.	1975
18	Hrubanová Věra	Funkce indikativních forem portugalského slovesa. 166 s.	1975
19	Maixnerová Jana	Funkce sloves SER a ESTAR v současném portugalském jazyce. 100 s.	1975
20	Jelínek Jaromír	Charakteristické rysy brazilské romantické poezie. 148 s.	1977
21	Henn Ivan	Srovnání odlišností evropské a brazilské	1979

²²⁶ Konečný počet absolventů se s počtem diplomantů neshoduje: vzhledem ke dvojborové či trojborové kombinaci, si studenti mohli vybrat, na kterém oboru chtěli psát dipl. práci.

²²⁷ V současné době se pokládá za ztracenou.

		portugalštiny. Nestr.	
22	Jindrová Jaroslava	Vyjadřování povahy děje v současné portugalštině. 76 s.	1979
23	Mrázová Alena	Monteiro Lobato jako autor literatury pro děti a mládež. 103 s.	1982
24	Pilková Ludmila	Literární tvorba Soeira Pereiry Gomes. 86 s.	1982
25	Samková Michaela	Postava ženy v románové tvorbě Ecy de Queiróse. 91 s.	1982
X ²²⁸	Stančeva Daniela	Neorealistická próza a její přínos pro literární vývoj v Portugalsku - čtyřicátá až šedesátá léta (Carlos de Oliveira, Alves Redol, Fernando Namora, S. P. Gomes). 78 s.	1984
26	Peteráková Helena	Inês de Castro na literatura portuguesa. 71 s.	1986
27	Heinitz Irina	Dílo Artura Pestany dos Santos (Pepehely) v rámci angolské literatury. 62 s.	1986
28	Janáčková Zdeňka	Vývoj a charakteristika tvorby portugalských prozaiček 2. poloviny 20. století. 59 s.	1985
29	Magalhãesová Eva ²²⁹	Současná angolská povídka. 127 s.	1988
30	Kozická Kateřina	O livro de marinaria z 2. pol. 16.století z Dobrovského knihovny v Praze: historický a jazykový rozbor. 158 s.	1988
31	Kyrčivová Michaela	Vliv orální literatury brazilského severovýchodu na dramatickou tvorbu Ariana Suassuny. 107 s.	1988
32	Weissová Lada ²³⁰	Osobní infinitiv v portugalštině. 82 s.	1988
33	Grauová Šárka	Laurence Sterne a Machado de Assis: metamorfózy volné formy. 87 s.	1988
34	Burešová Markéta	Prostředky vyjadřování portugalských minulých časů v angličtině a v češtině. 74 s.	1988
35	Janatová Dagmar	Vyjadřování barev v portugalštině ve srovnání s angličtinou a s češtinou. 86 s.	1988

²²⁸ Jelikož diplomová nefiguruje v oficiálních seznamech romanistiky, vynechávám pořadové číslo. Jak upozornila M. Franková, zřejmě šlo o bulharskou studentku.

²²⁹ Rozená Jandová.

²³⁰ Rozená Novotná.

Rigorózní práce:

Cechl Jaroslav	O poměru akusativu s á ve staré španělštině a portugalštině. ²³¹	1910
Hampl Zdeněk	Náčrt učebnice moderní portugalštiny a Vybrané kapitoly z portugalské fonetiky. 215 s.	1953
Lidmilová Pavla	A evolução da ficção regionalista brasileira e a contribuição de João Guimarães Rosa. 153 s.	1971
Tláskal Jaroslav	Konjunktiv ve vedlejších větách v současném portugalském jazyce. 133 s. ²³²	1973
Torresová-Dismanová Ludmila	O sebastianismo na literatura portuguesa: Sebastianismus v portugalské literatuře. 197 s.	1974
Máchová Eva	Tragické námořní příběhy. 205 s.	1975
Severová Silva	Luís António Verney a portugalské osvícenství. 236 s.	1975
Hrubanová Věra	Funkce indikativních forem portugalského slovesa. 180 s.	1976

Kandidátské práce:²³³

Zdeněk Hampl: Infinitiv v portugalštině se zvláštním zřetelem k inf. časovanému, 1958.

Habilitační práce:²³⁴

Zdeněk Hampl: Studie o brazilské portugalštině, 1966.

---

²³¹ V současné době se pokládá za ztracenou.

²³² V současné době se pokládá za ztracenou.

²³³ V současné době se pokládá za ztracenou.

²³⁴ V současné době se pokládá za ztracenou.

Příloha IV: Obrazová příloha

Curso de Férias

A sessão de encerramento e o prémio da Italia

O CURSO de Férias, que teve ontem a sua sessão de encerramento e que funcionava desde o dia 1 de Agosto, decorreu com o melhor êxito e portanto novos motivos de orgulho trouxe para a Faculdade de Letras, e em especial para o seu director, o ilustre Professor sr. Dr. Mendes dos Remedios a quem se deve tão grande e patriótica iniciativa, que de ano para ano vai fructificando e trazendo tambem justos motivos de orgulho para a nossa Universidade e para a cidade de Coimbra onde se refletem mais os seus grandes beneficios de que o pais compartilha tambem.

Presidiu á sessão, que se realizou na Sala Dr. Francisco Martins, o sr. Dr. Mendes dos Remedios, que tinha á sua direita o sr. Dr. Vitalletti, representando o sr. Ministro da Italia, e á esquerda o Professor Guido Battelli, vendo-se tambem nos lugares de honra os srs. D. Ferrand Pimentel de Almeida e João Providencia de Sousa e Costa que, como outros Professores ilustres, Drs. Joaquim de Carvalho, Oliveira Guimarães, Virgilio Correia, Agostinho Fortes, Guido Battelli, Virgilio Teborda e outros, teem contribuido brilhantemente para o bom êxito do Curso de Férias.

O sr. Dr. Mendes dos Remedios, usando da palavra, congratulou-se pelo notável resultado obtido no presente Curso, em que um grupo de alumnos que se apresentou a exame, e pelas provas que deram, ficaram com os elementos necessários para progredir no estudo da lingua portuguesa.

Em seguida foram conferidos os seguintes diplomas:

Diploma superior. — Hélène Borloz, suíça; Alphonse Montémont, francês; Ilse Buhh, alemã; dr. Jaroslav Cechl, checo-eslovaco; Una Jean Minto, norte-americana.

Diploma elementar. — Thomas Launcelot Mutimer Stephenson, inglês; Hermann Simon, alemão; Edith Alice Howell, norte-americana; Berta Elizabeth Healing, inglesa; Florence Marie Seddon, inglesa; Hermann Müller, suíço.

Diploma de assiduidade. — Herbert Sydney Clarke, inglês; Florence Tomasini, italiana; Hélène Auditat, suíça; André Clerc, suíço.

O sr. Dr. Providencia de Sousa Costa passou a lêr o relatório assinado pelo Prof. sr. Battelli, sobre o parecer do juri que apreciou os trabalhos apresentados para o premio de 120 liras instituido pela Sala Italiana para o aluno que apresentasse a melhor tradução em lingua portuguesa de algumas liricas italianas modernas.

Fôram apresentados quatro trabalhos dois dos quais foram postos fóra do concurso e admitidos os das sras D. Ilda Ramos e D. Elisa Figueira.

O relatório contem as mais honrosas referências para estas distintas senhoras e para os seus magníficos trabalhos, sendo o respectivo juri de parecer que o prémio fosse dividido pelas duas concorrentes.

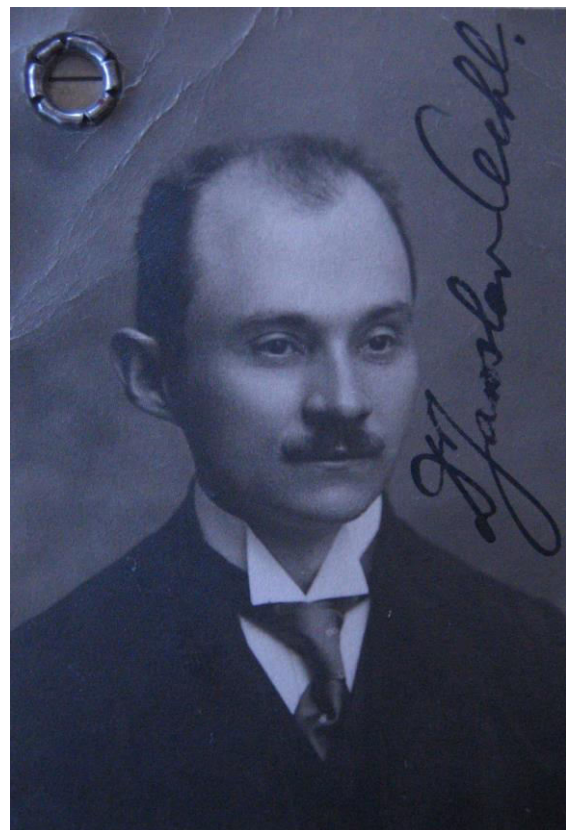
A sr.^a D. Ilda Ramos, foilhe imediatamente entregue a importancia de 60 liras, não recebendo o seu premio a sr.^a D. Elisa Figueira por se não achar presente. Essa entrega foi feita, em nome do sr. Ministro da Italia, pelo seu representante, o sr. Dr. Vitalletti.

O sr. Dr. Mendes dos Remedios passou a lêr algumas passagens do relatório que sobre o Curso de Férias vai ser presente ao Governo e no qual se faz a sua historia e os bons resultados obtidos pelos seus alumnos nacionais e estrangeiros, e a proposito informou que frequentaram o curso 2 alemães, 3 americanos, 1 brasileiro, 1 espanhol, 1 checo-eslovaco, 8 franceses, 6 ingleses, 5 inglesas, 1 italiano, 2 suíços e 37 portugueses.

O sr. Dr. Mendes dos Remedios referiu-se ainda á importancia do Curso de Férias para a Universidade de Coimbra, terminando o seu discurso por um agradecimento a todos os professores e alumnos e a todos os que se teem interessado pelo Curso de Férias.

Visado pela Comissão de Censura

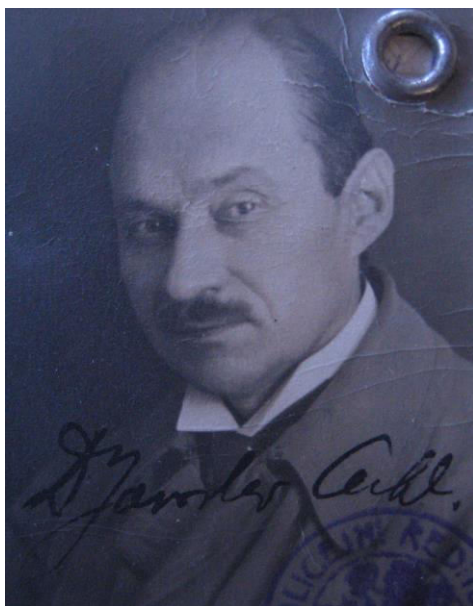
1

2

3

4

5

Jaroslav Cechl,
lektor jazyka portugalského.

6

Prohlašuji, že jsem na této diplomové práci pracoval samostatně, že jsem používal jen pramenů uvedených v bibliografii na str. 16-17 a že jsou pravdivé údaje uvedené v úvodu.

26. dubna 1952

Franz Kampis

7

Cis. ³²⁴F. F. 1927/28 ✓

Cis. 3 2 7 1.
F. I. 1927/28.

V Praze dne 20. června 1928.

Věc: Žádost Dra Jaroslava Cechla za
lektorát jazyka portugalského.

Přil. 2.

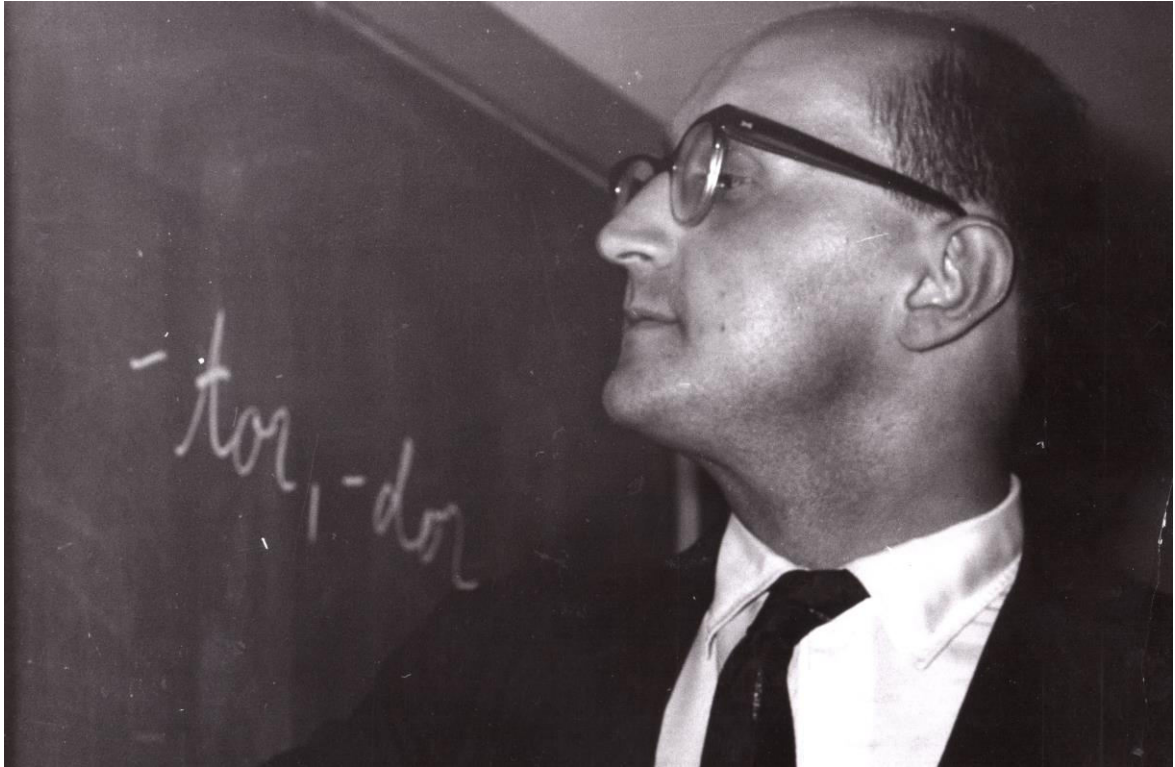
L

Ministerstvu školství a národní osvěty

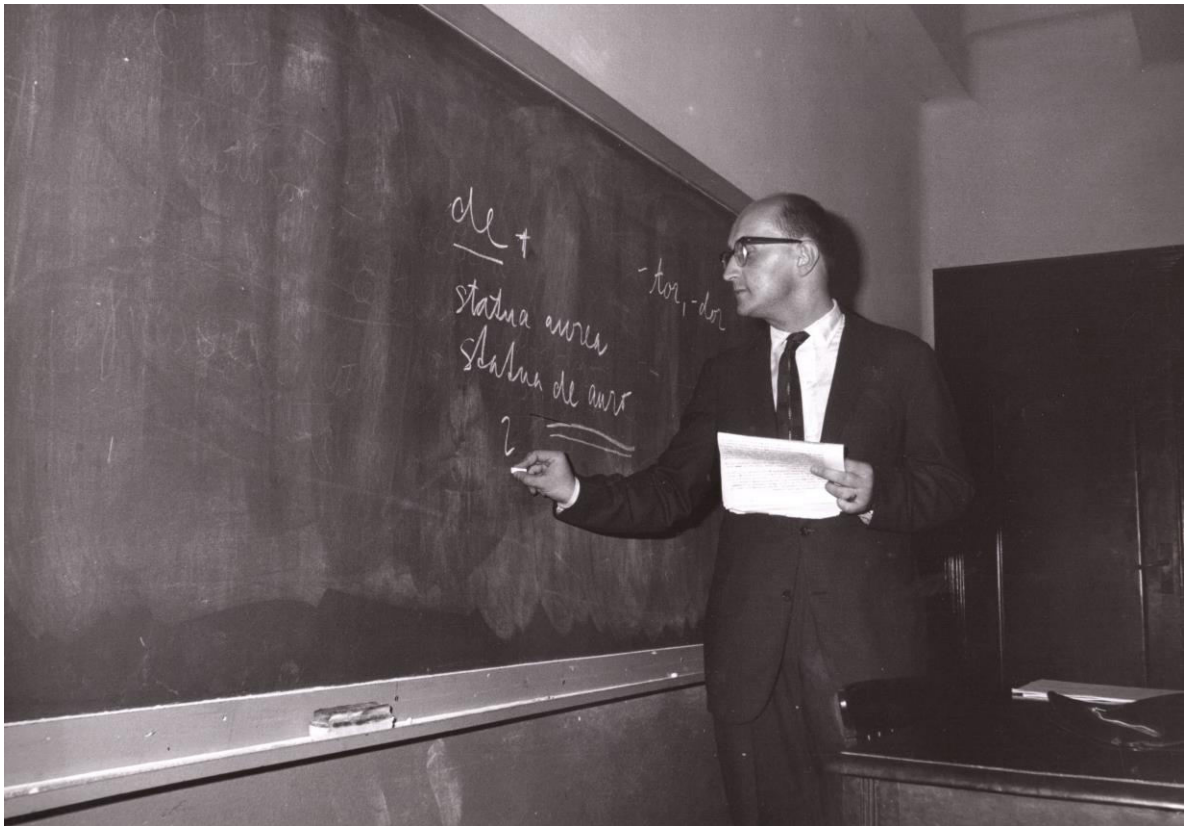
v P r a z e .

Profesorský sbor filosofické fakulty v zasedání dne 14. června 1928 přihlédnuv k žádosti prof. Dra Jaroslava Cechla za udělení lektorátu jazyka portugalského a uznav, že kvalifikace žadatelova k zastávání lektorátu řečeného jazyka je nepochybná, usnesl se jednomyslně po návrhu prof. Dra Křepinského ustanoviti jmenovaného lektorem portugalštiny na zdejší fakultě.

Dr Jaroslav Cechl je aprobován z jazyka německého a francouzského a byl v zímním běhu 1902/3 zapsán do kursů jazyka španělského a portugalského při Société philomatique du 5e arrondissement v Paříži, v letním běhu 1903/4 byl členem Meyer-Libkova semináře románského ve Vídni, kdež předmětem cvičení byl výklad staroportugalských textů. Také disertace žadatelova týkala se španělského a portugalského jazyka "O poměru akusativu prostého a akusativu s á ve staré španělštině a portugalštině". Konečně v letech 1926 a 1927 pobyl po 45 neděl v Portugalsku částečně na stipendium, které mu bylo uděleno ministerstvem školství, částečně zdržen tam byv náhlou nemocí. Svým členstvím v semináři Meyer-Libkově při výkladu textů staroportugalských i svou disertací osvědčil jmenovaný živý zájem o theoretické poznání portugalštiny. Zájem o praktickou znalost jazyka tohoto je patrný už v době jeho studií účastenstvím na kursech praktické portugalštiny a španělštiny, pořádaných Société Philomatique v Paříži a v poslední době zájem tento

9

10

11-13

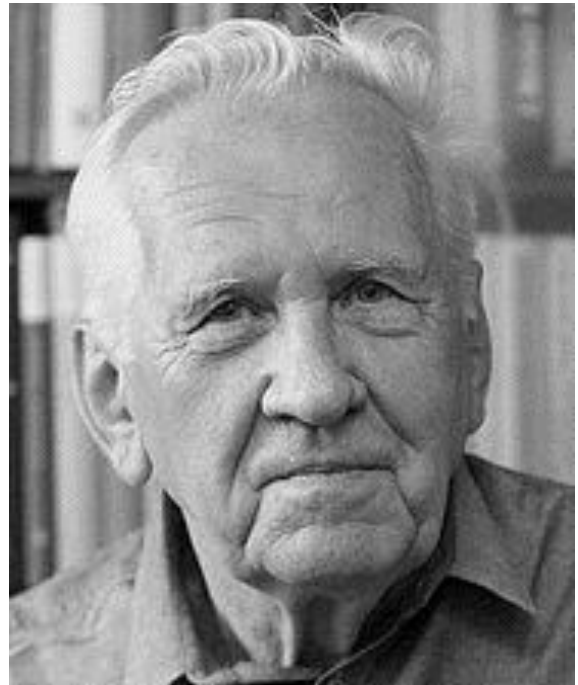
14

15

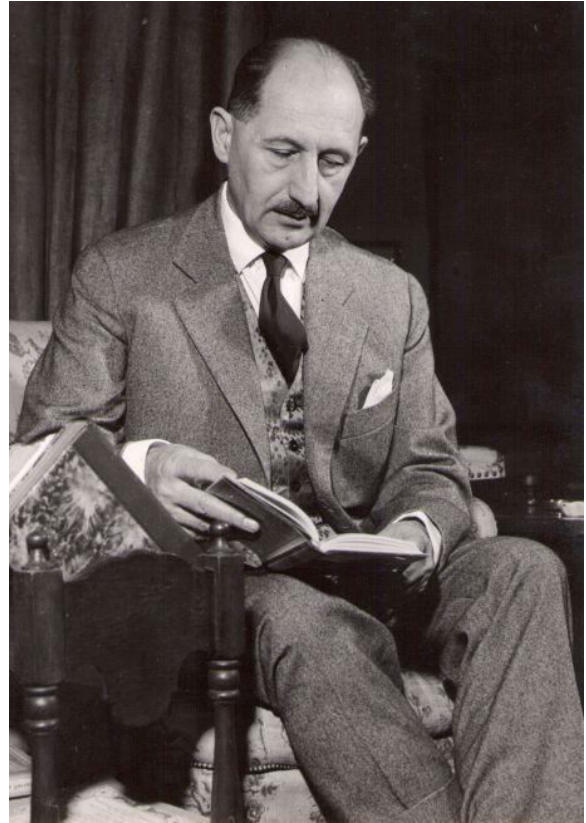
16

17

18

19

20

21

Vysvětlivky

- Snímek č. 1: Záznam o úspěšném absolvování jazykového kurzu **Jaroslavem Cechlem** (Diploma superior) v coimberském tisku.
Gazeta de Coimbra ze čtvrtka 30. srpna 1928, roč. 18, č. 2237, s. 3.
- Snímek č. 2–5: Pasové fotografie **Jaroslava Cechla** v rozpětí od dvacátých do konce čtyřicátých let
(zdroj: Národní archiv Praha, fond Policejní ředitelství Praha II, všeobecná spisovna 1941–1950, č. kartonu 1145, sign. C 313/6 Cechl Jaroslav).
- Snímek č. 6 a 7: Podpis **J. Cechla** a **Z. Hampla**
(zdroj: AUK, fond Filozofická fakulta UK, Personálie členů pedagogického sboru).
- Snímek č. 8: Žádost o zřízení volných kurzů portugalštiny adresovaná Ministerstvu školství a národní osvěty, 1928.
(zdroj: AUK).
- Snímek č. 9–13, 15: **Zdeněk Hampl** v Brazílii během postgraduálního pobytu na riodejanerské univerzitě (1960–1).
(zdroj: archiv Sylvy Hamplové).
- Snímek č. 14: **Jan Otokar Fischer**
(zdroj: archiv Sylvy Hamplové).
- Snímek č. 16: **Jaroslav Střihavka**
(zdroj: archiv rodiny Střihavkových)
- Snímek č. 17: **Eduard Hodoušek**
(zdroj: http://kultura.zpravy.idnes.cz/zemrel-prekladatel-eduard-hodousek-du9-/literatura.aspx?c=A040511_194114_literatura_kot).
- Snímek č. 18, 19: **Ivan Hanus**
(zdroj: archiv Daniela Hanuse).
- Snímek č. 20: **Bohumila de Araújová**
(zdroj: archiv Bohumily de Araújové)
- Snímek č. 21: **Jaroslav Holbík**
(zdroj: archiv Jaroslava Holbíka)